

MYŠKY

Božena
Benešová

Městská knihovna v Praze

e-kniha • Praha • 2023

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání
Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Myšky
Povídky z let 1909–1913

Božena Benešová

Znění tohoto textu vychází z díla [Myšky](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Müller a spol. v Turnově v roce 1926. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

Text díla (Božena Benešová: Myšky), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 17. 2. 2023.

Povídka s dobrým koncem

I.

V malém moravském městě, rozloženém pravidelně na široké rovině, kde strom byl vzácností, v městě, v němž nebylo jediného pěkného stavení, jen žlutě natřené, střízlivé domy a smutně příkrčené chalupy, žil v jedné z ulic, které z kosočtvercového náměstí vedly přímo do úrodných lánů ječmene a cukrovky, starý kupec Gabryš se svou dcerou.

Měl temný krám s oprýskanou firmou nad zasklenými dveřmi a s věčně stejným zaprášeným zbožím za jediným oknem.

Nápis na jedné z rozevřených veřejí oznamoval, že zde možno za ceny nejlevnější koupiti zboží všeho druhu: smíšené, střížné i galanterní. Na druhé veřeji visela žlutá plechová tabule s Turkem. Turek měl vyrudlý turban a dlouhou dýmku, byl zahalen bílým kouřem jako velkým závojem a netečně, pohrdavě hleděl do ulice. Do krámku přilákal však více lidí než dlouhý, slibovačný nápis.

Gabryš byl suchý, vytáhlý padesátník, udřený člověk, který prožil celý život pod nízkým stropem svého krámu, kam slunce nevnikalo a vzduch nikdy svěžím proudem nezavanul, v místnosti naplněné neurčitým, složitým pachem, jenž dávno prosákl celou bytostí Gabryšovou, spojil se s ní a navždy s ní splynul.

„Jako bych byl lékárníkem,“ říkával o sobě zálibně.

Jeho dcera Matylda, vyšvihlá blondýna chorobně bledé pleti, mdlých světlých očí pod vysoko klenutým obočím a sotva znatelných tenkých rtů, byla jeho jediným pomocníkem.

Vedla domácnost, pomáhala otci prodávat i účtovat a vládla neomezeně v temném, dřevěném zábradlím odděleném koutě, kde prodávala tabák a doutníky.

Bylo tam šero i za nejjasnějšího dne, jen krabičky cigaret svítily z přítmí jako bílé kachlíky.

Na nízkém pultě stál kovový Číňan s pitvorně rozšklebenou tváří. Jeho nitro naplnila Matylda denně zvláštním lihem a zapálila mu pak tlustý doutník, takže červený plamen jako velká, chvějící se skvrna naskočil na temném pozadí.

Zákazníci zapalovali zde své doutníky a rudý svit ozářil každého jako bengál, ozářil i bledý obličej prodavaččin, chvěl se míhavě na plavých vlasech i na bezkrevné tváři a lhal chvilku o její kráse a svěžesti.

Matylda neměla tušení o těchto světelných efektech. Nemyslívala vůbec na sebe. Měla vždy mnoho práce, srostla se svým zaměstnáním a vše, co kromě

denních starostí žilo ještě v její duši, považovala za cosi cizího, hříšného skorem, za nebezpečný sklon, který třeba přemáhati a nikdy nepřiznati. Neměla neurčitých mladých snů, svou budoucnost dovedla tak jasně přehlédnout jako minulost, na obě však myslívala jen zřídka. Vyrostla v střízlivém ovzduší malých cifer a drobných starostí, byly jejím světem a věděla, že zůstanou navždy.

Měla ženicha, příručího z velkého krámu na náměstí, mladého člověka s pěstovaným účesem a s pečlivě vymytýma rukama. Jmenoval se Karel Náhlý a ucházel se o ni již třetí rok. Otec měl radost z této známosti, ale nepřál si brzkého sňatku. Věděl, že ztratí pak část svého dosud nikdy neomezeného panství, a nedůvěřoval ani příliš budoucímu zeti, jako nedůvěřoval žádnému člověku.

„Bude chtít provádět experimenty,“ myslíval si zlostně, „jistě bude chtít provádět experimenty...“

Jemu zdálo se již nepochopitelnou odvážností přestaviti něco ve výkladci nebo zavésti třetí druh kávy. Báł se velice každé změny a lpěl na svých zvycích jako na posvátných zákonech.

„S poctivostí jsem začal, v poctivosti dokončím,“ pravil v kterémsi slavnostní chvíli Matyldě, „a dokud moje jméno stojí na firmě, dotud bude s obchodem dobře.“

„Náhlý povídal, že by se firma nezměnila,“ namítla dcera klidně, „ani po vaší smrti ne. Obchod je pětadvacet roků na místě, tak by to bylo škoda. Jen trochu zvětšit, povídal...“

Starý se zlostně rozesmál.

„Na půl roku, ne?!“ vyjel posupně. „A potom zavřít. Krám na věky a jeho – nebo snad mne – na pár měsíců.“

Ruce, do fialova omrzlé, se mu zachvěly, oči se mu rozzelenaly pod zpuchlými víčky a zablyskly na dceru.

„Vždyť si ho nemusím brát, tatínku,“ řekla Matylda, polekána zlostným výbuchem.

Ale tak to otec nemínil. Jemu se Karel Náhlý docela líbil, byl partií jako zvlášť vybranou pro jeho dceru, a huboval-li na něho a mluvil-li o všech truchlivých možnostech, činil tak proto, aby nevypadal jako člověk, který se z něčeho raduje, nebo dokonce jako člověk, který se dá přelstít.

V duchu byl srozuměn s dceřinou známostí, ale nebylo nejmenší příčiny k rychlému sňatku. Rok, dva... jemu bylo vše jedno, Matyldě také, Náhlému také.

Měl pěkné místo i vlídného šéfa, a nebýt touhy po samostatnosti, nebyl by si ani přál změny, a protože nedůvěřoval příliš této samostatnosti, dokud starý Gabryš žije, nespěchal se svatbou.

Svou hubenou, bleďičkou nevěstu vídal jen v neděli. Chodívali na procházku po šedivé silnici, vedoucí do blízké dědiny, a mluvili o počasí, o místních novinkách, o poměrech známých obchodníků.

Matylda sedávala někdy celá půldne sama v krámě. Ticho bylo v jejich ulici. Kroky každého chodce slyšela již z daleka, známé hlasy rozeznala hned od rohu.

U nich bylo šero. Nerozsvítili však, nebylo komu. Schoulila se u zataraseného okna a četla. Četla všechno: staré sešity školní, které otec vyměňoval za pera či tužky, noviny, které kupoval na balení, zbytky časopisů, jež zabloudily někdy mezi ně.

I kniha se jí někdy dostala do ruky. Pročetla ji pozorně od názvu až po obsah a někdy o ní i přemýšlela.

Její pevné představy však nikdy nezakolísaly, svůj šerý svět nikdy neztotožňovala se světem z románů a v sobě nikdy neviděla hrdinky.

Když tma zabránila ve čtení, odpoutala myšlenky třeba od nejnapínavější kapitoly a přesunula je bez rozechvění k nejvšednějším záležitostem.

Myslívala na obchod, na objednávky, na dluhy i dlužníky, myslívala i na Karla, na jeho plány a na svou účast v nich.

Uvažovala o tom všem přesně, ale nerozmrzela se nikdy, když klinkavý zvonek zaplašil toto střízlivé snění a nelitovala nikdy, že byla vyrušena.

Rozsvítla rychle a posloužila zákazníkovi. Někdy jím byl bosý, umazaný klouček, jenž kupoval za halíř cukrlata, někdy muž, který si přišel pro doutník.

Vyřídila vše pečlivě, ale nevšimla si nikoho zvláště.

II.

Tak trvalo několik dní, než zpozorovala pravidelné návštěvy Miloše Janíka. Přicházel jednou denně v měkkém soumraku zářijových podvečerů, koupil cigarety a odcházel s němým pozdravem.

Z počátku na něho ani nepohlédla, byl pro ni kupujícím jako kdokoliv jiný.

Po několika dnech nemohla však nevidět, že je vždy velmi módně oblečen, toboleku že má z krokodýlí kůže a smaltované pouzdro na cigarety.

A teprve, až si uvědomila, jak nezvyklé jsou návštěvy takového světáckého pána v jejich těsném krámku, až se přesvědčila o jejich pravidelnosti a nenáhodnosti, pocítila silné vzrušení, a jakás lahodná tesklivost ztemňovala její podvečerní snění.

Miloš Janík byl elegantní krasavec, jedináček bohatých rodičů, rozhýčkaný od prvního dětství.

Byl právníkem, připravoval se k první státní zkoušce, ale většinu roku pobýval doma.

Otec tonul v stálém strachu o jeho křehké zdraví a matka nedovedla bez hrůzy pomysli na zkázu, kterou velké město ohrožuje mladé, sličné muže.

A Miloš, vždy něžný a trpný, miloval svůj teplý domov a v ničem neodporoval rodičům. Studoval leccos, učil se dle vlastní náklonnosti a rád mluvil o svých vědomostech. Práva považoval za nutnou přítěž, kterou zajisté odhodí, jakmile bude volným pánem svého času a svého jmění.

Vše, co dosud žil, cítil jako něco zcela přechodného, jako pouhou, žel příliš zdlouhavou průpravu k životu, jaký si kreslil.

Sníval často, rozteskněn sladkou touhou, o velkých darech, kterých mu život poskytne a kterých se zmocní celou dlouho strádanou silou.

Rozohnil se pak, schvácen náhlým nadšením, a jeho mladistvá ješitnost mu našeptávala, že je vzácným, vynikajícím člověkem, určeným srdcem, duchem i bohatstvím k neobyčejnému osudu.

Ironizoval se trochu, ale pouze nebolestně, lechtavě a smál se svému sebevědomí pyšným úsměvem člověka, jenž ví, jak takový úsměv přispívá ke zvýšení dojmu právě takového dojmu, jakým chtěl působiti na sebe i na jiné. Ke Gabryšům zabloudil po prvé zcela nahodile.

Tam uviděl v šerém koutě Matyldinu bledou tvář s udivenýma dětskýma očima pod vysoko klenutým obočím, tvář smutnou a nevláchnou jako květina, jež vyrostla, aniž na ni zasvítilo slunce.

Jeho dětinské srdce nikdy nedovedlo klidně pohlížet na křivdy, které zraky chladně pozorovaly.

„Jakou radost má tato bytost?!“ pomyslil si vzrušen, „Vždyť ona zde patrně tak stává od rána do večera, pouhé usednutí je pro ni něčím svátečním!“

Pozoroval ji napjatě a neklidně, ač ona neučinila pokusu, aby získala jeho pozornost.

A tu zdůrazňoval své pohledy stále a stále, a soucit, který z počátku bezděčně prozařoval jeho ještě chlapecky hustými řasami, změnil se v zájem a útočil na Matyldinu netečnost.

Několik dní vítali se pak hned ode dveří dlouhými pohledy.

A kterého večera, když rozšklíbený Číňan rudě a mihotavě ožíhal Matyldinu tvář a po jejich vybledlých, světlých vlasech kmitaly se měděné plamínky, řekl neočekávaně:

„Vypadáte jako vkusný a velice efektní plakát... A vlastně jste velice krásná, slečno.“

Pohlédla na něho rozpačitě, s úžasem v rozšířených očích, ale nevěděla, co by odpověděla.

Také Miloš umkl, položil peníze na ztemnělou desku a beze slova odešel.

Na druhý den vstoupil však o něco dříve a ihned se rozhovořil.

Včera mnoho myslil na svoji nevhodnou zamlklost a přišel napravit dojem. Mluvili z počátku velmi způsobně, trochu školácky, ale mile od první chvíle. Jeho otázky byly krátké a přesné, její odpovědi též.

„Ráda čtete, slečno?“

„Ó, ano.“

„Co nejraději?“

„Nevybírám. Čtu, co mám. Já třeba třikrát po sobě přečtu knihu.“

„Přinesu vám něco nového,“ slíbil ochotně, „mohou to být verše?“

„Velice ráda čtu i v řeči vázané,“ odpověděla strojeně.

Příštího dne přišel v určitou hodinu s balíčkem knih. V krámě stálo několik lidí, opřel se tedy o pult a čekal netrpělivě.

Zápach z koření a sýra, smíšený s těžkým puchem tabákovým, nelibě ho rozčiloval.

„A v tom žije ona!“ myslil si rozteskněn. „Celé mládí tak prožila a snad celý život prožije.“

Matylda právě odvažovala velmi opatrně cukr. Mosazné váhy se chvíli kymácely, kostky chrupaly jemnými nárazy.

„To je málo,“ povídala hranatá zákaznice. „To není spravedlivého čtvrt kila!“ vykřikla skoro bojovně.

Matylda přidala tedy ještě jednu kostku, ale řekla, že je nádavkem.

Miloš vzdychl, pozoroval obě ženy, chápal těžké jejich postavení a jakési neurčité komunistické ideály blýskly mu hlavou.

Když žena odešla a Matylda se vrátila do svého temného kouta za pažením, šel k ní skorem váhavě.

„Nevím, zda vás budou zajímat,“ povídal, podávaje jí knihy.

Jeho milovaní básníci zdáli se mu rázem ne dost vhodni pro tuto dívku.

„Věřím v zušlechtění uměním,“ dodal tedy rychle, vyslovuje svou předrahou myšlenku.

Sotva však dořekl, zdála se mu tato poznámka netaktní a snažil se ji zamluviti.

Matylda nepozorovala jeho rozpaků, neslyšela ani dobře jeho slov, viděla jen jeho rozzářené, veliké, upřímné oči a měkký obrys jeho tváře v rámci temných, polokadeřavých vlasů. Nevěděla však, co mu odpovědět, dívala se tedy jen pokorně, a ještě pokorněji naslouchala všemu, co mluvil.

A sotva zapadly za ním dveře, pocítila palčivou touhu po jeho vybraných větách, vědomí vlastní nedostatečnosti na ni dolehlo a šířilo jí srdce nepoznanou bolestí.

Přišel z jiného světa, než byl její, a tušení volnosti a krásy, která vyplňovala jeho život, opojně se v ní ozvalo.

Ale šerý kout, plný bílých a hnědých krabiček a balíků s tabákem, tíživý dusnem a zápachem, pohltil rychle toto mladistvé vzrušení.

Nemyslíla ani na možnost lásky. Přísné a střízlivé názory otcovy dávno pronikly její duší. Naučil ji od malička považovat sebe samu za něco velice podřízeného, za něco, co se cení jen dle schopnosti k práci a dle užitečnosti této práce, a naučil ji též uctívati rozdíly společenské. Věděla, že nestojí příliš vysoko na žebříku, který pečlivě určil, a nikdy ji nenapadlo rmoutit se tím.

Její spokojenost byla prostá závisti i touhy.

Sňatek s Karlem Náhlým dodával její budoucnosti pevného podkladu. Věděla, že bude vlastně jen prodlouženou přítomností, řadou šedých pracovních dní, ale považovala i to za dostatečné štěstí. Za klidné štěstí, o němž netřeba přemýšlet, o němž se netřeba strachovat, ba za němž netřeba ani poděkovat Pánu Bohu.

Ale Milošovy pravidelné návštěvy ji přece trochu vzbouřily.

„Můj bože, proč za mnou chodí?“ myslila si nepřetržitě.

Psala své prosté denní účty, počítala pečlivě své zásoby, i krámech uklidila, světlo zhasla, všechno jak obyčejně, ale ať teď pohlédla kamkoli, všude viděla jeho zářivé oči s velikými zorničkami, a cítila, že v nich není ani klamu, ani falše.

Jejich známost potrvála několik týdnů nezměněna, plachá a neklidná.

Miloš chodíval denně, zvykl ovzduší a zákazníci ho již nevyrušovali. Přestal třeba prostřed věty, byla-li Matylda zaměstnána, a dokončil ji vzletně, když měla po práci.

Mluvíval výhradně o sobě, zchvácen mladou sdílností, unášen touhou po vyjádření svých ne zcela jasných tužeb, které neměly cíle a vzlétaly za každou skvělou představou. A Matyldě byl vděčen za němou pozornost.

Dávno choval v duši takový sen: najít bytost, již by celou dovedl zchvátiti, prohráti, povznést, a která by mu za to byla neskonale vděčna.

Cítil, jakou rozkoší bylo by mu takové oceněné sebeobětování, jak by mu nahradilo vše, co by dával – a že by dával, o tom byl pevně přesvědčen.

Měl několik kamarádů, měl i rodiče, kteří ho milovali a byli na něho pyšní. S těmi všemi mluvíval mnoho o sobě, pověděl, co jen říci mohl, a když se mu nedostávalo slov pro neurčité tužby a nevypracované úmysly, říkal si, že je neobyčejně hluboký, že je v něm mnohem více, než slova dovedou vyjádřit – a že, i kdyby mluvil sebelépe – úplně by ho přece nepochopil žádný z nich.

V Matyldě našel vše, po čem toužil.

Naslouchala mu plna podivu a nerozuměla-li mu, mlčela unyle ze strachu, aby ho neurazila nepochopením.

On však právě její zamlkou něhu považoval za hluboké, zbožné chápání, a obraz, který doufal o sobě vykouzlit v její představě, miloval, s tím se mazlil každým vybraným slovem, které jí šeptal v tichých dlouhých podvečerech.

Matylda byla šťastna, i přes úzkost, jež ji někdy zaplavovala. Cítila, že žije něco neobvyklého, vztyčeného nad všední příhody svého šedivého života, něco teplejšího a barvitějšího, než jí osud dosud poskytl.

Nemyslíla teď nikdy na budoucnost, jako nikdy o ní nemluvila, celý život se soustředil v jediné hodině denní, začínal o páté a končil šestou.

III.

Milošův otec, mladý dosud a krásný muž, majitel cukrovaru, člen několika správních rad a akciových podniků, první zvěděl o synově podivné známosti.

Mluvil o ní starý účetní kdysi k večeru po skončení obchodního raportu, v přátelském hovoru, který Janík každodenně věnoval jako mimořádnou odměnu svému nejlepšímu úředníku. Mluvil lehce a nejistě jako člověk, jenž považuje za svou povinnost upozornit, ale který nechce být ani nediskrétní, ani vtíravý.

Pavel Janík, ostražitý, bdělý hlídač rodinné vážnosti, který v posledních letech vybíjel svou sílu jen honbou za zbohatnutím a vyznamenáním, ale o jehož mladistvých svůdnictvích zachovaly se zkazky v celém okolí, značně se znepokojil, ač považoval za svou povinnost odbýti věc lehounkými vtipy a zamluviti pak řadou obchodních poznámek.

Pro Miloše poslal, sotva došel domů, a opatrně zavřel dveře svého kabinetu.

„Mlád začínáš,“ řekl mu místo úvodu a jeho neklidné prsty při tom hrály na spuštěné žaluzii amerického psacího stolu.

„Co?“ zeptal se Miloš opravdu naivně a rychle prošel seznamem svých hříchů.

Otec hledal slova. Nebylo snadno najítí správný tón vůči synovi, ke kterému se dosud choval jako něžný a roztržitý otec k nedospělému hochu, protože toto chování bylo mu nejpohodlnější. Také vlastní zatížené svědomí se ozvalo, ale jeho výčitky vzaly na se ironickou formu dráždivých a lákavých vzpomínek – a starší Janík pocítil, že nedovede býti výmluvným kazatelem mravnosti.

Ale právě proto viděl jen přetvářku v nevinném, tázavém pohledu synově a rozčilil se dvojnásobně.

„S tou trafikantkou,“ řekl ostře a drsně. „Tak hloupě... tak neopatrně... před celým městem...“

Miloš se chlapecky začervenál. Pochopil rázem otcova slova.

„Ty se strašlivě mýlíš!“ vykřikl. „Stydím se za to, že se tak mýlíš!“

Hlas se mu zlomil náhlým pohnutím.

Otec pochopil, že se doopravdy mýlil, pocítil velkou úlevu a měl již jen přání, aby co nejlépe zakryl svůj ústup.

„Tím líp,“ řekl stále ještě drsně, ale s čelem již vyjasněným, „tím líp, jestli se mýlím. Mám však povinnost varovati tě před každým nebezpečným poměrem

v malém hnízdě, kde je tolik nedočkavých jazyků.“

Miloš se pohrdavě usmál.

„Je mi strašně lhostejno, co soudí luza, ať vzdělaná, či sprostá. Nedosahuje ani mého pohrdání.“

Potom našel svůj nejvlastnější způsob. Opřel se lehce o vysokou lenošku, zkrřížil ruce a mluvil v krátkých, ostře ražených, ale pečlivě zdůrazněných větách o sobě.

„Jsem gentleman,“ povídal, „vděčím to v první řadě sobě. Není dosud skutku v mém životě, za který bych se musil stydět, a vím, že také nikdy nebude. Věřím ve své srdce i ve správnost svého poctivě vybojovaného přesvědčení. Chci vysoko dojít a má cesta je volná a přímá. Věřím pevně, že se dobrem dochází k dobru, proto mohu klidně hledět do budoucnosti.“

Otec sebou netrpělivě pohnul. Milošval svého jedináčka, věřil v jeho vynikající vlastnosti i v jeho zářivou budoucnost, ale netěšilo ho poslouchat dlouhé převzletné řeči.

Vstal a chystal se k odchodu.

Miloš jej zadržel pohledem. Cítil neodolatelnou touhu povědět ještě více.

„Ty víš,“ řekl a hlas mu jehl pohnutím, „ty víš, že tě mám přese vše rád, tebe i matku. Ale rozdíl pokolení je mezi námi, který překlenout není v mé moci. Cosi, čím jsem vyrostl nad tvou dravou sílu. Cítil jsem to již v dětství a cítím dosud. Stesk z osamocení příliš mne bolel. Nenalezl jsem dosud přítele, jenž by mi byl porozuměl, který by se byl bez sobectví, bez chladného vážení výhod, jež by mu z toho plynuly, alespoň snažil ocenit správně mou bytost. Vášnivě jsem toužil po takovém pochopení. Nalezl jsem je konečně, jsem osudu nesmírně vděčen – a ty bys mi vyčítal?!“

Skončil opojen spádem vlastních slov, dýchal zrychleně a vzpomínka na Matyldinu oddanost rozzářila mu oči.

Otec ničeho již neřekl, hněv jeho úplně vymizel, proměnil se však v nespokojenost mnohem hlubší, v chladný nepříjemný údiv, skorem ve strach. Celá záležitost zdála se mu pojednou nekonečně vážnější, neboť v jeho vzpomínkách nebylo jí podobné. A ještě týž večer sdělil všechno své ženě, i domněnky i obavy.

Když se Miloš druhého dne probudil, seděla matka na jeho posteli, a jemu bylo, jako by byl již ve snu slyšel Matyldino jméno. Těžce a s lahodným pousmáním otevřel víčka.

Matka mluvila o Matyldě vlídně, skorem přátelsky, řekla však přece: „Ta slečinka, která ti prý popletla hlavu.“

Odporoval.

Příjemná únava mu dosud tížila čelo a jeho slova padala zvolna, líně a mazlivě jako slabý teplý dešť.

Řekl, že věří v přátelství mezi mužem a ženou, že v něm vidí nejkrásnější poměr, který vytvořila dnešní doba, a že je šťasten, protože má srdce, které je dovede procítiti.

Matka se usmála s odevzdaností, s jakou v těžkých chvílích životních přijímala omluvy manželovy, a truchlivě pohládila syna po vlasech.

Cítil zřejmě, že mu nedůvěřuje, ale že mu nechce ukřivdit.

„Máti,“ zvolal, „věř mi úplně! Nemluvil jsem nikdy opravdověji. Jedná se o přátelství, které je nám oběma drahé.“

„Ale rozdíl ve vzdělání a společenský rozdíl,“ namítla mu znepokojeně.

Tu se opravdu zase rozohnil.

Pohrdá společenskými rozdíly, protože my, to jest nekulturní čeští měšťáci, nedovedeme je dosud cítit jinak než jako rozdíly v bohatství. Kdyby měl Gabryš milion, byl by první osobou v kraji, třeba se tím nezměnil ani stříh jeho kabátu... A rozdíl ve vzdělání? Ano, ten skutečně jest, ale právě proto se zapřádají něžné a pevné svazky mezi lidmi, aby se vyrovnávaly duševní protivy, aby rád a laskavě udílel, kdo má z čeho, a cítil jako rozkoš, najde-li někoho, kdo rád a vděčně přijímá.

Matčiny oči podivně zchladly za této teplé řeči. Pochopila zcela manželův neklid a sdílela jeho strach.

„Dobře,“ pronesla úsečně „Pěstuj tedy přátelství s trafikantkou, dej si však pozor, ať ti její ženich nevyvede nějakou nepříjemnost.“

„Ženich? Jaký ženich?“ zeptal se Miloš a bylo mu rázem stydno a trapno.

„Má přece ženicha. Je příručím u Havranů, můžeš se jít na něho podívat. Jmenuje se Karel a má ryšavé licousy.“

Vyšla. Miloš osaměl a prohazoval dlouho v myšlenkách tupou, trapnou, nepochopitelnou hořkost.

IV.

Onoho dne čekala Matylda na Miloše marně. Zvonek na dveřích několikrát zacinkal, každé ozvání bylo slibem, každé doznění zklamáním. Matyldiny nervy se po prvé za života napínaly mučivou touhou, a když odbila konečně šestá, byla tak unavena, že jen stěží rozeznala závaží. A každým večerem rostlo její trápení a její stesk. Ráno bývalo jí vždy lépe, ztrojnásobila svou činnost v horečnou pracovitost, ale s šerem přepadávala ji úzkost nikdy dosud nežitá, úzkost, sloučená s bláhovou nadějí, jež po prvé nabývala určitosti, rostla ze vzpomínek na dny sotva minulé a živila touhu zároveň s bolestí.

Teprve pátého dne přišel Miloš opět. Vstoupil jinak než obyčejně, nápadněji, vyzývavěji, a přitom velmi odmítavě.

Prožil několik hořkých dní, v nichž pohrdal celým světem a chtěl, aby pohrdání bylo vryto i do jeho tváře. Matylda jevila se mu po celou dobu jako ztělesněná faleš a jeho poraněná ješitnost zkreslila mu její obraz až do představy vypočítavé a prohnané kokety, jaké znal jen z knih. Připadal si jako okradený, jenž zná zloděje, ale nepronásleduje ho z vrozené velkodušnosti. Myslit na ni nepřestával, ale mluvit s ní již nechtěl.

Konečně však touha po ní, a více ještě po chvílích, jež mu byly drahé, protože v nich nejjasněji procítoval svou povýšenost nad jiným, mnohem nepatrnějším lidským tvorem, a pod touhou lákavá, nikdy zcela neuvědomělá představa zraniti tohoto tvora, vidět poplašené pokoření v jeho očích a slyšet slova ponížené, zmatené omluvy z jeho úst zviklala toto předsevzetí a on přišel.

Přistoupil k pultu. Vedle bronzového Číňana leželo pět drobných, v bílém papíře pečlivě zabalených balíčků cigaret, jak je Matylda každého dne znova pro něho připravila, zpola na památku, zpola na uvítání, vždycky něžně, pokaždé rozčileněji.

Zavadil o ně posměšným pohledem a násilně se rozesmál.

„Přišel jsem pouze gratulovat vám, slečno,“ řekl s obřadnou poklonou a díval se pátravě do její strnulé, očekáváním bílé tváře.

Žluté řasy několikrát násilně zamrkaly pod jeho upřeným pohledem, a potom všechno čekání dlouhých hodin propuklo v dětinském pláči. Veliké slzy stekly až na pult, rudý plamínek v nich zahrál.

„A k čemu mně chcete gratulovat?“ zeptala se konečně.

„K známosti,“ vyhrkl příkře. „Máte přece ženicha. Neuznala jste mne sice za hodna důvěry, ale zvěděl jsem to přece.“

Nevěděla, co by odpověděla. Nenapadlo ji nikdy, aby úmyslně zapírala svého snoubence, nemluvila o něm jen proto, že na něho nikdy nevzpomněla v Milošově přítomnosti, že v rozmluvách s ním nebylo možno ani myšlenkou o něho zavadit, ne tak o něm mluvit.

„Vždyť jste se mne nikdy na nic neptal,“ zašeptala zkroušeně, „vždycky jsme mluvili jenom o vás.“

Miloš stál před ní jako vyšetřující soudce. Byli sami, šero stačilo, aby osvětlilo dvě mladé, velmi zbledlé tváře s palčivýma očima a s chvějícími se rty.

„A kdo vám řekl, že mám známost s panem Náhlým?“ zeptala se tiše.

Milošovi se přičilo mluvit o hovoru s matkou.

„Dověděl jsem se nějak,“ řekl zamračeně. „Mluvil jsem dokonce s vaším vyvoleným. Tři kravaty jsem si od něho koupil.“

Lahodila mu dosud představa, jak dnes dopoledne potýral prodavače, jak ho štvál od příhrady k přihrádce, jak ho viděl zlézat žebřík, s jakou povznešeností pozoroval jeho naučená gesta a poslouchal jeho nacvičené ochotnosti. A když

odcházel, otevřel mu pan Karel dveře, hluboce se poklonil a řekl, že mu vždy bude potěšením, bude-li moci posloužit panu doktorovi. Ale on mlčel a lehounký, odmítavý pohyb jeho natažených prstů byl jedinou odpovědí na tolik zdvořilosti.

„Slyšte,“ řekl nyní Matyldě snaže sám sobě nějak to omluvit, „já jsem demokrat, miluji lid a chci pro něj pracovat, je to částí mého životního programu. Kdybyste se byla na příklad zamilovala do dělníka, do muže schopného vzletu a chápajícího nové myšlenkové proudy, snad bych to pochopil. Ale do takového vypiplaného panáka, do takové úslužné karikatury!“

Matyldě stoupla krev do zažloutlých lící. Myšlenka, že by si mohla vzít dělníka, zdála se jí skorem pokořující.

Karel byl mužem pro ni, to cítila od první chvíle své známosti, její srdce mlčelo sice k tomu doznání, ale rozum řekl tak přesvědčivě „ano“, že jí až do dneška ani nenapadlo znepokojit se.

„Pan Náhlý není žádná karikatura,“ odpověděla a hlas se jí chvěl, když opakovala toto slovo, „je to velice slušný mladík s odborným vzděláním a s budoucností.“

„Vy ho tedy milujete?!“ přerušil ji Miloš prudce a hořkost minulých dní podivně mu zabarvila hlas.

„Ne, nemiluji... ne tak, jak vy myslíte,“ řekla a její „ne“ zdůraznilo se proti její vůli.

„Ale je nízké zasnoubiti se s mužem, kterého nemilujete,“ pokračoval Miloš neúprosně. „Je to znak citové méněcennosti. Nemyslil jsem, že byste byla schopna něčeho podobného. Vy!“

Matylda se neodvážila odporovat, ač cítila, že jí Miloš velice křivdí. Byla rozlícena jako dítě, které se nedovede bránit, ale s její lítostí blaživě splývala představa jeho rozechvění, jeho stále znatelnějšího utrpení, bolesti, kterou měl pro ni.

Plakala pořád ještě velké, dětské slzy, které Miloše rozrušovaly, byly mu zároveň sladkým zadostiučiněním, a přitom přece jitřily jeho hořkost.

„A vás jsem chtěl zušlechtit, vám otevřít nový duchovní svět, a pošetile jako pravý idealista jsem věřil, že moje vřelá nezištná náklonnost k tomu dostačí! A vy zatím počítáte dny do svatby s nemilovaným mužem. A já... já jsem vám patrně směšný i se svým přátelstvím, i se svým učením...“

Hlas pozbyl posledních stop kazatelských, Miloš si přestal uvědomovati výraz své tváře i pohyby svých rukou.

„Vezmete si ho opravdu bez lásky?!“ zeptal se hořce.

Matylda mlčela. Ona, bytost prostinká a oddaná, rozuměla mu v této chvíli mnohem lépe, než on rozuměl jí.

Věděla, že jeho nespravedlivost i jeho hořkost vznikla ze žárlivosti, mlčela, řasy jí ještě neoschly, ale ústa se rozevřela blaženým úsměvem.

„A což, milujete-li jiného,“ pokračoval zajíkově, „i pak si vezmete Karla Náhlého?“

„Ne,“ řekla pouze a sklonila hlavu na jeho prsa.

„Nesmíte, nesmíte,“ zašeptal rozechvěn.

A potom ji líbal a líbal.

Když se loučili, doprovodila ho Matylda až na práh. Žluté, z pod nízkých mraků šikmo padající světlo bylo nemilosrdné, jako zvlášť vybrané, aby ukázalo neutěšenou zvadlost nikdy nepěstované tváře, bledost vpadlých lící i shluk velikých pih pod zarudlýma očima.

Milošovi zabylo skorem trapno, skorem úzko.

Jeho rty přestaly cítit rozkoš nedávných polibků, cosi podobnějšího studu než vítězství zalilo ho v chladivém vzduchu.

„Co jsem to vlastně udělal?“ myslil si nepřetržitě, zrychluje chůzi a ani jednou se neohlížeje. „V životě jsou situace, ve kterých je prostě nemožno nelíbat. Něčí hlavu máš na hrudi, něčí ruce kolem krku... A zvonek, který jindy přerušuje třeba nejkrásnější větu, ani sebou nepohne... A ona jenom plakala...“

Zdálo se mu, že cítí dosud Matyldiny slzy na ruce, a bylo mu, jako by ji měl pošpiněnou.

Došel domů mrzut a rozrušen, s nikým nemluvil a ještě týž večer vytáhl dlouho odpočívající foliant Pandekt.

Dávno nezdálo se mu studium příjemnější, tři dny seděl jako připoután k římskému právu a v krátkých přestávkách, kterých si dopřával, velebil práci.

Třetího dne k večeru doručil mu listonoš růžový dopis. „Velectěný pán, pan doktor Miloš Janík, syn majitele cukrovaru atd., v místě...,“ stálo na obálce.

Usmál se násilně, čta tuto krasopisně psanou adresu. Chvilí váhal, potom rázem vyprostil dopis z obálky. Rozeznal okamžitě vůni koření, pražené kávy a tabáku, ač se odesílatel snažil vyhladit ji sprchou křiklavé voňavky. Jeho úsměv přešel v sykot. Dopis zněl:

Předrahý pane Miloši!

Myslím si, nejste-li nemocný, že k nám nyní nechodíte, a proto jsem tak smělá a píši Vám, a doufám, že za zlé míti nebudete.

S panem Náhlým jsem se již dohodla, naše zasnoubení jest u konce, on se vším souhlasil, ale tatínkovi jsem ještě neříkala nic, chci mu to povědět, až se spolu ještě lépe domluvíme. Ale on jistě svolí.

Velice toužebně na Vás každý den čekám, prosím, napište mně hned, nejste-li nemocný. Je mi velice smutno, když na to myslím, a je mi Vás velice líto.

Všecko se dobře urovnalo, pan Náhlý mi nic nevyčítal ani se po ničem bližším neptal, on ví ještě o jedné nevěstě pro sebe.

Já vás nastokrát pozdravuji a líbám a jsem až do smrti Vaše věrná, Vás milující

*Matylda Gabryšová
(Silniční ulice č. 9)*

Miloš četl několikrát po sobě. Smích mu tlačil prsa, dral se z nich krátkými výbuchy, ale tvář mu pobledla a divnou nevolnost cítil v celém těle.

„Starý Gabryš nebude ničeho namítat, vezmu-li si jeho dceru! A ona o tom píše jak o nejprostší samozřejmé věci, jinak těm slovům nelze přece rozumět...“ opakoval si, chodě po temné světnici, a smál se tak hlasitě, až se ulekl, že ho někdo z domácích uslyší.

„Ale vždyť jsem jí říkal, ať si neběře toho člověka, a jak jsem jí to říkal!“ uvědomoval si a bylo mu stále nevolněji. Dusil se podivnou situací, která nastala a která byla stejně směšná jako nepředvídaná. Necítil již moci, která ho před několika dny vedla k Matyldě, ale jeho paměť neutrpěla, slyšel s drásavou určitostí všecky výčitky, kterými ji tenkrát zahrnul, vzpomněl i na „úslužnou karikaturu“, na její plaché odpovědi, na její roztoužené, slzami zatopené oči, na hlavu na hrudi.

„Jak hloupé, hloupé, že pult nebyl vyšší! Kdyby alespoň... ale ne... její polibky nebyly sladké. Nebylo v nich oddanosti ani vášně takové, na jakou mám právo já... A potom ten příval zažloutlého, výsměšného světla po šeru, které bylo v krámu! A to ve chvíli, kdy ona myslila, že jsem zcela její a cítila se patrně mou nevěstou...“

Tu vzal papír a psal skorem potmě co nejchvatněji:

Vážená slečno!

Jsem zcela zdrav, nestrachujte se o mne. K Vám jsem nepřišel, protože jsem nechtěl a nikdy již nebudu chtít.

Není jediného opravdivého pojítka mezi námi. Jedině touha, kterou jsem od prvního mládí pocítoval, snaha činit dobro, zušlechtovat, rozdávat z přebytku, který jsem nahromadil, vedla mne k Vám.

Doufám, že poznáte kdysi mé dobré úmysly a pochopíte ryzost mé bytosti.

Dosud jste mi nerozuměla. Nevyčítám Vám, chápu, že musila nadejít chvíle, v níž se zkrříží nesejnost našich světů bolestným nárazem.

Nelitujte, že jste zrušila zasnoubení s panem Náhlým. Já si budu přičítat vždy k zásluhám, že jsem k tomu přispěl. Vy přece jen nejste zcela všední, třeba že jeho Bůh byl dosud i Vaším Bohem. Pochopíte později – a v tom je mé uspokojení –, že jest zvýšení intelektuální a citové úrovně vůbec nejvyšší službou, již člověk člověku prokázati může.

Potom na mne vzpomenete bez hořkosti.

Vděčnosti nežádám.

Knihy, které jsem Vám kdysi přinesl, račte si ponechat na památku. Jsou mezi nimi mé nejmilejší.

Odjedu odsud v nejbližších dnech, opustím domov, kde nemám jediného oddaného přítele, a chci v pilné, namáhavé práci hledat klid svému vřelému srdci a lék mnohé ráně, o které nikdo neví.

Upřímně, z poctivého srdce radím Vám totéž.

Váš oddaný

Miloš Janík

Dopsal, přečetl, provedl několik menších oprav a značně uspokojen zapečetil list nejhezčím fialovým voskem, jaký měl v zásobě.

V.

Myšlenka na brzký odjezd, která Miloše při psaní neočekávaně napadla, a které vděčil měkké, tklivé zakončení dopisu, ovládla ho rázem úplně.

Vyšel, aby list donesl na poštu, a neviděl již kosočtvercového náměstí se čtyřmi zakrslými lipkami a se strouhami řídkého bláta podél zeleně a žlutě natřených domů, neviděl neklidných luceren na rozích, šel v lehkém, radostném vzrušení a laskavě, bezmyšlenkovitě se usmíval. Neměl v té chvíli jasných představ, plánů nebo úmyslů, nemyslel vůbec na Prahu, ale cítil velké, vzdálené město každý nervem.

Večerní promenáda tam... jaké kouzlo! Jaký neskonalý půvab v představě, že možno chodit celé hodiny a nepotkat jediného známého. Jaké blaho v myšlence, že je na světě tolik zajímavých mužů a tolik krásných žen, kterých nikdy ještě neviděl, ale s kterými se může setkat co nejdříve, sdružit, spřátelit, milovat, žít dobrodružství podivně sladká a drásavá, v nichž se uplatní všechno jeho dlouho střídané bohatství vnímavosti a něhy, vášně i rozmaru.

„Žít budu, žít!“ myslil si stále opojněji, „Ne jako bláhový marnotratník, ale jako člověk, který zná půvab a cenu všeho, co okouší, i cenu svou, a jemuž je každý cit a každý vzruch zase stupněm k novému, krásnějšímu, složitějšímu!“

Bezmyšlenkovitě vsunul dopis do poštovní schránky a na Matyldu při tom ani nevzpomněl. Poslední směšná a nepříjemná hodina zmizela z jeho paměti, smyta veselým a šumným proudem nových představ.

A tato příjemná nálada potrvála.

Poslední dni doma byly jako bavlnkou vystlány, Miloš přijímal něžně všechny pozornosti, jimiž byl zahrnován, vyslechl trpělivě všechny rady, jež mu byly udíleny.

Na Matyldu myslíval jen málo. Vše, co jí snad chtěl ještě říci, celý vztah k ní, jak se mu nyní jevil, podařilo se mu vyjádřit dopisem, a to mu bylo velikou úlevou.

Na tento dopis vzpomínal mnohem častěji než na ni, a čím dále, tím spokojenější s ním byl.

„Nerozuměla-li kdysi mému základnímu citu, není to mou vinou,“ říkal si pak, „nyní, když jsem jí vše vysvětlil, ne již v mihotavém, všechno možné nedorozumění připouštějícím hovoru, ale v přísných, přesně formovaných psaných větách, musí všechno správně pochopit a zařídit svůj život dle toho...“

Matka k němu byla obzvláště laskava v těchto posledních dnech.

Stávalo se někdy, že se na něho zahleděla s pátravostí a ještě neklidnou, vzbuzenou obavami, o nichž si netroufala ani věřit, že byly tak zcela bezpodstatné. Byla by s ním ráda mluvila o Matyldě, ale ostýchala se. Věděla jen, že Miloš již nechodívá do zakouřeného krámku v Silniční ulici a že nevypadá jako nešťastný, zklamaný milenec, a to bylo pro ni jedině důležité.

Zabývala se nyní vášnivě budoucností svého syna, ne jeho skvělou zevní kariérou, na kterou myslíval otec, ale osudem jeho srdce, nastávající možností opravdové lásky, velikého trvalého štěstí, které ho čeká, protože je jiný, než bývali mužové za jejího mládí, a jiný než ti, jež vídala ještě nyní kolem sebe.

Paní Janíková byla z rodu venkovských samotářských iluzionistů, kteří nezhořknou osobním zklamáním a kteří věří ve vývoj a v zjemnění, protože je mohou umístiti někam daleko, do neurčita, do vysněné společnosti, jejíž noví hrdinové nemají nic společného s lidmi, s kterými se stýkají v denním životě.

Věřila také v nové, lepší muže, něžnější a vážnější, čistější a opravdovější, věřila, protože její syn uměl krásně a přesvědčivě o nich mluvit, protože sám dosud neměl našpiněných dobrodružství, a věřila hlavně proto, že bylo lahodno věřit a pod záštitou víry nebylo se čeho bát.

Milošova známost s Matyldou ji velice znepokojila, ubrala jejím nadějším určitosti a bolestně zasáhla její nejdražší důvěru.

Nyní byla klidná. Epizodka v životě synově prošla nejen nad očekávání hladce, ale přinesla mu ještě značný zisk. Učil se v poslední době s pilností chudého hochy, jemuž je vzácný každý týden, a mluvilo-li se teď před ním o společenských rozdílech, přestal se nedůvěřivě usmívat a jeho poznámky nebyly již ani dost málo posměšné.

Poslední večer před odjezdem byl jarně teplý, celý zlatý nachytanou září v korunách kaštanů a habrů, vroubících Janíkovu zahradu, a Miloš seděl s matkou pod verandou, z níž byl výhled daleko do kraje, na požatá pole a na široké louky, jež měly nyní světlý, měkký lesk a jako nezvlněná jezera kmitaly se mezi kmeny.

„Tvá budoucí žena nemusí být bohatá,“ řekla matka znenadání. „Ne, Miloši. Ale krásná, ctnostná, vynikající být musí...“

Usmál se v sebevědomém opojení devatenácti let vstříc jakési krásné, ale ještě příliš vzdálené představě.

A matka pokračovala v této dlouho připravované rozmluvě.

Navštíví přece v Praze všechny známé, bude chodívat do společností, bude rázem obklopen novými lidmi.

„Snad se s ní již nyní setkáš,“ řekla teple, a přece ostýchavě, „s tou svou budoucí družkou. Byla bych tak ráda, kdyby ses oženil mlád, kdyby ses třeba zasnoubil již letos...“

Miloš se hlouběji ponořil do vysokého pleteného křesla a usmál se maličko ironicky, jak se usmíval v debatách, zná-li předem všechny triky odpůrcovy.

„Neboj se o mne,“ řekl, „nepotřebuji ani štítu, ani hradby. Řekl jsem to kdysi již otci, opakuji to nyní tobě. Nebojím se budoucnosti, protože se znám a věřím si. Nezpůsobím zla sobě, ale nezpůsobím ho také nikomu druhému. Mám vrozený i vypěstovaný odpor k sprostotě a k hrubosti a můj styk s lidmi bude, jako býval dosud: dám, komu mohu něco dát, a dá-li někdo něco mně, budu čestným dlužníkem...“

Odbočil od rozmluvy, matku to mrzelo, ale cítila, že ho k ní nesmí nutit.

„Až přijedeš na Vánoce, vše mi vyložíš. A jestli se zamiluješ, napíšeš mi a já okamžitě přijedu za tebou. Budu laskava k dívce, kterou si vyvolíš, slibuji ti, že budu laskava.“

Milošovi nebyl příjemný ani její slavnostní tón, ani vlhký lesk v jejích očích. Přisvědčil roztržitě.

„Kdo ví,“ řekl vyhybavě, „bude-li můj vztah k ženám tak prostý, jak si představuješ. Život je strašně složitý pro složitého člověka a já mám víc talentu k dramatu než k selankám, to cítím a ty věř.“

Povstal a chodil chvíli před cukrovarem dlouhou, kostrbatou alejí. Poslední světlo padalo do oken, jež zářily jako perleť, a rozlévalo se širokými proudy mezi temnými rozsochatými stíny hrubých kmenů.

Miloš opětoval přezdvořilý pozdrav vrátného a vyšel na silnici. Známý kraj byl podivně proměněn rudě žlutým soumrakem, v němž černaly obrysy všech předmětů a zdály se stíny neznámých věcí, vržených náhle na mdle šedivé pozadí, a v němž nebylo jiného zvuku než ten, jež vyvolala jeho noha, zavadila-li o chumáček opadalého listí.

Lehká tesklivost sevřela mu srdce, ale byl rád této samotě. Loučil se dlouhým pohledem s rodným krajem a cítil, že se loučí rád. Cosi zachrastilo nedaleko.

„Snad matka přišla za mnou,“ pomyslel si mrzutě.

Z počátku neviděl nikoho a pokračoval v procházce.

Sotva se však obrátil, zachrastilo listí znova a za kmenem širokého kaštanu objevila se postavička skrčeného chlapce.

Hoch plachý, úzkostlivý doručil mu balíček.

„Od koho?“ zeptal se Miloš příkře, protože ihned tušil odpověď.

„Vždyť víte,“ odpověděl poslíček. „Slečna říkala, že víte.“

„A co ještě říkala slečna?“

„Nic. Jenom říkala, abych vám to odevzdal, aby nikdo neviděl. Čekal jsem velice dlouho.“

Miloš se zamračil.

„Vyřid' slečně, že netřeba žádného tajemství. Naopak, že je mi nepříjemné... ale raději nevyřizuj nic.“

Podal chlapci hrst drobných a hleděl zamračeně za ním, jak ubíhá dlouhou silnicí.

Potom se mu něčeho zželelo a zavolal poslíčka zpátky.

„Vyřid' slečně srdečný pozdrav,“ nařídil důrazně.

Teprve ve svém pokoji rozevřel balíček. Byly v něm jeho knihy. D'Annunzio měl promáčknutou vazbu, Wilde dvě skvrny na obálce. v balíčku byl také dopis.

Tentokrát byl psán jen tužkou na obyčejném papíře a žádný parfum netlumil jeho těžkého složitého pachu. Písmo beze všech ozdůbek bylo nerovné a silně protlačené. A četl:

Velevážený pane doktore!

Posílám Vám Vaše knihy a mockrát Vám za ně děkuju. Velice se mně líbily, ale podržet jich nemohu. Mně brání moje čest přijímat dary od pána, když to není můj ženich.

Já Vám nastokrát za vše dobré děkuju a nic Vám nevyčítám, to se nemusíte bát. Já vím, že jste mně nikdy nesliboval, tak nemáte žádný závazek. Odpusťte, že jsem byla tak smělá! Ale když jste mně pokazil známost s panem Náhlým, tak jsem myslela, že mi to vynahradíte. Tatínek už ví, že je konec mému zasnoubení, a moc se zlobí pro tu zmařenou známost, ale na Vás ho ani nenapadne myslit, že byste byl příčinou, tak se nemusíte bát. Včera mně vykládala přítelkyně, že se pan Náhlý už domluvil s tou druhou slečnou. Tak já teď nemám nic, zhola nic.

Pozdravuji Vás nastokrát a jsem s úctou hluboce oddaná

Matylda Gabryšová

VI.

Na toto psaní Miloš neodpověděl a snažil se co nejrychleji na ně zapomenout. Veselo mu však nebylo. Chodil podzimní Prahou a byl mrzut a smuten, nevlídný k lidem a nedojetý přírodou. Z velkých jeho plánů jen málo se splnilo, život se utvářil jinak, než si doma vymyslíl.

Přátelé jej zklamávali a zklamávali. Nebyli mu dosti způsobní a zajímali se víc o jeho finance než o rozvoj jeho mravních názorů.

Miloš rozpůjčil své přebytečné peníze a bujněl vnitřním pohrdáním k druhům, kteří je s lehkou myslí utráceli.

Býval z počátku často v jejich společnosti, snažil se bavit a hýřit, ale nikdy nepřemohl odporu dobře vychovaného, pohodlí zvyklého hochy k mravům a zvykům bohémským.

Navštívil také, jak doma slíbil, několik otcových známých, obchodníků a poslanců, seznámil se s několika rodinami, ale nikde se mu nelíbilo dostatečně. Přijímali ho s chladnou, roztržitou zdvořilostí, která ho hnětla a vyvolávala v něm vzpomínky na dokonalou vážnost, jakou sklízel doma. Počalo se mu stýskat a živil tento stesk po domově, až mu byl takovým zdrojem zasněného a lahodného polosmutku, jakým mu bývala doma myšlenka na velkoměstský život. Hovořival o něm často v truchlivých úryvkovitých větách, někdy s kamarády, kteří je museli vyslechnouti, protože měli k Milošovi různé závazky, častěji ještě v salonech, na elegantních čajích, v polokruhu dívek, jimž se líbily jeho rozzářené oči a které znaly pověst o bohatství jeho otce.

Leč i dívky zůstávaly daleko za jeho nadějemi. Nedávaly mu ani na okamžik iluze, že by byly schopny veliké lásky, na kterou čekal on. Jejich síla se uplatňovala jen v lehounkých flirtech, jež se mu pranic nelíbily. Bylo jim, zdálo se, zcela lhostejno, koho upoutaly, každý platil jen jako článek v řadě ctitelů, a tato řada neměla jiného smyslu, než aby byla co možná dlouhá.

Milošovo sebevědomí prošlo několika zkouškami.

Byly chvíle, kdy se mu zdálo, že dělá dojem, rozhodný dojem, byly i takové, kdy sám cítil, jak se vzrůstající zájem dere do jeho nervů a bouří je. Ale potom se stalo, že dívka, kterou skorem již miloval, podívala se na jiného právě tak, jak se několik minut předtím dívala na něho, nebo že nezakryla dostatečně své roztržitosti při jeho výkladech, a on okamžitě zchladl a byl rozčarován.

Začal rychle zanedbávat přátelské schůzky i elegantní jouty, a po několika týdnech nevyhledával jich již vůbec.

Chodíval jedině k Razimům, k rodině pokoutního agenta, ztroskotaného člověka, kterého nikdy nespatriil, k rodině, s níž se seznámil beze všech obřadností a která jej vášnivě zajímala, ač ho leccos v ní odpuzovalo.

Hned při prvním setkání s Bětou Razimovou, nejstarší z dcer četné té rodiny, pocítil dvojité proud náklonnosti i odporu, který v něm vzbuzovali tito lidé.

Bylo to na domácí zábavě studentského spolku, za programu trudného a nudného, na večírku, kde mladí lidé jako schválně ukazovali všecky zděděné nedostatky svého společenského vzdělání.

Miloš se mračil za sebe i za své předky, s nikým nemluvil, a když ho kolega Razim představil své sestře, vypadal jako unavený trpitel i nesmířlivý soudce zároveň.

„Vám se zde nelíbí?“ zeptala se ho Běta Razimová trochu záłudně. „Slušný člověk se přece rád nudí ve společnosti. Bavit se nedovede beztoho jinak než sám se sebou.“

„Ať je tedy sám,“ odpověděl Miloš těžkomyslně. „K čemu chodit mezi lidi, když zklamávají nepřetržitě?“

„Má-li člověk život zařízený tak, že nemůže být doma nikdy sám, naučí se velice milovat nudnou společnost,“ řekla Běta klidně.

Miloš nevěděl, jsou-li tyto výroky posměšné, nebo truchlivé.

„Mně se stýská,“ řekl, „vůbec stýská. Nemohl bych ani říci po čem. Doma jsem myslíval, že po velikém městě, teď bych byl skorem v pokušení věřit, že po tuhém ovzduší hanáckých polovesnic. Tam je cosi jako tradice – kultury není ani zde.“

„Jste melancholický, nebo sentimentální?“ zeptala se, upírajíc na něho zářící, lehounce mžouravé oči.

„Rozčarován,“ odpověděl svým zamilovaným slovem.

Běta Razimová se blahosklonně usmála a nechala si vypravovati Milošovy pražské zkušenosti.

Byla velmi hezká, sebevědomá, a přitom nervózní. Její plné rudé rty dmuly se častěji zvláštním, pobuřujícím úsměvem a zdálo se, že ani nedovedou hovořit vážně. Měla jakýsi tón, který Miloše dráždil, způsob, kterým mu označovala převahu, ale kterým mu dávala zároveň najevo, že ji zajímá jeho hovor.

„Vy jste dojemně vážný,“ řekla mu pak, „v tom je pramen vašeho utrpení. Myslíla jsem, že již vymřeli lidé, kteří se rozčilují citovým nedostatkem svých bližních. Na venkově tedy patrně ještě nevymřeli...“

Večírek končil tancem, Miloš tančil výhradně s Bětou. Byla stále pozorná a stále posměšná. Hluboko v jejích modrých očích zářily plamínky vyblýskávající při každém živějším slově. Mluvila i při tanci, její tiché, hudebně tvořené slabiky splývaly podle unylého rytmu.

Miloš odpovídal stručně, zaujat její krásou a pozorností, kterou mu věnovala, oním nedbalým, a přece sladce znatelným způsobem, jakým se k němu vinula a jakým vkládala ruku do jeho dlaně.

„Budu vás velice pomlouvat,“ řekla mu, „velice. Všecky vaše způsoby vyložím a předvedu ještě dnes doma. Je tam vděčné obecenstvo. Mám herecké talenty a napodobit vás není těžko. Rozesměji všechny pouhým vyslovením slova: ‚rozčarován‘...“

„Troufáte si mne pomlouvat po prvním setkání?“ zeptal se.

„Ach, vyznám se v lidech, i v složitějších, než jste vy,“ odpověděla ledabyle. „A řekne-li někdo přede mnou podobné slovo jistým přízvukem, mohla bych vypravovat jeho životopis. Vy jste měl jistě lásku, v které jste zklamal sám sebe.“

„Nebyla to láska,“ odpověděl zádumčivě. „A sám sebe jsem snad také nezklamal. Způsobil jsem zlo, kde jsem měl vůli i touhu vykonat dobro. A to mnou otřásl. Mám precitlivělé svědomí...“

A po onom večírku začal chodit k Razimům.

V jejich domácnosti bylo stále hlučno, málo pořádně, ještě méně elegantně. Byt, příliš malý pro četnou rodinu, byl skladištěm nepotřebnějšího nábytku, knih a not. Studovali v něm dva synové a dvě dcery a vodili si domů družky i kamarády. Plamen pod velkým samovarem po celé odpoledne nevyhasínal a hluk v nízkém pokoji se starou plyšovou garniturou zastřel někdy všechny zvuky z ulice. Hrávalo se tam mnoho, domácí kvarteto nedbalo ani hrozeb, ani proseb, přišla-li chvíle jeho nadšení.

Jindy bývaly debaty, hlučné debaty mladých lidí, z nichž na konec vždy vymizel původní námět, ale při nichž živý proud myšlenek a dojmů z hlasů i zraků, které na sebe útočily, odváděl Milošovu pozornost od mnoha a mnoha truchlivých a nepříjemných podrobností chudé domácnosti.

Běta nepatřila k domácímu kvartetu, nebyla zvlášť hudební, nestudovala ani.

Byla nejstarší ze sester, její dětství uplynulo ještě v době rodinného blahobytu, kdy byly možny naděje na dobré zaopatření dcer, a sama neměla zvláštní touhy po učení. Litovala toho nyní velice, ale jak často říkávala, jen proto, že měla mnohem více práce než její sestra kandidátka i než její sestra minervistka dohromady, o bratřích na univerzitě ani nemluvíc. Bývaly o tom časté spory, vtipné někdy, hlučné vždycky. Běta se odškodňovala tisícerými drobnými poznámkami, zdálo se, že ovládá doma všechny bystrou chápavostí i jakousi vzdáleností od jejich školních starostí.

Byla pyšnější a zářivější než obě její sestry a značně uzavřenější. Žádná česká nebo latinská kompozice nemohla ji rozmluvit, nepotřebovala ničí pomoci, nechtěla být vyslýchána, chválena ani povzbuzována, usmívala se tomu všemu, ale v jejích nejrozumnějších hovorech nebylo věty osobně sblíživí a Miloši nikdy nebylo možno rozeznat její žertování od posměchu.

A přece se mu zdávalo, že za její hravou posměšností tkví vznětlivost a vášně, zapíraná sice, ale zato tím napjatější, čekající okamžiku, kdy se zjeví v plné síle. Nebyl by mohl určit, proč si to myslí, ale připomenul-li si intenzivní zář jejích očí nebo záhadný úsměv jejích pyšných úst, cítil jasně, že nemohly vzniknout ani z mladistvé veselosti, ani z hašteřivého neklidu domácího.

„Dovedla by mne milovat, velice milovat?“ myslíval si pak a všechna slast těchto představ spojila se s tušením Bětiny výjimečnosti a tajené horoucnosti.

V takových chvílích zapomínal na vše, co se mu u Razimů nelíbilo. Neslyšel skřípotu čtyř ochotnických smyčců, neslyšel debat, z nichž, jak se domníval, vyrostl již před pěti lety, neviděl žíní, deroucích se z lenošek. Viděl ovšem, že rodina není elegantní ani zámožná, však hluboko v nitru bylo mu to vhod. Jeho dlouho nepovzbuzované sebevědomí ožívalo.

Byl opět spokojen sám se sebou, miloval se a věřil si. Zdálo se mu při rozmluvách s Bětou, že její úsměv ustupuje chápajícímu podivu, a sám sebe počal měřiti jiným měřítkem. Měřítkem dobyvatele, na výsost jemného, který vítězí soustředěnou silou něhy, hrdosti a kultury, když se byl po těžkých vnitřních krizích dopracoval této povýšené, ladné jistoty.

Mluvil-li nyní s Bětou o Matyldě, změnil se příběh podivuhodně, aniž jediná ze zevních okolností byla zalhána nebo přidána. Zněl jako dlouhá, bolestně žitá kapitola o duchovní mužské převaze, podemílané ženou.

„Není horšího omylu,“ skončil vzletně jeden takový výklad, „než věřit, že někdo někomu může něco dát. Že lze pozvednouti někoho, kdo celým vnitřním složením netouží po výši. Veliké přátelství i veliká láska jsou založeny na rovnosti. Na rovnosti citové i rozumové... Vše ostatní je ošumělá romantika – ne-li dokonce zhýralost. Ale já nejsem ani blouznivcem, ani zpustlíkem.“

Běta neodpověděla. Dívala se chvíli ven na sních, který se lehce vrstvil na protější střeše, odvrátila pak zvolna oči a zahleděla se na Miloše záludným pohledem, plným modré pohádkové záře.

„Ale pojedete za týden domů, že?“ zeptala se pak a rychle zase sklonila hlavu k šití.

Ulekl se skorem. Nemyslíl na to dosud. Podivně jej dojala myšlenka, že odjede. Přestalo se mu stýskat, v posledních týdnech ani nevzpomněl na domov.

„Sotva,“ odpověděl váhavě. „Nerozhodnu o tom sám.“

A cítil, že nepojede, že je připoután a že je mu blaze.

VII.

Milošovi nastaly dni tak bohaté, až jej tížily nadbytkem citů a myšlenek. Myslíval na Bětu neustále, nemohl se již odpoutat od dojmů a nadějí, od vzpomínek a plánů.

Přesedával u Razimů dlouhé zimní soumraky, srkával špatný čaj a smířil se se vším hlukem, který tam panoval tak nepřetržitě, jako u nich doma ticho. Někdy obracel i listy, hrálo-li kvarteto, jindy pomáhal dívkám při úlohách. Zvláště Alice, nejmladší, hbitá, uličnická Alice jej trochu zotročila. Vyslychal ji z latiny, opravoval, radil, nosíval fialky, bonbony i cigarety. Ale hleděl-li do její tváře, hleděl jen proto, aby v ní našel podobu se starší sestrou, a dárky volil jen takové, které

mohly potěšit i Bětu. A radostně bylo mu jen tehdy, když v Bětině blízkosti cítil, jak ho ode všech ostatních dělí zájmem o ni jedinou, jak svou blahovolnou, trochu posměšnou lhostejností k jejímu okolí pozvedá ji samotnou až k výši svého milovaného já.

Běta pracovala vždy až do šera, šila nebo vyšívala s jakous nepochopitelnou horlivostí, s přehnanou péčí o všechny knoflíky, o každou tkaničku, o nejmenší steh.

Miloš nabyl mnohých znalostí a naučil se krotit netrpělivost. Měl strašně rád její nakloněnou šíji, odlesky, kterými chladné slunce brázdilo svítivou hněď jejích vlasů, rychlé, ovládané pohyby jejích štíhlých prstů.

A on jí zatím vypravoval, vypravoval.

Někdy k němu vzhledla a podivně se usmála uprostřed jeho nejvážnějšího výkladu.

„Proč?“ zeptal se kdysi rozechvěn.

Zamyslíla se na okamžik. Její zorničky se zúžily posměchem.

„Tak. Myslím si, že jsem Matylda. Vaše Matylda z malé trafiky. Pochopte přece, že situace je stejná. Jenže já nemám ženicha, nebude tedy konfliktu.“

Miloš se násilně usmál. Chtěl vroucně odpovědět, ale Běta byla již zase tak klidná, zaměstnaná, že nebylo možno promluvit vášnivá slova do hluku šicího stroje.

Někdy bývala k němu také milá. Oblékala šaty, které měl rád, poslouchala soustředěně, měla oči samou vlídnost.

Miloš býval zaplaven rozkoší z jejích ctností a půvabů. Její lahodná, neurčitá slova ho okouzlovala. Poslouchal je jako závazné sliby pronášené řečí, které se dychtivě učí, jíž však dosud nerozumí zcela.

Doma si je opakoval a nenalezl-li v nich již oné něhy, kterou zaslechl, nebýval přesto smuten. Bětin lahodný hudební hlas zůstal přece v jeho uchu a rozechvíval jeho touhy.

Miloval ji, miloval svou lásku k ní. Všechno, co mu dávala: rozkošný polosen i sladkou horečku.

A miloval sebe pro jemnost svého vnímání, pro vášnivé rozechvění, které cítil, pro schopnost dát se okouzlit i okouzlovat.

Nebylo mu ještě dvacet let a vyznání mu často žhavilo rty. Těšil se na velkou chvíli v životě, kdy konečně vysloví slova, jež budou začátkem čehosi omamného, po nichž přijde závratné štěstí, nezkrocené, dravé, pobuřující...

A jednoho prosincového odpoledne šel k Razimům dříve, než míval ve zvyku, pyšný a odhodlaný, bezvadně ustrojený a jistý. Běty nebylo doma.

Za stolkem u okna seděla Alice mezi knihami a sešity.

„Kde máte sestru?“ zeptal se pánovitě.

Nenapadlo ho nikdy skrývat svůj zájem o Bětu. Cítil u Razimů převahu svého elegantního zevnějšku, svého světáckého chování, a byly to příjemné chvíle, kdy se mu zdálo, že vyznamenává celý dům svou přítomností, která je přece jen holdem Bětě!

„Odešla,“ řekla Alice zdánlivě ledabyle. Bylo jí sotva šestnáct a na muže, s kterým mluvila, dívala se vždy vyzývavě a unyle zároveň.

Miloš toho nepozoroval, byl příliš zklamán. Řekl den předtím, že určitě přijde, nechápal dobře křivdy, která na něm byla spáchána.

Alice chvíli mlčela. Potom začla polohlasně drmolit s vypočítavým pohrdáním k Milošovu zármutku.

„Kam šla a kdy se vrátí?“ zeptal se přísně, pobouřen touto nevčasnou horlivostí.

Bětino šití leželo nedaleko, chumáče bílých věcí s kovovými záblesky, ještě nedotknutý.

„Nevím. Snad šla něco prodat, snad má dostaveníčko. Pramálo mne to zajímá. Nehádáme-li se právě, nestaráme se jeden o druhého. Takový jest domácí řád u nás.“

Milošovi bylo trapno. Bouřil se v životě často proti pečlivému domácímu dozoru, pod nímž vyrostl, ale u Razimů pocítoval jeho nedostatek velmi nepříjemně.

„Ano, takový je domácí řád u vás,“ opakoval trpce. Alice zazářila.

„Vid'te?! Odvykly jsme i rodičům všechnu starost o nás. Bývaly z počátku jakési sentimentální vzdechy nad tím, ale nepomohly. Teď jsou klidní a tiší a je jim při tom dobře jako nám.“

„Opravdu... jako by ani rodičů neměli,“ napadlo ho. „Chodím sem již přes měsíc, ale otce jsem vůbec neviděl a matka se jen plíží po špičkách a nikdy nikoho neosloví...“

Bylo mu stále nevolněji a smutněji.

Jak pusto je u Razimů, není-li Běta přítomna! Jaké ohavné záclony mají na oknech a jak směšně sešíváné koberce... a vše bolí dvojnásobně, je-li duše plna nejistoty!

„Co vás opravňuje k podezření, že slečna Běta má dostaveníčko?“ zeptal se konečně hlasem, který nebyl zcela jistý. I pohled, který upřel na Alici, vzepřel se jeho kázni a byl bolestný, místo aby byl káravý.

Alice odložila knihu a tiše pohvizdovala.

„Nic. Chtěla jsem však vidět vaši tvář ve chvíli, kdy nejste Narcisem. Vy mne neobyčejně bavíte. Propadnu-li, bude to vaše vinou. Nemohu se vůbec učit, musím stále pozorovat vaše sebezbožnění. Když Běta po prvé o vás mluvila, myslila jsem, že přehání. Potom jsem vás poznala a musila jsem ji odprosit. Měla triumf, který jí neodpustím...“

„Vám se nelíbí, že nemám uličnických nezpůsobů,“ odpověděl Miloš, důstojně se ovládaje. „Jsem opravdu jiný než na příklad vy. Odsunul jsem daleko od svého života laciné vtipy i klukovské nemravy. A ve styku s lidmi jsem tisíckrát raději dárce než obdarovaným.“

Alice mu vzala z ruky ozdobný balíček.

„Ach ano,“ řekla uznale a začala ihned chroustat čokoládu, kterou přinesl. „My holky jsme se ještě nikdy neměly tak dobře jako v poslední době,“ pokračovala vlídně plnými ústy. „Vy, drahý jinochu, totiž nemáte představy, jak jsme chudí. Běta s tím dělá tajnosti, mne těší mluvit o tom. Nemám-li, komu bych vyložila, jak máti odpočítává cukr do čaje a jak nám potom strhne z večeře, oč jsme víc prosladili, mrzí mne to bezmezně. Ale když to někomu vykládám, zní to alespoň na chvíli jako legrace. A žádný měsíc třetího, čtvrtého nemáme ještě zaplacenou činži a hlavní domácí představení začne: otec nám spílá, matka nad námi pláče. Běta běhá po městě a vymýšlí, jak by z dláždění vydupala pětky – ale mně, mně právě v takových dnech nejlíp chutná čokoláda... a Běta nakonec přece přinese... To je smysl jejího života...“

Nebyl s to pronést souvislé věty. Odvrátil se a mlčky vyšel na ulici.

Chodil po chodníku před domem a kalný lesk studené dlažby ještě zvyšoval mrazení, které cítil. Così jej nesnesitelně bolelo a nedalo se ani jediným slovem označit. Bolest byla příliš složitá a trapná. Vzpomínal všeho utrpení, které v něm vyvolával nevkus i bída u Razimů, myslil na Bětu při tom všem, a jeho něha rostla jeho touhou a jeho soucitem.

Bylo skorem již tma. Vzduch vál studený a sníh drobný a těžký jako železné piliny. Miloš vytrvale čekal. Ztratil představu času, zdálo se mu, že uplynulo mnoho hodin od chvíle, kdy kráčel touž ulicí, nastavuje tvář větru, aby ji chladil, a kdy v jeho hlavě nebylo myšlenek, ale v jeho srdci zato dravá žádost, o které chtěl mluvit, mluvit, jak nikdy dosud nemluvil...

Konečně zaslechl známé kroky. Popošel Bětě vstříc a oslovil ji skorem velitelsky:

„Kde jste byla?!“

Stanula neochotně, nesnažila se ani zalhat, jak nemilé je jí toto setkání. Miloš jí zastoupil cestu. Mluvil tiše, pod těžkým tlakem, vášnivě a nesouvisle.

„Prožil jsem zlé chvíle,“ řekl, „byl jsem posmíván a vy jste byla podezírána. Chtěl jsem vám všechno říci právě dnes. Proč jste odcházela? Věděla jste přece, že přijdu. A teď čekám celé hodiny...“

Sevřel jí ruku v zápěstí.

Podívala se na něho chladně.

„Jest právě šest,“ řekla, „čekáte tedy jen chvíli. A to ještě z vlastní vůle.“

Nepustil jí, ale vystřízlivěl poněkud. Rozeznával modrý záblesk jejích posměšných očí a mstil se její ruce.

„Pusťte mne, spěchám. Můžete mi přece zítra zcela pohodlně a v suchu povědět, co jste chtěl říci dnes... A chovejte se vůbec způsobněji,“ dodala káravě.

„Ne,“ odpověděl urputně. „Miluji vás, a vám se líbí týrat mne. Ale mně není do žertů. Trpěl jsem příliš kvůli vám. Miluji vás víc, než tušíte, víc, než jste myslila, přese vše a nade vše.“

Očekával cosi, co se nestalo. Nevěděl ani dobře co, ale celou bytostí byl připraven k něčemu velkému. Jeho paže se bezděčně rozvíraly jako k vášnivému objetí.

„Miluji vás,“ opakoval slavnostně.

„Proč o tom mluvíte?“ pronesla táhle. „A v takovou nevhodnou dobu? Jsem promrzlá a unavena.“

Pohlédla na něho úkosem a chvatně odcházela.

Stál vteřinu jako omráčen, ale dohonil ji v nejbližší.

„Běto, drahá Běto,“ mluvil udýchaně, „prosím vás o pět minut! –Nemohu odejít, dokud není jasno mezi námi. Já jsem vám pověděl všechno o sobě, znáte mne, víte, jaký jsem. Nebojím se soudu. Ale já nevím o vás skoro ničeho. Úmyslně jste se mi zastírala, nyní utíkáte. Nyní, kdy jsem vám vše řekl, nyní, kdy máte jistotu mé lásky...“

„Tu jsem měla od prvního setkání,“ přerušila ho. „Jste příliš průhledný, řekla jsem vám to hned napoprvé. Vám bylo tak lahodno dávat pocítovat svoji převahu mně jako kdysi Matyldě. Ale já nejsem jako ona, mne jste neoslňil, mne jste jen bavil. A já mám tak málo zábavy, méně, než ona měla.“

„Ano, těžký život, neradostný, chudobný,“ řekl chvatně. „Všechno jsem pochopil, všechno nahlédl. Alice mi mnoho vyložila...“

„Měl jste tedy o tom mluvit s ní,“ odpověděla Běta mrazivě, „já jsem vám nedala práva vměšovat se do intimity. A ona by vám byla snad i padla do náruči, lehkomyšlná je dost, když já nejsem při tom.“

Nechvátala nyní, stála opřena o dům, pobledlá vzrušením, krásnější než kdy jindy.

Bylo mu jí nesmírně líto a podivně se uklidnil. Veliké rozhodnutí v něm bleskem vzniklo a radost zazářila z jeho očí.

„Má drahá, má ubohá,“ myslil si, „všechno tvé utrpení skončí! Mojí bude tvá krása i tvá pýcha a všechnen žár, který je za tvým chladem...“

A hlasitě řekl jako pyšný hrdina, jako štědrý král:

„Nabízím vám svou ruku. Jsem bohat, či můj otec je bohat, jak víte. Nedbal jsem toho nikdy, teď jsem tomu nesmírně rád. Budete mou ženou, mám šílenou touhu viděti vás šťastnou.“ A když mlčela, pokračoval opojen:

„Mám matku, která vás bude milovat. Řekla mi při loučení, že má nevěsta nemusí být bohata, a že k ní přece bude nesmírně laskava. Bylo mi to tenkrát vzdálené, skorem směšné. Ted' si to nadšeně připomínám. Ještě dnes jí vše napíši.“

„Co je mi po vaší matce? Co je mi po vašem otci? Co je mi po vás?“ odpověděla tiše, důrazně, posměšně a Miloš s hrůzou viděl, že v jejích krásných očích není jediného šťastného záblesku, ba ani údivu ne. „Já jsem vyspělý člověk, který prožil zlý život, na kterého doráželo ponížení a bída, který viděl z blízka hynoucí rodinu, který zachraňoval a zachraňuje, co se zachránit dá, pracuje pro lidi, shání otci občůdky a bratrům kondice, chodí často do zastavárny a dovede mlčet. Sestry tomu říkají ‚staromódní hrdinství,‘ ale já se čerta starám o jejich slova, když vím, že by bez té staromódnosti mřely obě zimou a hladem, třeba moderně. Taková jsem já. A vy jste jinošík, který ani nevydechne, aby se tím nepomazlil sám se sebou. Takový směšný chlapec, při jehož výkladech jde práce od ruky. Ale vás bych nechtěla ani za přítele, ani za milého, jak teprv za muže!“

Miloš ustrnul. Chlad, který jím probíhal, zdál se pramenit z Bětinyých očí.

„Nemilujete mne,“ řekl zdrcen.

„To jistě ne. Ale zbude prázdnost po vás. Zvykla jsem vám již poněkud. Z počátku jste mi byl skorem odporný tou pózou před vlastní velebností. Potom jsem pochopila, že je neškodná, a těšila mne vaše láska, která čekala na můj obdiv, protože jsem věděla, že čeká marně. A marně čeká i ted'.“

„Jste příliš chladná,“ řekl, „děsíte mě.“

„Ano,“ přisvědčila a její hlas byl opět tak lahodný a hudební, jako býval ve chvílích, které Miloši dávaly největší naděje, „chladná jsem. Těžko by se mi žilo s jakýmsi romantickým žářem. Vidím velice střízlivě nejen jiné, ale i sebe. Matyldě jsem vždycky trochu záviděla, že měla schopnost dát se zbožně oslnit. Tu dnes již mají vůbec jenom trafikantky. Držte se těch. Dávám vám tuto radu místo nadšení a díky, které jste tak dojemně jistě očekával.“

Vešla do domu klidně, ani se neohlédla.

Miloš stál dlouho, promokl úplně, ztuhl skorem a divil se jen, že nepláče.

VIII.

Mohlo-li co zmírniti hořkost, kterou nesly vzpomínky na onen kalný, studený večer, bylo to jen vědomí vlastní ušlechtilosti, jež Miloše neopouštělo. Zbudoval je kolem sebe jak ochrannou hradbu před světem, zkul je jako štít proti vlastním pochybnostem i proti bolesti. Ale v jeho životě nastala veliká prázdnost, a klid, který nyní cítil, byl tupý a nudný. Přesto vyhýbal se všem druhům i společnostem, a setkal-li se přece se známými, projevoval jen jakousi obřadnou, a přece

urážlivou shovívavost. Odpudil jí od sebe i poslední kamarády a bylo mu to potěšením. A přišel-li přesto někdo, tázával se z vysoka, ruku na tobolce:

„Kolik potřebuješ?“ To byl jeho trik, jeho posměch, jeho zadostiučinění.

Četl-li Strindberga a Wildea, cítil v sobě právě tolik záští a tolik výsměchu, jako bylo v nich obou. Ale viděl-li na ulici milence nebo četl-li lyriku, nedovedl již vzpomenout ani na jedinou posměšnou větu a jeho výsostný úsměv nad nevděčným trudem byl jen naučeným šubnutím sevřených rtů.

A všechno to trvalo jen týden. Zdál se mu nekonečně dlouhý, a později nemohl ani pochopit, jak lze v tak krátkou dobu vměstnat tolik pohrdání a sebezapření, tolik bolesti a tolik vnitřního růstu.

Přišel den, kdy dostal dopis z domova, přísný list po mnoha něžných a mnoha plaše vyčítavých. Stála v něm ostrá slova o nedbalosti, špatném hospodaření, bezohlednosti k rodičům a byla v něm vyslovena jistota, že ihned přijede domů. Vzbouřil se na chvíli, ale přepočítal své peníze, pochopil marnost každého odporu a telegrafoval hodinu příjezdu.

A sotva že to učinil, zjhl podivně. Sníh nabyl pro něho slavnostního třpytu a zimní světlo, které leželo nad Prahou, bylo nevýslovně laskavé, všechny krásy ukazující a zvyšující. Lilo se z bezmračně zářivé oblohy, prohlubovalo stíny střech i věží a měnilo předvánoční chvat všedních chodců v slavnostní průvody.

Bylo mu jako někomu, kdo se náhle probudil a dostal závrať. Jakýsi nový pohled na věci i lidi opojoval ho až k bolesti. Než došel z pošty do svého bytu, viděl z Prahy víc, než viděl za měsíce předtím. A snad ani neviděl, cítil jen. Odnášel si v rozbouřené duši obrazy chvatné, prchavé: záhyb ulice střežený posněženým rytířem, dva rozsochaté akáty, lemující bílými větvemi temný vchod do chrámu, siluetu paláce, kde se navrstvil sníh jako stříbrné cimbuří, balustrádu rýhovanou zamodralými stíny soch, obraz zachycený branou věžní a zářící z černého rámu jásavým, vášnivým světlem.

A v nepředvídaném tomto vzrušení myslil jen a jen na Bětu Razimovou. Nevyhnul se této vzpomínce, chodil s ní dlouho, a zatím co jeho oči bezděčně vnímaly lom světla na drobných krách i hru paprsků na zelené báni, procítilo jeho srdce svou dlouhou zapíranou bolest. Nemohl již ani pochopiti posledního jako tupého týdne. Vše, co si až dosud snažil zakrýt a zalhat, vstalo před ním, jak by bylo čekalo na chvíli, kdy se mu bude rozloučiti s městem jeho pokoření. V paměti mu ožila všechna posměšná a mrazivá slova, která vyslechl od Běty, a bezradně jako v první chvíli stál před křivdou, která se mu stala. A vzpomínal a vzpomínal na všechny podrobnosti svého krátkého, mátožného blaha, na své naděje, na svou bláhovost.

„Vždyť ona mne vlastně nenáviděla,“ uvědomil si jasně, až k mrazení, „ale potřebovala mne a mé lásky jako – bůh ví jako čeho. Snad jako vzpruhy, snad jako

narkotika. Vždyť o ní ničeho nevím. Kdo ví, jakou příšernou minulost má tato dívka s chladnýma očima, snad má dokonce i přítomnost... a nechodívá v šeru jen do zastavárny.“

Zděsil se života, tak se mu zdál nepřátelský a úskočný.

„Nenáviděla mne, nenáviděla,“ opakoval si pobledlý zármutkem, „a nikdy nezvím proč. Zda jen jako proletář bohatého, nebo jako zahořklý a vychladlý člověk vřelost? Jako někdo, kdo zúčtoval se životem a komu zbyl jen posměch nad tím, který začíná... Ach nikdo o nikom nic nevíme, propasti jsou mezi lidmi a žulové skály...“

Došel domů s hlavou těžkou a horkou. Obviňoval Bětu ze všech nectností, ze všech podlostí, ze všech hříchů. Pečlivě však balil při tom své věci a mechanická práce byla mu nyní příjemná. Než složil prádlo, vybudoval si celou teorii o poměru muže k moderní ženě, které pavzdělání vzalo schopnost k lásce, než uspořádal knihy, zjistil rozdíl mezi kulturním a nekulturním člověkem v pojmání křivdy a hříchu.

Když vybíral věci ze zásuvek, zavadil náhle o smačkaný list. Byl to jen letmý dotek obyčejného papíru, ale Milošova dlaň ztuhla na okamžik a on zapomněl na teorie, zapomněl na obviňování a hleděl dlouho a strnule na několik prostých vět.

Bylo to Matyldino poslední psaní, na které teď tak dlouho nemyslel.

„Tak já teď nemám nic, zhola nic,“ četl polohlasně a také tato slova byla dnes nová, burcující, strašidelná.

Rázem viděl všecko: Gabryšův krámk s Turkem na dveřích, bronzového Číňana s jeho světelnými efekty a za nízkým pultem bledou, pokornou tvář s oddanýma očima. A viděl sebe, mladého, neodpovědného dobyvatele, okouzlovatele, dárce nových říší.

„Tak já teď nemám nic, zhola nic,“ stálo na tomto lístku, psaném po všech jeho darech.

A kdesi z hlubin srdce ozýval se posměšný hlas melodickým, lahodným spádem: „Zbožňovat dovedou dnes již jen trafikantky. Držte se těch...“

Byl velice dojat, zdálo se mu, že cítí Osud, který prošel v této chvíli jeho zešeřeným pokojem.

A přemáhaje slzy, zcela oddán novému citu, vroucně slíbil komusi velkému, neviditelnému:

„Napравím, všechno napravím. Nezklamu jedinou lásku, kterou jsem v životě našel.“

A Dostojevského vzal si s sebou na cestu.

IX.

Doma se jeho kající nálada ještě prohloubila. Skličovalo jej tam vše, od nedůvěřivých pohledů otcových až po ticho bezlisté zahrady. A obrysy rodného města v žlutavé mlze ho rozechvívaly trpnou bolestí, které ani nechtěl uniknouti. Sledoval-li zrakem silnici, jež tam vedla, dospěl až k prvním domkům stlačeným posněženými střechami a hlouběji ještě tichým zhuštěným klidem, jemuž odvykl a který v něm nyní ostřil všecky vzpomínky podivnou protivou k nedávné minulosti.

V jednom z nich je Gabryšův obchod, tam bydlí Matylda, vzpomíná na něho a miluje jeho památku. Snad dosud klade denně drobné balíčky cigaret na zčernalý pult.

„Zítra k ní půjdu,“ umínil si hned první večer.

Jakýsi mírný, laskavý úsměv měl při tom na rtech, a jako vždy, když se chystal prožít něco, o čem dlouho předtím uvažoval a s čím byl svrchovaně spokojen, byl vlídný a shovívavý ke všem lidem a měl velikou touhu nechat se obdivovat.

„Jsi bledý a vypadáš velice unaveně,“ řekla mu matka.

Usmál se ještě záhadněji kamsi do neurčita.

„Zamiloval jsi se snad doopravdy?“ zeptala se.

„Ne,“ odpověděl přísně a přestal se usmívat. Umínil si, že bude lásku k Bětě Razimové střežiti doživotně jako své nejhlubší tajemství. „Ne z ješitnosti,“ ujišťoval se, „ale mluvil bych o ní snad bezděčně jinak, než chci. A budu uctivý k své bolesti...“

Druhého dne k večeru šel opravdu do města.

Na továrním nádvoří potkal otce. Vyšel právě z kanceláře, vyprovázel zástupce velké strojírny, na tváři měl ještě stopy ostrého vyjednávání, jakýsi velitelský, a přitom dobrácký pohled, kterým pohlížel na lidi, s nimiž obchodoval, a zvýšenou čilost, která mu zůstávala dlouho po každé důsažné rozmluvě.

„Kam jdeš?“ zeptal se Miloše a mimochodem ho představil svému obchodnímu příteli. Pán v dlouhém kožiše s perziánovým límcem podíval se na otce i na syna letným, odhadujícím pohledem, a Miloš cítil, že porovnání dopadlo v jeho naprostý neprospěch.

„Můj syn, idealista,“ dodal Pavel Janík malinko natrpkle a velmi ironicky. A pán v perziánovém kožiše byl poněkud rozpačit a řekl jako na útěchu: „To trvá jen do dvaceti let. A do té doby se naštěstí nedá provést žádná velká hloupost.“

Miloš byl velmi teskliv. Chtěl odpovědět, cítil však, že by jakákoliv odbojná poznámka porušila jeho povznesenou náladu, svátečnost jeho odhodlání.

„Ptal jsi se, kam jdu,“ řekl tedy vážně otci, nevšímaje si dál prostořekého cizince, „odpovím ti, až se vrátím. Jsem snad opravdu idealista.“

A šel. Touha po smíru a po šlechetnosti, představa konečného sladkobolného rozluštění šly s ním až do města, až přede dveře Gabryšova krámu.

Věděl, že vždycky touto dobou bývá Matylda sama v obchodě, přesto váhal chvíli. Což kdyby nějaký zákazník...? Ale uvnitř nebylo ještě rozsvíceno a nejmenší zvuk odtamtud nevycházel.

Stál několik minut na prahu a cítil stále zřejměji, stále vroucněji: tam za uprášeným, laciným zbožím zastaveným oknem sedí teď v šeru a samotě jediná žena, která mne kdy milovala. Ubohá, něžná bytost, která mi naprosto důvěřovala, která pro možnost mé lásky obětovala svůj klid a svou jistou budoucnost... A myslí na mne i nyní. Je to chvíle jejího snění, osvobození od denního trudu, chvíle, kdy se odpoutá od tisíce drobných starostí a naslouchá vzpomínkám, něžným a drásavým dozvukům své horoucí zklamane lásky.

„Napravím, všechno napravím,“ opakoval si po nescísněkrátě, a s těmito slovy v duši konečně vešel.

Zapomněl dávno, jak zní zvonek u Gabryšových dveří, ale sotva že uslyšel jeho cinknutí, poznal je jako známý hlas.

A potom již zaslechl povědomý šumot, jakým Matylda odsunovala papíry, vešli do krámu zákazník.

„Hned rozsvítím,“ ozvala se za pažením.

„Netřeba,“ odpověděl nejistým hlasem, „to jsem přece já. – Já Miloš Janík.“

Číňan zářil rudě a tvrdě do chladného přítmí. Také dech se tu srážel chladem.

Miloš popošel až tam, kde vlny světlých vlasů svítily v žíhavém svitu studeného plamene.

„Ó!“ vzdychla Matylda, pohlédla vyjeveně, ale hned si zastřela tvář a sklonila ji na desku.

„Má drahá, ubohá Matyldo,“ řekl tak měkce, jak jen dovedl, „přišel jsem opět k vám! Vrátil se jiný člověk než ten, jehož jste znala... Přišel jsem vás odprosit i poděkovat vám...“

„Já vám přece nic nevyčítám,“ vzdychla nevztyčujíc čela pod prokřehlými prsty. Vzal ji za ruku, pozvednul poněkud její hlavu a hleděl na ni velice dojat.

„Já vám nevyčítám,“ opakovala znova. „Ale je to hrozné...“

Miloš bezradně sevřel její ruku pevným, něžným stisknutím.

„Mnoho jste trpěla?“ zeptal se tiše.

„Ó!“ vzdychla pouze.

„Všechno napravím,“ ujistil ji vřele, „nebudete již trpěti kvůli mně. Vím, že jsem chybil, život mne o tom poučil. Strašnou zkušeností jsem pochopil, že se ne hazarduje s láskou. Je-li kdo tak šťasten, že ji našel, ať ji přijímá pokorně a vděčně...“

„Tady se nic nedá napravit,“ řekla Matylda.

Povstala. Díval se na ni. Slzy jí rozhodně neslušely, to již věděl. Ale přece si nepomyslel, že by její víčka mohla býti tak rudá a její tváře tak nepřijemně

vyhublé.

Jen okamžik trval tento trapný dojem.

„Jak mne milovala,“ pomyslí si hned v příštím a jeho něžná lítost se opět ozvala.

„Kající člověk se vrátil,“ řekl slavnostně. „Dopis, který jsem vám kdysi poslal, mi odpusťte. Byl psán v podivném vzrušení a mnoho mne mrzival... A na vás jsem nikdy nezapomněl...“

Mávla rukou vláčným pohybem, plným odříkání.

„Ta psaníčka byla vším vinna,“ pronesla pak truchlivě, „příliš jsem byla potrestána za trochu nerozumu! Kdybych byla alespoň týden počkala, než jsem mu napsala, že je mezi námi konec, nic zlého se nemusilo stát. Ale byla jsem tenkrát jako poplašená z těch knih, které jste nosil, z těch slov, která jste mluvil... A štěstí jsem si odhodila...“

Miloš pustil její studenou ruku.

„O panu Karlu Náhlém mluvíte?“ zeptal se nezvučně.

Vzdychla hluboce.

„Pravda. O kom jiném? Vždyť jsme měli skoro tři roky známost, a pro takovou hloupost se rozešla. Myslila jsem, že budeme mít v masopustě svatbu... a vtom jste přišel vy a takové řeči se mnou vedl, knihy nosil, za ruku bral, a dokonce i líbal. Mně to všechno stoupl do hlavy... Ale potom jsem měla dost času všechno si rozmyslit a pochopit, jaká to byla hloupost... Ale všechno bylo mojí vinou, nikomu nic nevyčítám...“

Dořekla svou zamilovanou větu, která ji rozechvívala jako žádná jiná, a hned se zase rozplakala.

Miloš stál ještě chvíli nepohnutě, potom lehounce pohladil její rusé, trochu vzpurné vlasy.

„Přecenil jsem i trafikantky,“ pomyslí si s hořkostí, jaké dosud neznal.

„Sbohem, slečno,“ řekl konečně tichounce, „co mohu napravit, napravím jistě...“

A venku v záři jasných zimních hvězd cítil všechnu svou opuštěnost i svůj žal.

„Ne, ani tragédie, ani idylly nelze prožít! A nemá-li člověk nevyčerpatelné zásoby sobectví nebo cynismu, ať ani nezavadí o lásku,“ myslil si trpce.

Procházel se dlouho černým městečkem s tupou bolestí ve všech nervech. Ruch na náměstí ustával docela, v hostincích zastřeli dávno okna, v obchodech spouštěli nyní žaluzie. Škubl sebou pokaždé, když tento drkotavý, drásavý zvuk zasáhl jeho ucho.

Nejdále svítily ve velkém obchodě na nároží tam, kde měli dvě výkladní skříně plné laciné parády kolem dvou vánočních stromků a reklamní cedule, nalepené na skle.

Přistoupil-li však člověk až k oknům, postřehl přece vnitřek celého obchodu: pultu, zásuvky, železnou pokladnu. A díval-li se chvíli, rozeznal i osoby uvnitř.

Bylo jich málo v této době. Kdosi, kdo seděl u pokladny a listoval v knize, druhý, jenž stál u pultu a srovnával poslední rozložené zboží. Tento druhý měl silný krk, světlé rozčísnuté vlasy a ryšavé licousy.

Miloš jej dlouho pozoroval. Konečně byly balíky srovnány, krabice roztříděny a pan Karel Náhlý vyšel do zimní noci.

Miloš ho uctivě pozdravil, ale on toho nepozoroval, šel nevnímavě jako člověk toužící jedině po odpočinku.

A tu Miloš Janík, velmi elegantní, velmi bohatý a velmi sebevědomý mladý muž, zrychlil kroky, předešel příručího a pozdravil ho znova ještě nápadněji a ještě uctivěji.

Teprve teď ho Karel Náhlý poznal, setřásl únavu, projevil radost, že pan doktor přijel na svátky, a zeptal se pak, nepřeje-li si snad něčeho od něho.

Miloš odpověděl trochu nejistě, že nikoliv, že by se však rád ještě trochu prošel, a že si dovolí pana Náhlého kousek vyprovodit.

Šli spolu chvíli mlčky tichou ulicí. Miloš cítil, že musí konečně promluvit.

„Slyšel jsem, že se chcete ženit,“ začal tedy odhodlaně, ale vyprahlým hrdlem.

Náhlý stanul a Milošovi se zdálo, že ho dvě pronikavé, skoro posměšné oči zasahují odmítavým pohledem. Ale hned nato řekl pan Karel velice rozvážně:

„Ženit? To snad opravdu chci. Ale všechno si ještě dobře rozmyslím. Ženitba je důležitým krokem v životě každého člověka, obchodník však nemůže býti vůbec dosti opatrný...“

Rozmluvil se pak již břitce, jako se mluví o věci již velmi dobře uvážené, ale pořád ještě rozčilující. Miloš vyslechl celou historii jedné známosti pana Náhlého, z které naštěstí sešlo. Všechno zdálo se z počátku v nejlepším pořádku, ale pak se ukázalo, že budoucí tchán počítá věno v korunách, kde Náhlý očekával zlaté. Také dívka se mu znelíbila, stavěla se do očí jako vzor píle a šetrnosti, ale on vypátral, že nemá pravého smyslu pro obchod. Chodívala nejraději do parku a k účesu potřebovala skorem hodinu. On se tedy zavčas a se ctí poroučel a teď již na ni ani nemyslí, chvála bohu...

Miloš si oddechl. Uvolnilo se mu za řeči pana Karla Náhlého, lahodila mu, milý, sympatický zdál se mu mluvčí.

„Ale předtím byla slečna Matylda Gabryšová vaší nevěstou?“ zeptal se tak plaše a tak uctivě, jako by vyjednával s vyslancem cizí říše.

Náhlý opět stanul a zahleděl se na Miloše.

„Tři roky jsme měli známost, ale rozešla se,“ řekl pak táhle. – „A já vlastně nevím ani proč,“ dodal zcela vlekle.

„Opravdu ne?“ zeptal se Miloš.

„Opravdu. Jsou takoví muži, kteří by vám řekli o každé ženě, s kterou kdy mluvili: nechal jsem ji – ale já nejsem takový donžuán a neumím lhát. Já opravdu nevím. Z čista jasna mi napsala: ‚Mezi námi je konec, já vás dost nadšeně nemiluji, proto si vás nevezmu, byl by to znak citové méněcennosti.‘ A já jsem se ovšem strašně dopálil. Ona není silná v řeči, ale psaníčka umí psát taková, že se člověk až otřese...“

„Ba.“ řekl Miloš bezděčně.

Ale Náhlý si nepovšiml jeho neopatrné poznámky.

„Já jsem se tedy strašně rozhněval,“ pokračoval, „a začal s tou jinou. Ale teď si zase myslím na Matyldu. Tři roky jsou tři roky, člověk krásně zvykne a výhodné je to pro mě neobyčejně. Obchod je zařízený, a starý Gabryš nebude snad na světě věčně. A Matylda mě měla ráda, ať napsala, co napsala. Nejsem nezkušený ni zaslepený a potřebuji se na ženskou jen podívat, abych poznal, stojí-li o mne opravdu. Pořádný a chytrý muž se v takové věci vůbec nemůže zmýlit.“

„Pane Náhlý,“ přerušil ho Miloš a hlas se mu zachvíval. „Vy jste mi neobyčejně sympatický, přijměte toto ujištění. Hned když jsem vás po prvé poznal – vzpomínáte? tenkrát, když jsem na podzim od vás kupoval kravaty –, cítil jsem tuto sympatii, která mi dnes dává právo vměšovat se do vašich záležitostí. A slečnu Gabryšovou znám také. Hodíte se k sobě opravdu neobyčejně. A z vlastních jejích úst vím, jak velice touží po tom, sejít se opět s vámi. Jsem velice rád, velice rád, že smím zprostředkovat toto sblížení...“

Na konci městečka, kde rozjetá silnice odbočovala k cukrovaru, kmitala se poslední lucerna. Pod ní stál nyní Miloš s Karlem Náhlým a projednával důležitou věc.

Když se rozcházel, potřásali si ruce dlouze a přátelsky. Náhlý měl tolik radosti v očích, že byl skorem šelmovský.

„A budete si kupovati cigarety od mé ženy, jako jste si je kupoval od mé nevěsty?“ zeptal se.

Miloš se zarděl až do pivoňkova.

„Vy o tom víte?“ zeptal se, lapaje dech.

Náhlý mávl rukou, poklepal mu na rameno a řekl protektorsky:

„To se ví. Ale ona není lehkomyšlná a vy také nejste donžuán, to já poznám prvním pohledem. Kdyby, odpusťte mé upřímnosti – ale když dva spolu mluví o takových věcech pozdě večer, mohou si říci všechno – kdyby mně někdy chodil za ženou váš pan otec, to bych jistotně byl nešťastný... ale vy...“

„Máte zcela pravdu,“ řekl Miloš, „idealisté nejsou nebezpeční.“

A tímto slovem skončilo jedno období jeho mladosti.

Pýří

Jan Holec žil mnoho let v tichém, pohorském městě životem malého úředníka s přesně vymezenou kariérou, životem klidným a ne nepříjemným, rozděleným na hodiny kancelářské a na chvíle volné. V kanceláři byl vážen pro píli i dochvilnost, kterých nikdy neironizoval, ba které na rozdíl od svých kolegů měl i rád, městské společnosti byl milý pro dobrácký svůj humor a pro neodlišnost svých názorů od názorů v ní platných, hlavně však proto, že byl bezúhonným, slušně zaopatřeným člověkem, který se může ženit.

A když jeho služné dostoupilo určité výše, oženil se opravdu s dívkou, která mu dávno ze všech měšťanských dcer byla nejmilejší. Jmenovala se Amalie a měla hezké vážné oči, dětsky svěží tvář a hlas, jenž se zdál zahřívati vzduch, kterým prošel a mile polechtával ucho.

Žili klidně a nebylo pochybnosti v nich ani kolem nich, že jsou šťastnými a hodnými lidmi. Amálka měla hospodářské ctnosti, které se hodily k mužovým příjmům, stačícím právě k životu, jaký místní i rodinné podání předpisovalo lidem jejich postavení. Vyrostla bez nároků na ruch a zábavy a ty, které snad dřímalý v jejím srdci, uspal domácí klid záhy nadobro. Věřila prostým mladým srdcem, že žije dobře, právě tak dobře jako její manžel. A měla ráda muže, který si ji vzal, a byla mu věrna nejen proto, že věrnost poroučí boží i lidský řád, ale mnohem hlouběji, tak hluboce, že si nikdy ani nemusila připomínat zákonů a řádů. Slyšela-li kdy o nevěrné nějaké ženě, zaplála na chvíli odmítavou nevolí, ale brzinko se již usmála studeným a přišpičatělým úsměvem, jakým ženy naprosto počestné odbývají nejmenší nepřístojnou narážku pronesenou nedopatřením v jejich přítomnosti.

Holec, veliký, silný člověk s pěstěným knírkem v tváři brunátné a pevně rýsované, jaká dlouho vzdoruje stárnutí, zasloužil si skutečně ženy hodné a vážné. Byl shovívavým manželem, na zálety nepomýšlel, o přílišné pozornosti si nestál. Lehké drsnosti svých slov i pohybu říkal „občanská pýcha“ a miloval ji u sebe. Měl se vůbec velmi rád, vážil si sebe i proto, že byl hezkým zdravým mužem, i proto, že nepochoval svou ctižádost, když mu bylo třicet let, ba i proto, že se oženil bez vypočítavosti se ženou, která se mu líbila a jejíž hlas ho okouzloval.

Po roce narodilo se Holcům dítě, zemřelo však, sotva pohlédlo na boží světlo. Oba rodiče je oplakali. Ale žal ze ztráty tak rychlé zmizel po chvíli beze stopy, jen jakýsi nepřiznaný údiv zůstal oběma, údiv z toho, že život může býti tak nepochopitelně klidný. Na druhé dítě čekali pak marně, a když si uvědomili, že ticho v jejich životě jest již trvalé, zalekli se oba trochu budoucnosti. Vedla do ní

hladká, vyjetá cesta, o které jim bylo známo již všechno, i to, že ústí bez zataček a nebezpečných míst na novém městském hřbitově.

Holec, vzorný úředník, věděl však jak naložiti s časem, aby příliš netížil. Byl vždy uctív k úředním výnosům a oběžníkům, tak hojným v oddělení velikého ústavu, jemuž sloužil, že se dávno již nevešly do vykázané registratury a musily se kupit do všech koutů v kanceláři a v předsíni; teď se těmito listinám věnoval přímo vášnivě. Prohlédl je znova, všecky je pozorně přečetl, pranic se nepohoršil ani neposmíval, odvolávalo-li druhé nařízení, co první přikázalo a třetí podmíněčně dovolovalo, roztřídil je však pečlivě, ba opatřil je i páskami s krasopisnými nápisy. Nebyl s to říci, proč koná tuto velikou, nikým nenařízenou práci, byl však přesvědčen, že je záslužná a úctyhodná.

„Moje kariéra je přece i tvým štěstím,“ říkával Amalii vážně a pyšně. A vysedával v kanceláři, pracoval pilně i přes čas a doma býval méně a méně.

Po nějakém čase začala paní Holcová chřadnout, ač nebyla vlastně nemocna. Změnila se však, poněkud i zestárla a její chůze stejně jako její řeč byla vleklá a netečná.

I Jan si kteréhosi dne povšiml, že ženin kdysi tak svěží hlas již zrezivěl a že její oči hledí bez záře a dětinského třpytu. Neuznal však za dobré mluvit, jednal.

Vyložil své matce v dlouhém dopisu, kolik důležité práce má nyní v úřadě a jak se zatím doma ženě stýská. Vyložil to velmi dojemně a nakonec stejně dojemně poprosil matku, aby se k nim přistěhovala a byla Amalii společnicí i pomocnicí. Byl hrd, že našel toto příjemné rozřešení, z kterého mohly míti radost tři duše současně, a týž den, kdy dopis odeslal, začal tříditi nový zaprášený svazek.

Matka skutečně přijela a oblažena vědomím, že ji na světě ještě někdo volá a potřebuje, uplatňovala se v malé domácnosti. Se snachou jednala, jako by ji měla vyléčiti z opravdové nemoci, a převzala všechnu její práci.

„To je podivný způsob těšit mne, velice podivný,“ myslívala si Amalie, ale protože byl způsob příjemný, zvykla mu záhy.

Život míjel hladce, spořádaně, nikdy se nepříhodilo nic vzrušujícího. Klid u Holců byl vzorný, ale jaksí leptavý. Nebýt staré paní, snad by byli manželé zapomněli spolu mluvit. Nikdy se nepohádali, ale mezera mezi nimi se hloubila a nebylo již možno necítiti ji. Ale ani o tom spolu nehovořili. Nevěděli ostatně, co by si byli vyčetli. Že je Jan příliš pilný nebo že Amalčin hlas pozbyl dívčího pelu? Již myslit na takové výčitky bylo směšno, jak bylo by možno je vyslovit? A tak se jim stalo mlčení pevným, však studeným štítem.

Amalie proseděla celé dny s nachýlenou hlavou nad vyšíváním a říkala tomu práce. Byl to však vědomý sebeklam, neboť její pokrývky, krajky a polštářky nevešly se dávno do bytu a ukládaly se do bedny v komoře. Píchala jehlou jen z jakési setrvačnosti v pohybu a z přesvědčení, že nepíchat bylo by hanbou.

A snad proto jen se také oblékala a někdy i četla. Na ulici znala každou hrbolatou dlaždičku a dávno již neměla chuti počítat, kolik kroků vede od jejího prahu ke kostelu nebo jak dlouhá jest věčně prázdná městská promenáda.

Muž i jeho matka byli by snad rozuměli bolesti a byli by se snažili zmírniti ji, ale proti této nepřístupné a nevybojné otupělosti stáli z počátku bezradně, potom je omrzela a nakonec jí zvykli, protože vlastně nikomu nepřekážela.

Holec snul zatím ctižádostivé plány. Jeho mimořádná píle byla mu z počátku jen lékem proti nudě, ale přišel den, kdy poznal, že jest i kapitálem, z něhož možno těžiti.

Ústav, jemuž sloužil, dočkal se po tisíci a tisíci žádostech, stížnostech a schůzích přece jakési reorganizace, a úředníci, kteří se poněkud vyznali ve zmatku starých a nových nařízení, dožili se neočekávaného uznání. Nadešla jim doba zrychleného postupu, kdy dobrá kvalifikace ve spojení s mocným nějakým slovem mohla jim dokonce přidati i rozetu na límec. Těžko bylo však získati toto mocné slovo zde, ve Vyhnálově u Zapadlého Hradce.

Holec ale neváhal a zažádal o přesazení. A hle, opravdu dostal místo v hlavním městě, v důležitém kontrolním oddělení, které za příznivých podmínek mohlo býti předsíní k ústřední kanceláři, této metě všech ctižádostivých duší celého stavu.

Matka hlasitě zaplesala, když přišlo šťastné vyřízení. Její starobně hnědnoucí tvář zruměnila radost.

„A jak se Amálka zotaví, uvidíš! Velké město, ach, velké město! Tam nelze přejíti z chodníku na chodník jen tak! Tam se musí třeba čtvrt hodiny čekat, a zatím člověk uvidí sto lidí i víc...“

Prožila kdysi jediný rok v hlavním městě a ten se nyní zatřpytil v jejích vzpomínkách a slovy mu stále přibývalo lesku. Trochu dávné životní radosti jiskřilo ve větách, kterými popisovala tehdejší život. Mluvila o promenádách, o divadle, o koncertech, o výkladních skříních, mluvila šumně a opojeně.

Amalie se na ni chvílemi udiveně zadívala. Zvedla trochu vystouplou, napjatou pletí potaženou bradu a přimhouřila své zlhostejnělé oči.

„Proč ji jen těší, tolik mluvit?“ myslila si. „Copak jí kdy bylo po těch lidech tam, po jejich nádheře a po jejich životě... A je něco po tom všem mně?“

Naslouchala však trpělivě po celé dny mezi balením. Lhostejně se loučila se starým životem a lhostejně očekávala nový. Pouze začatý věšák na ručníky sbalila s jakýmsi pohnutím, vypočetla, o kolik týdnů se stěhováním opozdí, a stanovila předem den, kdy má býti hotov. Jinak se nevzrušovala. Jenom když muž nebo tchyně zdáli se od ní očekávati radost, vytáhla udiveně obočí a pohleděla na ně, jako by žádala vysvětlení. A oni zmlkli před tímto pohledem a pochopili, že je

těžko označiti, nač se má vlastně těšit. Bylo opravdu cosi definitivního v jejím životě a tak ustáleného, že žádná změna nemohla míti vlivu.

Holec odjel o několik dní dříve, postaral se o nejnnutnější informace, obeznámil se trochu v kanceláři, najal byt, který mu doporučil kolega, s nímž se spřátelil při prvním setkání, a vzrušen nezvyklou činností i novými dojmy, zatěšil se na ženu skorem mladistvým, dávno již nepocítěným napětím.

Ale když potom přijela, stačil jediný pohled do její znuděné, truchlivé tváře, aby mu připamatoval celá léta nepojmenovaného trápení. Vzdychl a snažil se co nejdříve zbaviti se nepříjemného dojmu. Upravoval byt ze všech nejhorlivěji, obrazy věšel s jakýmsi novým vkusem a nábytek rozestavoval, jak se mu zdálo, nejelegantněji. A rozjařen tělesnou prací, mluvil mnoho. Měl dar hbité a rázovité kresby, postavy jeho nových známých ožívaly jeho slovy. Od velikého pána, přednosta oddělení, s vojenskou chůzí a s potměšilýma očima, který o výnosech ústřední kanceláře mluvil biblickým slohem, a o vrchním řediteli jak o Jahve až po kancelářské sluhy, chlapíky podlízavé a urputné zároveň, všichni procházeli Holcovým pokojem, zatím co ženy leštily nábytek a plnily skříně.

Matka radostně naslouchala, i Blažová, nová posluhovačka, se uznale smála. Byla to velmi vážná, důstojná žena, která si nerada zadávala před pány, ale Holcovo vypravovatelské a herecké umění ji uchvátilo.

„Jak tento člověk přišel k tomu svému kakabousovi?“ myslila si soucitně. „Ta ženská se ho asi již natrápila a ještě natrápí...“

Amalie vyhlížela skutečně nepříjemně. Její práce byla zastřenu zahálkou, její vzezření neskrývanou netečností. Snad si přece, třeba jen bezděčně, slibovala od tohoto přesídlení trochu radosti, trochu osvěžení, a teď, kdy dýchala v novém ovzduší a všechno bylo zase tak známé, tak strašně známé, pocítila zklamání, jemuž nerozuměla. Rozloučila se se vším bez bolesti, po ničem se jí nestýskalo, ale prázdnota, která se tam, kdesi daleko, již ani nedala odlišiti do života, vyvstala tu hrozivě a zastrašila.

„Copak je nám po všech těch lidech?“ zeptala se konečně svou nejvlastnější otázkou do mužova veselého povídání.

Jan se zle zamračil. Chtěl právě mluvit o kolegovi, který se mu zdál ze všech nejzajímavější, a vyrušení pocítil jako osobní urážku. Zahleděl se na ženu znehodnocujícím pohledem. Viděl v posledních dnech tolik lákavých žen, že jeho nároky stouply. Tato vypadala o deset let starší, než skutečně byla, otřele a nekonečně nudně. Vzdychl si bezděčně, ale protože byl opravdu hodným manželem, přistoupil k Amalii a pohládl ji na omluvu za tyto myšlenky.

„Budeme muset udělat několik návštěv,“ řekl přitom.

„To je nezbytné,“ přisvědčila jeho matka.

„A také lidi budu zvat,“ pokračoval Jan. „Kariéru třeba dělat promyšleně a můj plán je hotov. Ani dne již neztratím.“

„Nepůjdu nikam, nepotřebuji nikoho a o nikoho nestojím,“ pronesla Amalie tiše, ale rozhodně.

„Uvidíme,“ odpověděl přísně a dotčen mlčel již po celý den.

V noci Amalie spala neklidně a ráno byla velmi unavena. Byt se jí zdál najednou těsný a všichni jí překáželi. Byla ráda, když muž odešel do kanceláře a tchyně do trhu. Vytáhla začatý věšák, ale nedotkla se práce. Hlava ji rozbolela, když si představila, jak by ji skláněla nad rámem.

Jarní slunce házelo široký, rozvířený pruh na čerstvě vyleštěnou podlahu a osvětlovalo pokoj dráždivým světlem. Byl již úplně zařízen, ale ač se Jan přičinil, aby vše uspořádal co nejmoderněji, ač i dva nové obrázky a dvě staré figurky přikoupil, přece jen vypadal zcela tak, jak vypadal již dobrých osm let.

A Amalie neuvažujíc, nevzpomínajíc, ba nehledíc ani na nic, ucítila rázem, kolik nepochopitelného stesku, nudy a prázdnoty zachytilo se tu v záhybech záclon i v řezbě nábytku, kolik je jich všito do nesčetných pokrývek, jež tu všude ležely jako příkrovy.

„Ach bože můj, ach bože můj, mně se zdá, že jsem přece jen nebyla docela šťastna,“ zašeptala nanejvýš udiveně.

Dole hučela tramvaj, projížděly kočáry i autobusy a úzká ulice duněla, jako by jí procházelo tisíce lidí. A kroky všech chodců zněly rušně a vesele. Chvátały kamsi, za čímsi, k někomu...

Amalie otevřela okno. Všechny zvuky rázem zesílily, dubnový vítr svěže zadul do pokoje, provál, prohřál, vznesl všechn ten ruch a zavířil jím kolem její schýlené hlavy.

„Ale co je po tom všem mně, co je po tom mně?“ říkala si bezpočtukráte a její pusté srdce se sevřelo.

Položila čelo na okenní desku a zaplakala dětsky. Nevěděla, proč pláče, nevěděla, jaká tíha sklání její hlavu, štkala jen v bezmocném a neznámém hoři.

Klečela u okna, drobná, tichá bytůstka, které míjel život, bůh ví jak, bůh ví proč. Smyslu neměl, nikoho netěšil, ani ji. A přece jí nikdo nekřivdil a ona nekřivdila nikomu. Jana měla ráda, rodičů si vždy vážila, kdyby byla měla deset dětí, o všechny by se byla starala, že neměla žádného, i to nesla usmířeně. A Jan byl dobrý člověk, pln starostí o budoucnost... ach, z čeho jen, z čeho vypučela tato bolest?

Plakala dlouho, plakala hořce, ale její nemyslivá hlava nepochopila víc, než že jsou slzy jedinou úlevou tomuto nikdy nečekanému zármutku.

Náhle pozvedla hlavu. Nevěděla proč, musila. V protějším okně stál jakýsi člověk. Uvědomila si rázem, že ji dlouho pozoroval, že viděl a snad i slyšel její

pláč.

Vstala jako uštknutá a neoschlými slzami zahlédla obrys nevysoké mužské postavy. Vykřikla zmateně a uskočila až ke stěně. Ale člověk naproti nezmizel. Vychýlil se nyní z okna a nebylo pochyby, že pátrá v prosluněném šeru jejího pokoje.

Za nic na světě by se nebyla podívala, jak se při tom tváří. Stud a rozpaky ji nachově zalily, když odběhla do druhé světnice.

„Ani zaplakat si člověk nesmí,“ myslila si pobouřena. „Hrozné je město! Nejenže se tu nebudu s nikým stýkat, já se ani na nikoho nepodívám. Vždyť ani k svému vlastnímu oknu nesmím.“

Přenesla rám s vyšíváním k oknu do dvora, ale jehly se přece již nedotkla. Horká víčka ji páčila a jakási chmurná, zatuchlá vůně, vystupující z napjatého sukna, dráždila jí nervy až k migréně.

V poledne přišel muž a usmíval se zdaleka furiantsky i rozpačitě zároveň.

„Přemohu tvůj strach z lidí, přemohu,“ povídal samolibě, „hosta jsem již pozval. Přijde zítra k večeři.“

Amalie ustrnula tak, až se mu jí zželelo.

„Ostatně, Herbert tě již zná,“ dodal chlácholivě. „Povídal, že tě spatřil již několikrát u okna. A chtěl ti živou mocí udělat návštěvu dřív, než přijde k večeři. Ale já jsem mu řekl: ‚K čemupak obřadnosti mezi přáteli?‘ Po prvé jsem ho tak nenápadně oslovil ‚příteli‘ a on pochopil a jen se usmál.“

„Kdo je Herbert?“ zeptala se Amalie v hrozné předtuše.

„Herbert je báječný člověk, ten, o němž jsem včera vykládal, totiž o němž jsem chtěl vykládat, když jsi mne tak nezdvořile přerušila. Je to nejochotnější muž z naší kanceláře, ve všem mně pomáhal, i tento byt mi našel. To ostatně není zásluhou, když je zrovna naproti jeho oknům...“

„Je to tvůj představený?“ zeptala se matka.

Usmál se shovívavě a potřásl velkou hlavou.

„Ale ne! Je značně mladší než já, o třídu níž. Je to však lepší, než kdyby byl mým bezprostředním představeným. Vždyť vrchní ředitel je tchánem jedné jeho sestřenice a Herbert se s ním stýká osobně, chodívá k němu dokonce i do rodiny. A přijde-li nyní Herbert k nám, je to téměř tak, jako by k nám přišel ten přemocný sám. Osobní vztah je to, rozumíš, osobní vztah k řediteli...“

Stará paní přivřela oči a spatřila cosi překrásného: zlatý límec, z něhož čněla synova hlava. Objala snachu.

„Já jsem hned věděla, že toto přesazení přinese velké štěstí,“ zaplesala. „Jen toho pána naproti pozvi! Třeba každý týden ho pozvi!“

Amalie chtěla proboha zaprosit, aby toto trápení bylo od ní odvráceno, ale matka se synem již probírali jídelní lístek a jejího zděšení vůbec nikdo

nepostřehl.

„Musíte si dát na všem co nejvíce záležet,“ poučoval Jan, „Herbert je jemný, rozmazlený člověk z bohaté rodiny, zvyklý pohodlí a ohledům. I do kanceláře přijde pokaždé pozdě a vždycky beztrestně. Ženit se nechce, ne, nechce...“

A opět tak bezděčně vzdychl a na pokání pohladil ženu jako včera.

Škubla sebou nervózně a bylo jí stydně trapno. Nemohla přece muži vyložit, za jakých okolností již také ona viděla hosta.

„Ten vetřelec, ten strašný vetřelec!“ říkala Herbertovi všemi myšlenkami a víčka ji opět zvlhla rozhořčením.

Ještě týž den bylo u Holců hlučněji než jindy o nejvýznamnějších slavnostech. Stará paní si počínala, jako by měla uchystat obřadný banket, jen chvílemi se bezděčně přivřely její mateřské oči v lahodném polosnění a rty zašeptaly slyšitelně:

„Zlatý límeček.“

Rozpředla pak pokaždé dlouhý hovor o stolním nádobí a také o tom, sluší-li se, aby domácí paní svěřila obsluhu u večeře tak významné posluhovačce ještě neosvědčené, nebo aby ji převzala sama. Nakonec zavolala Blažovou a podrobila ji výslechu i zkoušce v servírování.

„Kdopak bude hostem, že se dělá tolik cavyků?“ zeptala se Blažová s vysoka, když zkouška dobře dopadla.

„Jeden tuze vznešený pán, který je s mým synem dobře znám. Bydlí zde naproti.“

Posluhovačka se napřímila.

„Herbert?“

Obě ženy se podivily.

„Vy ho znáte, pana Herberta?“

„A jak! Tři roky jsem mu posluhovala. – Ale musila jsem toho nechat.“

A Blažová se nyní napřímila opravdu důstojně a utkvěla na svých posluchačkách pohledem, jakému jen ženy dobře rozumějí.

„Já jsem slušná, moje matka byla slušná, moje dcera bude také slušná,“ řekla vážně, studeně.

„A on není slušný?“ zeptala se Amalie a zarděla se při té otázce.

„Kdepak! On je nejhorší ze všech, které znám! Co dělá venku, do toho mi nic není, ale v bytě, kam i já chodím, chci míti pořádek! Ale nebylo snad týdne, aby k němu nebyla nějaká paní přišla – a skoro pokaždé jiná.“

„Ve velkých městech je tolik špatných žen!“ namítla stará paní sklesle.

„Ale k němu chodily samé lepší dámy, to je to! Jenže chodily všechny tím zadním vchodem z Vodní ulice. On má schválně takový byt v průchodním domě.“

A ve Vodní ulici je již o pěti hodinách tma, a jde-li si tam panička po zakázaných cestách, nepotřebuje ani závoje...”

Blažová odešla, stará paní ochabla v chystání.

Amalie na nic již ani nesáhla, chodila jen jídelnou a vzdychala ze stísněné hrudi.

Ale podivno, přes všechno vzdychání bylo jí nyní jaksi lahodně. Po prvé v životě si uvědomila svoji přísnou věrnost, po prvé ji ocenila sebevědomým vzrušením.

„Já, bože můj, já, já sláva tobě, jsem naprosto bezúhonná!“ zdál se říkat každý její titěrný krůček stále důrazněji, stále samoliběji.

Jenom pohlédla-li na okno, u kterého ráno plakala, porušil jakýsi trapný neklid sebevědomý rytmus její chůze, a zahlédla-li dokonce okno protější, vystupňoval se v rozpaky až pobuřující.

Ale ač jí toto okno připomínalo tolik nepříjemností, nevzdálila se přece od něho, a když bila hodina, v kterou se muž vracel z kanceláře, stála dokonce za vyšívanou záclonkou a dívala se do ulice.

Jan šel opravdu s Herbertem, doprovázel ho až k protějšímu domu. Viděla ho nyní mnohem lépe než ráno, ale pořád ještě ne dobře. Všimla si, že je značně štíhlejší i pružnější než Jan, ale že přesto vypadá starší. Byl mdle bledý a bezvousý, a když smekl, bylo zřejmo, že jeho krátké černé vlasy nepokrývají již celého temene. S mužem se dlouho loučili a Jan se klaněl, jak dovedl nejlépe. Bylo vidět, že je spokojen, ještě když se obrátil, zůstal na jeho tváři odlesk milé a nadějně rozmluvy.

A Herbert po celou dobu, co držel Janovu ruku a co mu říkal něco beze vší pochyby přátelského a povzbuzujícího, neodvrátil zraku od protějšího okna.

„Nestydí se, ani před mým mužem se nestydí,“ myslila si Amalie za záclonou, „je skutečně špatný! Ach, toho já zítra poučím, jak se má chovat k ženám naprosto bezúhonným...”

V předsíni čekala na Jana matka.

„Dověděly jsme se zlé věci o Herbertovi,“ sdělila zasmušile. „Bojím se, že k němu nebude Amálka zítra dosti vlídná.“

Vyložila Janovi všechno, co řekla Blažová, i to, co si z těchto poznámek sama vybudovala. Amalie přišla právě k tomuto výkladu a její nezvykle rozhořčené oči byly výmluvnější matčiných slov.

Jan chvíli znepokojen naslouchal, potom se upřímně zasmál.

„Ale co je potom nám? jak říká moje žena,“ rozhovořil se bystře. „Herbert je svobodný člověk, může užívat světa, jak chce. Postup ho neláká, práci se dovede vyhnout, co by tedy dělal, kdyby neměl flirtů? A že se ženám líbí, tomu se nedivím. Ovšem, pouze ženám povrchním a nesvědomitým...”

„Ano, pouze takovým,“ přisvědčila Amalie přísně.

Všichni tři se po těchto slovech upokojili, možno říci, rozveselili se. Osobní vztah k řediteli nebyl již ohrožen a Jan se po celý večer zálibně usmíval na matku i na ženu.

„Vždycky jsem říkával, že moje kariéra jest i tvým štěstím,“ mluvil tento vítězný úsměv, „nadejde brzy doba, kdy je ucítíš.“

Amalie při každém takovém úsměvu pozvedla poněkud tenký krk a zadívala se do prázdna.

„Kdyby mne alespoň nebyl vidět plakat,“ myslila si po celý večer, „to bych jej zítra zkrotila prvním slovem! Ale tak... co mu řeknu, až budu v jeho zraku čist vtíravou otázkou? Vždyť já sama, bože můj, nevím, proč jsem tak pitomě plakala...“

Její noc byla ještě neklidnější minulé.

„Proč na mne bůh seslal tolik trápení?!“ myslila si všemi nejasnými představami, ale jaké trápení bůh seslal, nedovedla rozhodnouti. A přitom jí stále ještě zněl v uchu výklad Blažové a hluboko v srdci jí nepřestávala těšit myšlenka, že je ženou hlubokou a svědomitou.

Konečně zdřímla a hned se octla v hustém lese. Byl temný, jeho stromy byly nesmírně tlusté a černé větve jako třásně jim splývaly až k samým kořenům. Tyto kořeny ležely všude na lesní půdě a proplétaly se do podivných azurových vzorů. Chodila chvíli tímto lesem, až se octla u otevřené jeskyně. Černá tma proudila z jejího otvoru, a ač byl celý les docela temný, tato tma se jím znatelně táhla jako pásmo černé vlny, které třeba navinout. Chtěla vykřiknout, ale hlas se jí z hrdla nevydral, chtěla utéci, ale nohy jí nenesly. A tu se jen rozplakala, rozplakala velikými, němými slzami. Ale ač to vše bylo hrozné, ač se jí nohy strachem chvěly a slzy stále kanuly, cítila přece, že tato hrůza není pravá hrůza, že není vlastně čeho se bát.

„To je divné, velice divné,“ myslila si procitajíc. Nikdy dosud neměla fantastického snu.

„Snad nějaká předzvěst?“ napadlo ji v ranním šeru, a tato nezvyklá myšlenka, že v životě může nastat něco, co se ohlašuje předzvěstí, byla zase tak podivně cizí a zvyšovala její úctu k sobě samé.

Příští půlden prošel však u Holců tiše a zdlouhavě. Všechno již přichystali a nebylo o čem se starat. Nádobí stolní bylo prohlédnuto, šunka, jediný předkrm, který si dovedli vymyslet, osychala již na míse.

Hned po svačině začala se stará paní strojit. Měla zánovní župan s hermelínovým lemováním a s perleťovými knoflíky velkými jako pětikoruny, ale měla i staré hedvábné šaty a těžko bylo jí rozhodnouti se pro některý z těchto slavnostních úborů.

„A co oblečeš ty?“ zeptala se snachy.

„Já zůstanu v šedé domácí halence,“ odpověděla Amalie určitě, „aby ten člověk prvním pohledem poznal, že nejsem koketní.“

Byla ráda, že to řekla a zatarasila si tak cestu k možné změně. Měla průsvitnou vystřiženou blůzu s načechranými krajkami kolem krátkých rukávů, měla ozdobné hřebínky, měla i řadu hezky nakadeřených kučer, kterými se dala upravit módní frizura. Tyto věci zdály se jí až dosud zcela nevinné, ale od včerejška cítila z nich nebezpečí a vyhýbala se jim i v myšlenkách.

„Ne,“ umínila si pevně, „ani zavadit nesmí o mě jeho hrubá ješitnost. Ať pozná rozdíl, ať konečně pozná a ať se zastydí!“

Nebyla však zcela klidná. Srdce jí chvílemi nezvykle bušilo i pod domácí blůzou, a vždy, když zrychlilo ono svůj tep, zpomalilo se kyvadlo a trvalo vždy nesmírně dlouho, než uběhlo čtvrt hodiny.

Konečně, když se již trochu stmívalo, rozsvítila svíčku a postavila se před zrcadlo.

Ještě nikdy se sobě nelíbila tak málo, ještě nikdy neviděla tak své vyhublosti a bledosti.

„Ale snad přece nevypadám příliš staře?“ pomyslila si nanejvýš znepokojena, „vždyť, bože můj, já jsem vlastně dosud mladá...“ a rychle přibrala ještě jedno zrcadlo, aby prozkoumala i profil. Nebyl nejhorší. Po vráskách ani stopy, pleť mdle růžová, brvy ještě dlouhé. Váhala chvilinku, potom zastrčila hezké kučery do vlasů a zcela maličko se napudrovala.

„Všechno, co se dnes děje, děje se pro mužovu kariéru,“ pomyslila si vážně.

Účes velmi získal, ale šedá domácí halenka se k němu teď naprosto nehodila. Nezbylo opravdu než vytáhnouti jinou. Připadala si skoro jako oběť, když ji oblékala.

Potom přistoupila k oknu. Protější okna, ona tajuplná, zrádná okna byla zastřena a jejich žaluzie přiléhaly tak těsně, že nebylo ani možno rozeznati, hoří-li za nimi světlo. Ó nikdy nikdo nemůže postřehnout, co se děje v domě, který má dva vchody a takové záclony!

Hleděla dlouho, dlouho na protější byt a všechno rozhořčení, všechn zmatek i všechna pýcha, které v posledních dnech prošly jejím malým srdcem, slévaly se v postoj důstojný a trpitelský.

V ulicích již hořely lucerny, den se promísil s večerem v čarovný jarní soumrak a Amalie zírala stále ještě strnule na spuštěné žaluzie. Tak tak že uskočila, když zaslechla mužovy kroky.

„Jsem rád, že jsi se pěkně oblékla,“ řekl jí neobyčejně vlídně, sotva vstoupil. „Přemoz jenom ještě hospodyňskou trému a všechno půjde výborně. Host zde bude co nevidět.“

„Kvůli tobě přemohu i trému,“ odpověděla Amalie a nechala se políbiti.

Host skutečně přišel v nejbližší hodině. Stál již před Amalií a ona dosud nevěděla, má-li mu podat ruku. Očekávala cosi velice trapného a kolena se jí zachvěla náhlou slabostí.

Ale Herbert políbil její ruku, sotva se jí dotýkáje, a přece tak zdvořile, že nebylo pochyb o jeho naprosté úctě.

Byl to hezký, však zcela nenápadný člověk. Jeho bezvousé rty byly pěkně skrojeny v stálý, příjemný, nevtíravý úsměv, ale jeho temné oči byly vážné a pátravé.

„Přítel Jan musí odpovědět za mou neslušnost,“ řekl dámám hned po představení, „on ji zavinil. Nedovolil mi skutečně pokloniti se vám dříve. Ale pochopitelně... po přesídlení má domácí paní tolik práce, tolik starostí, než upraví byt vskutku rodinný...“

Řekl „přítel Jan“, a celý pokoj zvládněl tímto slovem. Řekl „byt vskutku rodinný“, a nábytek, lampa, ba i všechny pokrývky nabyly tím jakési milé důležitosti.

Všichni ucítili sebevědomou, vlídnou jistotu jeho hovoru a zúčastnili se ho, jako by jím byli polichoceni.

I se starou Blažovou pozdravil se Herbert téměř přátelsky.

„Vida, moje dávná strážkyně je opět na blízku,“ řekl jí pouze, ale tak nějak mile, že všem připadalo, jako by ji obdaroval, a Blažová se opravdu rozzářila. A přece z této jediné věty zněla nejen přívětivost, ale i naprostá povýšenost. Cosi, co okamžitě posluhovačku propastně oddělilo od ostatních.

„Že se taková osoba nestydí pomlouvat!“ pomyslila si najednou stará paní. „Musíme jí dát najevo, že toho naprosto netrpíme.“

Usedli ke stolu a Jan nevycházel z uznání. Všechno bylo hezky upraveno, rozmluva nevázla, hostu chutnalo. Jenom Amalie hleděla roztržitě, a ač se Herbert zdvořile namáhal, aby od ní uslyšel víc než jednoslabičnou odpověď, nedosáhl toho přece.

„Viděl mne plakat u okna, nebo neviděl?“ myslila si stokrát za večer a nesmírně ji tato záhada pobuřovala.

Ale Herbert naprosto nevypadal jako člověk schopný drzé otázky nebo vůbec jakýchkoliv pochyb o ženách naprosto bezúhonných, a Amalie, která nikdy dosud neviděla člověka z většího světa a na níž nikdy ještě nespočinuly dobovatelské oči, představovala si svůdníka a zhýralce docela jinak.

Byla by mu ráda odpovídala lépe, nemohla však. Ani svou důstojnost paní naprosto ctnostné nemohla vůči němu uplatňovat, neboť ji nikterak neohrožoval. A přece byla zmatenější a zmatenější, a cítila-li že Herbertův pohled zavadil jen letmo o její zrak, znepokojila se velice.

„Bylo přece jen moudré, že jsem oblékla novou blůzu, příště vezmu i perlový řetízek,“ byla jediná zcela jasná myšlenka, která ji napadla za celý večer.

Mluvilo se výhradně o Holcových, Herbert ani nepřipustil jiné rozmluvy. Znal všechny poměry v úřadě i v městě a dovedl poradit tak znamenitě a přitom tak nenápadně, že předem zamezil každý dík. I o vrchním řediteli se patřičně zmínil a jako by ani neviděl Janovy napjaté tváře, poznamenal kamsi do neurčita, že tento mocný, obávaný pán jest v rodině velmi přístupným a ochotným člověkem.

Jan zbrunátněl o malinko víc a snažil se ovládnout radostné chvění svých chřípí.

„Jen kdyby žena měla vůči Herbertovi více taktu,“ myslil si pobouřeně, „ale ona mi v životě pokazila každé štěstí... a teď kazí i toto...“

Stará paní roztála však nadobro. Čtyřicet let ji nevěnoval nikdo tolik pozornosti jako tento cizí muž, o kterém myslila, že ji bude vyžadovati úplně pro sebe.

„Ukřivdili jsme mu,“ přiznala si provinile, „jenže já svou chybu hledím napravit vlídností, kdežto Amalie se opravdu chová až neslušně.“

„Mluv přece také něco příjemného,“ pošeptala jí káravě.

Ale Amalie nemohla. S hrůzou pozorovala stále zřejměji, že ať dělá co dělá, ať mlčí sebezarytěji, ať hledí sebeupřeněji na lampu nebo na vyšívaný ubrus, přece jen mezi ní a hostem vzniká jakési nepochopitelné spojení.

Bylo jí, jako by se jeho pozorné oči ani od ní neodvracely a jako by každé jeho hladké slovo mělo jakýsi zvláštní význam, kterému ona sice nerozumí, ale který je asi zvlášť důležitý a jen pro ni jedinou určený.

A Herbert seděl naproti ní, malinko dozadu nakláněje ostrou, lehce olýsalou hlavu a jeho zkušený zrak četl v její prosté tváři. Měl rád ženy, které se lehce získávají a lehce stršásají, měl rád naivní ženy, měl rád ty, které po prvé jdou zakázanou cestou, a aniž by jen trochu byl uchvácen, cítil přece onu příjemnou radost z lehkého vítězství, které mu nyní, když minulo první dravé mládí, bylo při všech láskách nejmilejší.

Při druhé láhvi vína pronesl Jan přípitek vzácnému hostu a stará paní hleděla na něj přátelsky zářícíma očima. O chvíli později byly tyto oči již mateřské.

„Proč se neženíte, pane Herberte?“ zeptala se měkce. „Vy, který se mi zdáte stvořen pro život rodinný?“

Tu po prvé za celý večer objevil se smutek na hostově tváři. Zastřel mu vážné oči a lehounce mu zachvěl měkkými rty.

„Osud,“ řekl tiše a sklonil na okamžik hlavu, jak dovedl nejvypočítavěji a nejunyleji. „Mně bývá skutečně někdy nesmírně teskno. Jsou chvíle v životě, kdy stesk a prázdnota dolehnou na člověka olověnou tíží. Jsou to chvíle, kdy ženy zapláčí vášnivým pláčem a žalují na osud horkými slzami. Ale my muži nemáme ani této útěchy...“

Amalie velice zbledla. Nebylo pochyby, Herbert ji přece viděl velmi dobře. Ale tato myšlenka, která se jí až dosud zdála tak hrozná, která ji děsila, skličovala,

bouřila, tato myšlenka pozbyla rázem hrůzy. Ach, ona slyšela tolik něhy z jeho hlasu, ona vycítila tolik sympatie z jeho teplých slov!

„Ano, ano, stesk a prázdnota dolehnou olověnou tíží,“ opakovalo její srdce po něm a chvělo se chvěním jeho svůdného hlasu.

A drobná, suchá, střízlivá Amalie byla v této chvíli přesvědčena, že její životní hoře je nejen těžké, ale i složité, nedostupné chápavosti obyčejných lidí, jakými jsou třeba Jan a jeho matka. Věřila rázem, že trpěla po celý život, věřila, že nezaviněně nesla těžké břímě, které lámalo její síly, její vzlet, její srdce. A nikdo toho neviděl, až tento milý, úžasný člověk, který ji prohlédl v jediném okamžiku, který několika slovy vyjádřil její neobyčejnou bytost a tak hluboce a vroucně k ní promluvil, zatím co Jan otvíral třetí láhev a matka s tupým úsměvem naslouchala... Ó ano, opět se Herbertovými slovy utvořila propastná rýha, ale ta teď dělila dvě smutné povýšené bytosti ode dvou všedních tvorů.

Jenom chvilku trvalo Herbertovo zachmuření, Amalii se přímo zdálo, že cítí, jak je přemáhá velikou vůlí, aby se nezjevilo i dvěma nezasvěcencům. Dívala se na jeho rty, které se nyní neusmívaly, ale lehounce chvěly jakýmsi vroucím smutkem.

„Oženil bych se hned,“ řekl zvolna, „kdybych našel ženu, kterou bych miloval a která by milovala mne. Prostou a věrnou ženu. Neboť jenom po takové volá mé srdce.“

„Najdete ji,“ ujistila ho stará paní mateřsky. „Jistě ji najdete. Dosud jsou takové.“

„Ó ano,“ pomyslně si Amalie nadšeně, „dosud jsou takové!“

Nepochybovala již, že zná celý Herbertův život, chmurný osud jeho stále hledajícího a stále zklamaného srdce. Neboť, ach, jak málo jest žen naprosto věrných a bezúhonných!

„Najdete, najdete,“ ujišťovala stará paní znova a Jan, který celý tento večer sladil na vzájemné přisvědčování, kýval neméně horlivě.

„Nepřestal jsem hledat a po všech velkých zklamáních nepřestal jsem doufat,“ odpověděl host zvolna.

Plamínek jeho pohledu ošlehl v té chvíli Amaliinu tvář. Nevyvolal na ní ruměnce, zapadl mnohem hlouběji.

Cítila, jak se jí všechna krev žene k srdci v nikdy nepocítěné blaženosti.

Nepromluvila ani nyní, nepromluvila již vůbec po celý večer, ale její oči se již nevyhýbaly Herbertovým zrakům. A když se loučili, byla její ruka ledově studená a jeho rty na ní padly jako pečeť nezvratné úmluvy.

Jan doprovodil hosta až k domovním dveřím, a když se vrátil, byl tak příjemně vzrušen, že neměl ani pomýšlení na spánek. Chodil dlouho pokojem a dopíjel víno s tváří uspokojenou a zamyšlenou.

„Promluví-li Herbert s ředitelem zavčas, mohu postoupit již od půl roku,“ řekl na konci všech úvah.

Amalie neodpověděla. Před jejími přivřenými zraky stála vidina: zřela dopodrobna šerou Vodní ulici, v níž večer nebylo téměř člověka, zřela pokoj, jehož žaluzie přiléhaly tak pevně, že nepropouštěly ani paprsku světelného...

„Slyšíš?“ opakoval Jan netrpělivě, „Od půl roku! Není to překrásné?!“

„Překrásné,“ potvrdila Amalie ze sna, ale její hlas měl v tomto jediném slově všechno kouzlo, jaké míval v prvním mládí.

A tu byl Jan přece dojat její účastí a za odměnu ji pohladil po třetí.

Teorie

Dvě ženy mezi třiceti a čtyřiceti léty besedovaly u čaje.

Vedle samovaru šuměla tichounce lihová lampa a osvětlovala arkýř bledým, vlídným světlem.

Erika měla plno bronzových odlesků na světlehnědých vlasech a její bílé, měkce jako z vaty modelované čelo zalévalo se stínem těchto kovových vln, ale ač cítila, že se takto nejlépe uplatňuje její plavá, již lehounce vadnoucí krása, byla přece zasmušilá a pohlížela na svou přítelkyni tesknýma očima. Přezralé rty se jí stále lehounce chvěly, mlčely však dlouho.

Její družka Marta Horanová, poněkud mladší léty, poněkud starší zjevem, s tváří zkreslenou mnohým přemýšlením, s očima příliš vážnýma, téměř přísnýma, mluvila zato velice mnoho. Věty se jí stále buď předbíhaly, nebo nedočkavě splývaly, a byly hned přetíženy divnými obrazy, hned směle sarkastické, hned suše popisné.

Znala přemnoho ženských osudů a věděla, jak o nich promluvit. Vypravovala, že se paní Klárová musí v nejbližší době rozejít s manželem, poněvadž konečně dorostla neshovívavosti, znala dopodrobna city slečny Nové, kterou opustil ženich, když ji kabaretní zpěvák kompromitoval uličnickým kupletem, ba prohlédla dokonce srdce i budoucí osud jisté Angličanky, s níž jela nedávno ve vlaku sotva dvě hodiny. Vypravovala dlouho a před jejíma hlubokýma, šerýma očima táhly stále nové postavy a jí se zdálo, že by jim ukřivdila, kdyby nepromluvila také o nich.

„Odkud jen toto všechno víš?“ zeptala se konečně Erika ne bez podivu. „Žiješ téměř jako poustevnice a najednou nejenže všechny lidi znáš, ale zdá se, že znáš i důvody jejich činů, ba i jejich myšlenky.“

„Teprve od nedávna, teprve od nedávna,“ odpověděla Marta vážně. „Ale opravdu, teď již vím, jak třídit ženy. Naučila jsem se chápat mnoho věcí z nejmenších nápovědí, promyslím je pak do důsledků a nakonec si je podle vlastní soustavy zařadím. To je teď má náruživost. Kdybych se jí byla věnovala od mládí, mohla jsem dnes mít velký materiál k psychologii moderní ženy. Ale moje mládí bylo, žel, velice neukázněné, a dvakrát žel, i velice bláhové. Ó, mládí tak rádo trpí zbytečně! Klade tak vášnivě rádo perly do octa... a potom se diví, hrozně se diví, že jich pozbylo. V mládí ovšem člověk také stále experimentuje, ale pouze na vlastní účet, a to je tak bolestné. Teprve později prohlédne a pitvá raději cizí duše než svou... Mluvím ovšem jen o ženách. Mužové jsou vůbec prostější a naivnější...“

Zamlčela se, ale pouze na okamžik, a nalila Erice nový šálek.

„Jsem velice ráda, že již nejsem mladá,“ řekla při tom a bludný úsměv prozářil na okamžik její přísné oči.

„Nemluv o mládí,“ odpověděla Erika chvatně, „sezona není podle toho. Včera bylo Dušiček a dnes poprvé sněží. Čas tak šíleně letí... A snad ani neletí, snad se vleče. Ani takou prostou věc nelze vědět. Zdá se mi někdy, že se zastavil a že je mi patnáct let. Ale včera, když jsem stála u mužova hrobu, nemohla a nemohla jsem pochopit, že je teprve půl roku mrtev. Je mi vzdálenější než hrdina románu, čteného před dvaceti lety za mamincinými zády... Kdyby mne alespoň občas přicházel strašit! Ale on nepřichází, on je mrtev, naprosto mrtev... Nebo kdyby alespoň mládí zemřelo tak rázem a tak jistě, jako umře člověk. Ale bůh ví, kdy vlastně umírá mládí... Ani nevíš, je-li mrtvo a straší-li jen, nebo žije-li dosud. A potom je celý život takový mátožný... Vypravuj, prosím, ještě, velmi mne zajímá tvůj psychologický materiál. Ty máš o všem takové dobré teorie. A teorie, to je snad jistota. Myslím: jistota v názoru. Nebo je to možná něco docela jiného. Já opravdu nevím. Já ani o sobě nic nevím, ne tak o jiných. Spěchám sice již velice, opravduspěchám, ale vypravuj mi přece ještě něco, snažně tě prosím!“

Marta se zadívala na její rudé, velmi nervózní rty a na její zlatistvé dětinské oči, zamyslíla se na chvíli, potom řekla vážně:

„Kdybys byla měla upřímnějšího manžela, Marto, věděla bys dnes nekonečně víc o sobě i o jiných. Pomyslím-li, že dnešní žena, které podvrátili všechny tradice a proměnili všechny zákony, chápe jisté city teprve tenkrát, když nějaké naivní srdce, nějaká nepodlomená povaha mu o nich mluví svou prostou řečí, je mi okamžitě jasno, že zdrojem mého nejbezpečnějšího poznávání je vlastně Pavel Horan. Bez svého muže bych asi nikdy nebyla pochopila, jak málo složek má vlastně citový život, jak snadno je přehlédneš a roztrídíš...“

„Tvůj muž má snad naivní srdce,“ odpověděla Erika zvolna, „ale velice nenávidí všechny soustavy a všechny teorie. Ví, že by nikdy nebylo došlo k tvým výkladům, kdyby tu dnes seděl s námi.“

„To jistě ne,“ přisvědčila Marta ochotně. „A teorie i soustavy Pavel rozhodně nenávidí, v tom máš také pravdu. Jenže já bych nikdy nebyla získala svých bez něho. Teprve on mne naučil viděti do dnešních zmatků. Protože je velmi sdílný a velmi věrný, mluví se mnou vždy upřímně. A nejčastěji o ženách, kterým výborně rozumí. Nejsou-li zrovna příliš rafinované a příliš chytré, odhadne je okamžitě. A ovšem, odhadne je po mužsku, v erotickém jádře. A já jsem ti přece již řekla, že chápu nejmenší nápověď...“

„Takové jest tedy tvé poznávání,“ pronesla Erika tichounce a schoulila se do lenošky.

Marta na ni odjakživa pohlížela jako na milé, pošetilé dítě. Ale měla ji ráda, milovala její měkké pohyby, její plaché oči i sklon jejích květinově hebkých víček. A dívala se teď dlouho, jak se tato průzračná víčka níží a níží, až propouštějí sotva tuchu záře ze zlatistvých očí.

„Něco tobě příbuzného má Pavel,“ promluvila po chvíli zadumaně. „Řekne někdy větičku, jako třeba tys řekla nyní, a já si myslím: toto byla ironie. Stačí mi však podívat se do jeho bezelstné tváře, abych ihned poznala, že ani nepomyslí na ironii... zrovna jako ty... Ale toto není vaše vlastní podoba: ta tkví v tom, že též on dovede své mrtvé pochovati tak hluboko, že ho ani strašit nechodívají.“

Erika se velmi zneklidnila, pozvedla rázem jemná víčka a její krásné oči zatěkaly z přítelkyně na hodiny, z hodin na dveře a zase na Martu. Poplašené srdce se jí rozbouřilo krátkými, rychlými údery.

„Kéž by i pohled do tvójí tváře stačil, abych poznala, že nepomýšlíš na ironii!“ byla by málem vykřikla. Ale zahryzla ještě včas zoubky, a ač se jí zdálo, že se již vůbec nemůže podívat na Martu, vracela se k ní přece znova a znova neklidným, bolestným pohledem.

„Ty jsi vlastně – také krásná,“ řekla po chvíli a snad ani nevěděla, že tentokrát skutečně myslí hlasitě.

Ale Marta nevníkala. Hlouběji a hlouběji nořila se do myšlenek a po její pobledlé tváři kmitaly se stíny složitých úvah.

„Muži nás nejbezpečněji ovládnou utrpením, které nám působí, nebo tím, které jejich vlivem působíme samy sobě,“ řekla, když se jí konečně podařilo nalézti slova svým představám. „A vyhnout se zbytečnému utrpení, toť vlastní podstata moderní ženské otázky. Není to snadné, alespoň ne pro lepší mezi námi, pro hledající a nespokojené. Neboť odboj není naší radostí a kritika je největším ženským hořem. Naše matky nekritizovaly svých mužů, protože jich nikdy neznaly. My známe své, soudíme je a trpíme dlouho. Teprve když se nám ujasní, že se vlastně zotročujeme tímto utrpením, dovedeme mu čeliti. Přestaneme soudit jedince a zahledíme se na celé divadlo kolem sebe. Jenže k tomu pak již třeba třídění a teorií. Chápeš?“

„Nechápu, protože ty mluvíš o jakémsi podivném, odživotnělém utrpení,“ přerušila ji Erika trpce. „V lásce však jest jenom jedno skutečné trápení a na to nestačí žádné třídění ani žádná teorie.“

„Na příklad?“ zeptala se Marta trochu z vysoka.

„Žárliivost,“ odpověděla Erika a byla nyní ještě bledší než její bádavá přítelkyně. Marta se odmítavě a shovívavě usmála.

„Žárliivost nemůže být nikdy utrpením zralé ženy, Eriko! Nikdy. Snad vědomí vlastních nedostatků vyvolá jakési závistivé roztoužení, snad žal ze ztracené vlády žene člověka k sobecké hořkosti, ale...“

„O tom přece nemluvím!“ vykřikla téměř Erika. „To jsou samé vychladlé úvahy! Ale žárlivost je hrozně skutečná a hrozně palčivá bolest... Jiná žena vedle milovaného muže... Někdo třetí, živý jako ty, toužící jako ty. Někdo, kdo by tě třeba i zabil nebo koho bys zabila ty...“

„Jak se rozčiluješ, bože můj, jak se rozčiluješ!“ chlácholila ji Marta povýšeně. „A přece, odpusť, ani ti na toto neodpovím. Já neznám žárlivosti, znám jen pověst o ní z dob, kdy byly všechny ženy ještě takovými horkokrevnými a rozmazlenými dětmi jako jsi ty... Snad jsem i já kdysi byla, nevím, snažím se zapomenout na ony dny. Ale tolik vím, že jsem nepoznala žárlivosti od chvíle, kdy jsem se naučila uvažovat a třídit. Od chvíle, kdy mám své tak zvané teorie. Pochopíš potom tolik složitých věcí, že je ti až nemožno zabývat se takovými dětinskými námitkami jako jsou tvé.“

„O žárlivosti máš snad také teorie?“ zeptala se Erika tichounce.

„Neúchylné. Přiznáš přece, že je možná pouze dvojí žárlivost: odůvodněná nebo bezdůvodná.“

A na Martině tváři se objevilo opravdové uspokojení z těchto přesných slov.

„Ovšem,“ vzdychla Erika, odchylujíc hlavu hlouběji do stínu.

Ale Marta řekla v plném světle:

„Nuže, žárlivost je tenkrát odůvodněna, když muž tebou milovaný skutečně miluje jinou, ale pak přiznáš, že je všechno sebemučení marné, že ti nenavrátil živého milence, jako ti modlitba nenavrátil mrtvého – a žárlivost je tenkrát bezdůvodná, když muž oné druhé ženy nemiluje, ale pak není víc než dětinskou nervozitou, je důkazem vleklého sebeponižování a v základě čímsi tak směšným jako žal z vycpaného hrbu.“

Martin vtip byl snad trochu násilný, ale Erika se mu rozesmála přece. Smála se překrásně, hudebním, klokotavým smíchem, smutné oči jí vzplály a tváře měkce zrůžověly.

Povstala rychle a upravila si klobouk s dlouhým vdovským závojem.

„Musím, musím nyní odejít, musím tě bohužel opustit v nejzajímavější rozmluvě,“ hovořila bystře, „až k neprominutí dlouho jsem se zdržela. Ale bylo mi, jako bych dnes ani nemohla odejít od tebe.“

Její malinové rty se již nechvěly a tvořily hbitě příjemné větičky.

„Mám tě velice ráda, Marto!“ zvolala ještě srdečně, když již vycházela ze dveří.

Před domem čekal Pavel Horan, a když se sklonil k Eričině ruce, zablýskly se šerem sálavé a smutné oči nedočkavého muže.

„Včera, když jsi šla na hřbitov za mrtvým chotěm, nemusil jsem na tebe čekat tak dlouho,“ vyčítal trpce. „Nedovolím ti již nikdy zajít k ženě na čajovou besedu před dostaveníčkem.“

„Tvoje žena je velice hodná,“ řekla Erika zamyšleně.

„Ano.“

„A v lecčems také moudrá.“

„Možná.“

„A jsou chvíle, kdy je dokonce i krásná. Dnes bylo několik okamžiků, kdy jsem ani očí od ní odvrátit nemohla, zdála se mi krásnější než všechny ženy, které znám.“

„Snad,“ přisvědčil Pavel opět tak roztržitě. „Ale proč ji dnes tolik chválíš?“

„Protože na ni již nežárlím.“

Pustil její ruku a zasykl nesmírným údivem.

„Nerozumím ti,“ řekl pak chlapecky.

„Ó, žárlila jsem na ni skutečně! Na ni na jedinou! A bylo to trápení, jaké si nepředstavíš! A žádné tvé něžnosti a žádná tvá přísaha mi nepomohla, leželo na mně jako otrávená mlha. Až ona sama mi ji zaplašila... Má o žárlivosti znamenitou teorii.“

A vsunula přítulně své rámě znova pod Pavlovu paži.

Lakomý osud

Žili dva osamělí lidé na posměch sousedům a sobě k žalosti. Byla to vdova nemladá, nestará a její šestnáctiletá dcera. Žily skromně z milodarů příbuzných, nítily svou hořkost vzpomínkami na bývalý blahobyt a ztrpčovaly si vzájemně každý den. Nebylo v nich ani pokory před osudem, ani síly k odboji, a naděje, která hořela v každé z nich, nehřála je, nýbrž vydražďovala jejich hořkost k nedobré pýše a k plíživému nesváru. Hádaly se spolu o všechno: o to, která má uklidit maličký byt a která dojít na trh, která oheň rozdělat a která vody načerpat. Hádkou se jejich vysoké hlasy zaostřily tak, že pronikaly stěnami nuzného činžáku, a sousedé zprava i zleva, nad nimi i pod nimi znali matčinu bezmocnost, dceřinu zpupnost i lenost obou.

Kolikrát o pravém poledni nebylo u nich ještě nic urovnáno a ve sporáku ani plamínku. Paní Peková sedávala pak u jediného okna, hleděla zlobně do ponurého dvora a nepromluvila po celé hodiny. Mladá Meta stávala opřena o studená kamna, dívala se dlouho, dlouho na své štíhlé ruce nebo na své pěkně urostlé nohy ve špatných střevících a nepromluvila také.

Jenom k večeru pokaždé se probrala, dlouho pečlivě se upravovala, ustrojila se do nejlepších šatů a vyšla beze slova. Neměla družky ani milého, sama chodívala na své podvečerní procházky a sama se z nich také vracívala. Chodívala nejhlučnějšími promenádami, vzrušená a větrící, a přitom přece velmi důstojná. Ale nikdy si nikdo významný nepovšiml mladé Mety. Nebyla příliš hezká a cosi malinko směšného a hodně groteskního lpělo již na jejích šestnácti letech: byla to lačnost i pýcha, výbojnost i pokořenost, jež se pitvorně smísily na její protáhlé tváři a svítily zlobnými zákmity z jejich úzkých, trochu šikmých očí. Přiblížil-li se jí studentík nebo vůbec někdo, kdo dle jejího úsudku nevypadal jako vznešený pán, neb alespoň jako velmi bohatý člověk, tu její obličej téměř zvášnivěl němým odmítáním a pohrdlivou zlobou. V takových chvílích uvědomovala si velmi jasně, že je dcerou neobyčejného otce, že je někým, na koho ještě čeká moc i bohatství tohoto světa, ba někým, koho vůbec nemohou minout po zákonu nejprostší spravedlivosti. Ale spatřila-li skutečné bohatství a opravdovou eleganci, ženy a muže pyšné, netečné a jako prozářené sebevědomím, tu se jí podivně vracelo vědomí neutěšené skutečnosti i poznání vlastní nepatrnosti. A v takových chvílích i hlad cítila, opravdový hlad člověka, který neobědval. Chtěla zvítězit nad chmurami, vypjala šíji, vztyčila hlavu, ale tak neobratná a ubohá byla její násilná póza, že by jí byla vynesla buď útrpnost, nebo posměšek, kdyby se jí byl vůbec někdo všimnul.

A večer doma bývala často ještě sklíčenější. Matčinu utrápenou denní tvář neměla ráda, ale přímo trapno jí bylo, spatřila-li ji občas proměněnou. A někdy za večera udávaly se takové změny s paní Pekovou, že byly téměř nepochopitelné. Tato sešlá paní, jejíž pleť počínaly svrašťovat první droboučké ještě, ale již jízlivě znatelné vrásky, a jejímiž vlasy jen proto nekmitala běl příliš nápadně, že měly onen plavě dýmový odstín, který již za raného mládí vyvolává představu měkké šedi, tato paní někdy podivuhodně omládlá. Jako by doušek z pohádkové studánky koloval její krví, jako by byla na ni laskavá víla hodila čarovný zkrášlující závoj, tolik lesku rozehrálo se někdy v jejích očích, tolik lichotné pružnosti v jejích pohybech. A Meta dobře věděla, co znamenají tyto chvíle.

„To zase myslí na něho a čeká... Stáří je opravdu snesitelné jenom u bohatých mužů,“ říkávala si pak pošklebně, mhouříc plavé řasy, a tímto úzkým zavilým pohledem prohlížela si matku. „Ale hle, tato matrona čeká na svého milence! Odněkud z daleka, z velmi daleka má přijít ten, který tam odešel před desíti lety! A vrátí se ovšem zamilovaný a karavana velbloudí poveze do naší ulice poklady, které nasbíral v Orientě...“

A Metin mladý sarkasmus přecházel v pohrdání, v němž bylo i trochu studu za tuto sentimentální a bláhovou matku.

Znala podrobně historii muže, který odešel do světa, neboť paní Peková byla velmi sdílná, mohla-li někomu vypravovat o své ctnosti. Známa, které tím kdysi potýrávala, rozprchli se dávno, nyní měla jen dceru, svěřovala se tedy jí. I po nejprudší hádce rozlévalo se někdy její vypravování dlouho do noci a Meta v jakémsi nelibém polosnu vyslechla bezpočtukrát povídání o tom, jakou vzácnou ženou byla její matka. Kolik důvodů měla, aby nemilovala svého muže, jak trpěla jeho marnotratností, jak od první chvíle předvíдалa všechny hrozné konce, ke kterým musí vésti jeho zhýralost a lehkověrnost, a jak přece vítězně odolala pokušení, které k ní přišlo vábivé a kouzelné jako k žádné jiné ženě. Zamiloval se do ní mladý muž právě v době, kdy byla nejnešťastnější, a zamiloval se prudce. Nebylo horoucího slova, kterého by jí nebyl řekl, nebylo prosby, kterou by se byl nesnažil rozjasnit její život. Chtěl ji vyrvat nehodnému muži, do ciziny s ní ujet, pracovat jen pro ni, starat se jen o ni. Ale ona věděla, že první a nejsvětější příkázání ženino zní: odříkání, a pro svého vášnivého milého měla jedinou odpověď: „Mám přece dítě, jemu patří můj život...“ Vášnivý milý odjel tedy sám. Měl dobrodružnou krev a cizina ho lákala, jak jiného láká rodná hrouda. Ale ještě večer před odjezdem zašel k ní, přinesl dva lístky do Terstu a jeho prosba byla by kamennou sochou pohnula. Ale ona mlčky vzala jeden lístek z jeho ruky a spálila jej nad plamenem svíčky.

„Tento svícen to byl...“ řekla pokaždé paní Peková, když dospěla až k tomuto výstupu, a zlomeným pohybem ukázala na měděný svícen, který stál u jejího

lůžka. Gesto bylo velmi smutné, ale zrak paní Pekové přece pokaždé zazářil, a těžko bylo rozpoznat, zda vítězstvím, nebo roztoužením.

Meta tedy znala povídku o vášnivém milenci a matčině věrnosti velmi dobře, znala ovšem i starý měděný svícen, který jediný v jejich bytě býval vždy vyleštěn, neohlédla se vůbec při matčině pohybu, a co paní Pekovou bolelo ještě víc, neotázala se nikdy ani slovem po dalších osudech matčina srdce.

Nezajímaly ji ani trochu. Naslouchala pozorněji jen tenkrát, vypravovala-li paní Peková o svém muži. Tón, kterým o něm mluvila, nebolel Metu ani trochu, ač byl těžký nářkem a obžalobou, naprosto ne takový, jakým se v sirotcích zachovává úcta ke drahým nebožtíkům. Meta nebyla sentimentální a měla dávno ustálenou představu o otci, o tomto kavalírském a jasném člověku, který rozhazoval peníze, ale uměl si jimi přivolati všechny radosti. Odpustila mu vše, i to, že svůj zděděný podíl promarnil již před sňatkem, i to, že později stejně bravurně utratil matčino věno, ba i to, že se ještě po jeho smrti věřitelé shlukli a že musilo býti prodáno kde co cennějšího a památnějšího. Byla pyšná na tohoto otce a za nejnuznějších večerů utíkala se pod ochranu několika dětských vzpomínek na lahůdky, služebnictvo a nádherný byt, křísíc památku otcovu v této záři, zatím co matka, ověšena vetchým šálem, seděla u zbytků bledné večeře, pronášela své nekonečné stesky a honosila se svou věrností.

„Mesalianci udělal tatínek, to bylo celé jeho neštěstí,“ myslívala si pak Meta. „On byl stvořen pro nádheru a ruch, právě jako já. Pro pýchu a veselé pohrdání, právě jako já. A matka k tomu, aby to uznala a chovala se podle toho. Ale ona neviděla ničeho z jeho velikosti, o každý tisíc zlatých se s ním lichvářsky hrdlovala a nakonec se ještě i zamilovala do nějakého dobrodruha...“

„Vzpomínám si přece trochu na toho povídavého človíčka,“ říkávala pak matce, „na toho Emanuele Bardu. Zdá se mi, že šilhal na jedno oko a kudrny že měl jako negr, jenže ryšavé. A oblek nosil, který by náš zahradník jistě nebyl oblekl...“

„Jak se mýlíš!“ vykřikla pak paní Peková pokaždé. „Měl krásně plavé vlasy a nesmírně vážný pohled. A postavu tak svižnou, že mu slušel každý oblek. Bohatý ovšem nebyl a šetřil velice. Považ jen, než chudý účetník ušetří tolik, aby mohl koupit dva lístky do Terstu...“

„A teď se má vrátit, či co?“ ptávala se Meta zdánlivě nevinně.

Paní Peková se opravdu vždy zapýřila, ač usilovala o důstojný klid.

„Já nevím,“ šeptala pak a její tenké rty se hebce zvlňily. „Ale vidíš, Meto, já věřím v tušení. A tušení mi praví, že se ještě v životě setkáme. Není přece možno, aby osud byl k někomu tak krutý jako ke mně...“

„Ale vždyť je dávno ženat a protlouká se někde se ženou a se šesti dětmi,“ mínila Meta a zase takovým zúženým pohledem pozorovala matku.

„Není ženat!“ zvolala téměř uraženě paní Peková. „Kdyby se byl oženil, byl by mi to jistě oznámil. A konečně ani toho netřeba. Tušení mi praví, že je svobodný, jako byl...“

„A že se zase objeví zamilovaný a bohatý a vezme si tě,“ dodala Meta, ale ne již nevinně. A její pohled byl rázem tak impertinentní, že ho paní Peková déle nesnesla.

„A tobě jsem obětovala své štěstí!“ vykřikla, hledíc užasle na dceru, jako by po prvé spatřila její pravou podobu, a ruce se jí bezděčně složily jako ve svrchované soustrasti nad vlastním poblouzením. „Nehodnému manželu své mládí a své jmění, tobě své štěstí!“

„Nebyla to patrně oběť bohumilá,“ mínila Meta zívajíc.

Paní Peková pozbyla rázem posledních stop šalivé mladosti, pleť se jí zvráštila pod očima i na skráních a brada jí poklesla téměř stařecky ochable.

„Alespoň kdyby ses modistkou učila, dcero líná a neuctivá!“ zvolala zpola výhrůžně, zpola jízlivě.

A Meta, která nesnesla neodpovědět, ale která byla již líná k celé větě, řekla pouze: „Ó!“, ale tak odmítavě a hrdě, že se tento tón nedal již stupňovat a že matka umlkla nadobro.

A tak se vlekl trudný a líný život, až se dovlekl k jistému říjnovému dni. Byl slunný a lahodný podvečer, městské promenády šuměly a vítr od řeky vál teple a slibně jako na vesno.

Meta chodila dlouho městem a musila násilně prohýbat záda do zteplé linie, aby dle vlastního úsudku vypadala pyšně a důstojně, neboť viděla za tento den mnoho přepychu a elegance, která jí vždy tak nelítostně připomínala vlastní utrpení. Doma bylo hůř a hůře, čím blíže k zimě, matka stále stejně nevkusně mluvila o své neodměněné ctnosti a přímo vyzývala každý den o šití, modiství a podobných krutostech, kterých nemohla Meta nikdy sdružit s myšlenkou na vlastní milovanou bytost.

„Uráží mne, chtěla by mne zlomit,“ myslívala si, „ale já, bohudík, jsem dcerou svého otce! A štěstí přijde, přijde! Není přece možno, aby osud byl k někomu tak krutý jako ke mně!“

I za onoho jasného říjnového podvečera říkala si to bezpočtukrát, procházejíc se živými ulicemi nikým nepovšimnuta, jen tím slibným větrem, vanoucím od nábřeží. Ale když se večer nachýlil a bylo se jí ubírat domů, i vítr začal studit a Metu přímo mrazilo, když se loudala prořídrou promenádou.

Najednou však v nejvyšší ochablosti vzpružil ji podivný proud, napjal její nervy a zbystril všechny smysly: na nároží dlouhé ulice stál nějaký pán a upřeně na ni pohlížel. Minuty před tím, než mohla rozeznat, kdo se na ni dívá, cítila tento pohled a cítila jej jako pohled velmi významný.

Potom spatřila elegantního, malinko otlého pána na zmíněném nároží. Skla jeho velikého skřipce třpytila se v hasnoucím slunci, špičky jeho střevíců se leskly, všechn byl jakousi přemilou září zalit. A raglán měl co nejmodernější a tak dobře ušitý, že sám stál za pozornost. Meta se všechna vypjala, ale tentokrát bez násilí, a pružně prošla mimo cizince. A ještě ani kroku neučinila a již cítila, že se pohled pod třpytivým skřipcem dotýká stejně významně její šíje, jako se před vteřinou dotýkal její tváře. A tento povznášející pocit potrvál. Byla by se nesmírně ráda obrátila, ale vědomí, že nesmí sleviti ze své důstojnosti, že se musí chovati jako dáma, bylo přece jen mocnější touhy.

Šla, jako by tajemná hudba hrála nějaký radostný pochod, který vzpružoval její chůzi a zněl jí tisíci přísliby. Za sebou zcela určitě slyšela kroky a nebylo pochyby, že jsou to kroky střevíců s lesklými špičkami. A kroky se blížily a blížily a dalo se vypočítat, že ji dohoní na konci nábřeží, tam, kde se zabočovalo do tiché domácí končiny.

A stalo se přesně tak. Elegantní cizinec ji stihnul po několika minutách, jeho třpytivý pohled zazářil jí opět s pátravým zájmem u samé tváře a Meta spatřila zcela z blízka mužný, trochu široký obličej zvláštního soustředěného a napjatého výrazu, kterým prozařovaly i jakési lehounké rozpaky, jaké na lidských tvářích vyvolává první nejistota lásky.

„Můj splněný sen!“ pomyslila si a jejích lačných šestnáct let rozbouřilo jí srdce v poplašený tepot.

Cizinec stanul po jejím boku, nadzvedaje klobouk právě tak moderní a bezvadný jako raglán. Jeho vlasy se žlutavě zaleskly v září nárožní svítlny.

„Promiňte,“ řekl lahodným, vážným, trochu nejistým hlasem, „pozorujete zajisté, že vás sleduji již chvíli, ač věru není mým zvykem pronásledovati mladé dívky po ulicích. A mýlím-li se, neodpustím si nikdy své dotěrnosti. Ale nemýlím se, ne, vím určitě, že jste slečna Peková!“

„Jsem,“ řekla Meta a byla tak užaslá, že i na důstojný postoj zapomněla.

„Ó, paměti drahého mládí!“ zvolal cizinec tak vzrušeně, že se několik chodců po něm ohlédlo. „Poznal jsem vás tedy po tolika letech! Malinkou Metu, která tolikrát přede mnou prchala, jsem poznal jako dospělou dívku! Já jsem totiž bývalý – bývalý přítel vaší rodiny, Emanuel Barda. Nemyslím, že byste to byla uhodla, kdybych vám to neřekl. Ale nyní mi přece podáte ruku a řeknete slovo na uvítanou...“

Vše, co mluvil Emanuel Barda, bylo milé, jímavé, proneseno zvláštním teplým hlasem a neobyčejně zdůrazněno.

Meta se divila jako nikdy. Ani se nenamáhala proniknouti spleť vzbouřených myšlenek. Podala panu Bardovi ruku a on ji podržel teplým stiskem.

„Podobáte se své matce,“ řekl při tom měkce. „Já jistě zítra vyhledám vaši paní matku. Je přece zdráva? Tak dlouho jsem o ní neslyšel...“

„Je zcela zdráva,“ odpověděla Meta mechanicky a cítila stále onen hřejivý, výmluvný stisk ruky.

„Bože můj,“ pokračoval ještě vzrušeněji, „jak divné jsou osudy lidské! Po tolika letech mne zaneše život do rodného města na jediný den, a sotva vyjdu z hotelu, potkám vás. Není v tom zjevná prozřetelnost? Není to přímo prst boží?!“

„Ó moudrá prozřetelnosti, ó drahý prste boží!“ myslila si Meta, „vždyť já cítím, že jej okouzluji. I mámě se mu zdám podobna, aby si nějak odůvodnil tento silný dojem...“

A hlasitě řekla:

„Budeme vás zítra očekávat, matinka i já. Přijímáme sice návštěvy jen dvakrát za měsíc, ale kdo by kvůli dávnému milému známému neučinil výjimky? Řekněte, prosím jen, kdy přijdete, abychom byly jistě doma.“

Věřila v té chvíli naprosto své lži a mluvila velmi zdvořile, trochu chladně, a přece laskavě, tak jak si vždy představovala, že má mluvit dáma s mužem, kterému chce naznačit i svou převahu i svou ochotu vzdáti se této převahy kvůli němu.

„Můj den bude náležet obchodu, ale můj večer bude náležet vám,“ odpověděl pan Barda ještě zdvořileji a doprovodil Metu až k domu.

Při loučení opět stiskl její prsty a ozářil ji svým třpytným pohledem, než zmizel v mlze večerní.

„Jaký dokonalý člověk,“ myslila si Meta, kráčejíc do schodů, a přeplněné srdce bouřilo. „Vše na něm poznáš prvním pohledem: bohatství, bezvadné chování, jemnost... i to, žeš na něho nezapomenutelně působila...“

Přišla domů, nepromluvila, večeře se nedotkla.

„Stalo se ti něco?“ zeptala se matka.

„Stalo,“ odpověděla Meta stručně, usedla do svého kouta u studených kamen a pozorovala mámu. A její pohled se úžil a úžil, až jen uzounká temná skulina zbyla mezi bezkrevnými víčky, a najednou se již nedovedla opanovat a zasmála se hlasitým vryvným smíchem.

„Považ, dnes jeden člověk mínil, že jsem ti podobna!“ řekla nakonec.

„Ten člověk mne buď nezná, nebo je mým nepřitelem,“ odpověděla matka uraženě.

Meta se výborně bavila.

Chvíli ještě mlčela, ale potom ji přemohlo vlastní rozechvění.

„Ten člověk že tě nezná?! Ó zná, nepoznal by tě pouze,“ mluvila chvatně a sama již nevěděla, je-li zlomyslná, nebo štědrá. „Ale ty bys ho také nepoznala: žádné

ryšavé kučerky kolem uší, žádné nevyžehlené kalhoty ani písklavý hlas již ne. Prostě někdo, někdo, rozumíš...“

Paní Peková vzhlédla. Nikdy neviděla Meta rychlejší proměny lidské tváře. Cosi nerozhodného i naprosto zaujatého, cosi nedůvěřivého i blaženého kmitlo se bleskně matčiným obličejem.

„Lžeš, dcero nezdárná!“ vykřikla pak z hluboké úzkosti.

Meta ji objala kolem pasu jako k tanci nebo jako k zápasu.

„Nelžu, nelžu, Emanuel Barde je tu a přijde zítra k nám!“ volala. „A víš co? Tys měla přece jednou v životě pravdu: je to vynikající člověk!“

Jejich pohledy, které se dosud křížily jen posměšně nebo svárlivě, setkaly se teď rozjásané a horké.

A paní Peková chvějíc se, mluvila svým nejmladším hlasem:

„Ó Meto, dítě mé drahé, vidíš, že tušení neklame! Jak hluboce musí vzpomínat na vše minulé, když poznal i tebe.“

„Ach, ty bláhová,“ myslila si Meta, „ty tedy opravdu myslíš, že kvůli tobě přijde k nám...?!“

Úzký pokojík se naplnil horkými myšlenkami, nadějemi, iluzemi. Nespala matka, nespala dcera, očekávání a vzrušení jim napínalo nervy neznámým rozkošným trnutím, a veliké podzimní hvězdy hleděly po celou noc na dvě rozpálené hlavy, které ani nechtěly spánku, aby déle okoušely slast svého konečného štěstí.

Ráno měly obě horečku z blaženého neklidu a nesmírnou živost v celém těle.

„Jak u kočovných komediantů to u nás vypadá,“ prohlásila Meta. „A přece musí být kdesi v bedně ještě nějaká záclona, nějaký tepich...“

Začala práce, závodní činnost, vášnivá a téměř němá. Matka s dcerou se na sebe již ani nepodívaly, ba vyhýbaly se přímo uvidět ještě jednou své rozzářené oči, ale do poledne byl pokoj upraven, spořádán, okrášlen.

„Ještě nějaké dobré nipy kdybychom měly,“ mínila Meta posléze. „Kde je bronzový ohař, kterého kdysi míval tatínek na své pokladně? a kde je slonovinová skříňka na tvé bývalé šperky?“

Ukázalo se, že je obé v zastavárně ještě od minulých Vánoc.

„Ale k čemu nipy,“ mínila paní Peková nezaražena, „lepší jsou květiny. On měl vždy rád květiny. Dones dvě rudé pelargonie...“

„Ne, pelargonie! Kdyby tu stály červené pelargonie, vypadalo by tu hned jak u pořádné chudé švadleny, a to je ještě horší než u kočovných komediantů,“ odmítla Meta rozhodně.

Zašla do města a vrátila se s kyticí velikých šeděružových chryzantém. Nikdy jí nebylo lhostejnější, kolik peněz vydává, a matka se vůbec po tom ani nezeptala. Této věčně rozjitřené otázky dnes nebylo.

Život se musí proměnit rychle, zázračně, dnes ještě, snad již za hodinu, to cítily obě, a žádná malichernost nesmí porušit této slavnosti.

Když se říjnové odpoledne zalévalo soumráchnou mlhou, seděla paní Peková v jediných svých uchráněných šatech, starých sice, ale stále ještě důstojných, před kyticí velikých chryzantém u okna, které dnes zářilo čistotou. Ruce měla zkříženy na prsou a byla téměř průzračně bledá, nehybná a tak rozrušena, že neviděla ničeho, kromě fialových mušek, jež jí vířily před horkýma očima.

„A teď jdi na procházku, Meto!“ poručila dceři neznámým, vyprahlým hlasem.

„Za nic!“ odpověděla Meta úsečně. „Já jsem ho pozvala, já ho budu vítat...“

Seděla rovněž u kytice chryzantém tak uvědoměle, že se dobře uplatňovaly její štíhlé ruce i nohy, a byla pyšná na svůj klid a na své sebevědomí.

„A především, máti, žádná sentimentalita, žádné lkání,“ pokračovala ostře. „Sentimentalita by pokazila vše. My jsme, čím jsme byly před desíti lety. Zevní poměry se změnily, ale rasa ne. Pýcha žije, rozumíš...“

„A ctnost,“ zašeptala paní Peková.

Potom nastala chvíle naprostého ticha, ani slova již nevyměnily, i dech utajily a jen jejich strnulými tvářemi proběhlo občas chvění.

Zvoneček konečně zazněl. Paní Peková povstala, ale musila se přidržet stolu.

Meta se na ni podívala soucitně a pohrdavě zároveň.

„Zůstaň sedět a neplač,“ řekla jí přes rameno.

Potom sama vyšla návštěvě vstříc.

Emanuel Barda v krásném novém raglánu stál opravdu na prahu. Jeho měkké oči zazářily Metě vstříc, místo jedné ruky podal jí hned obě a stiskl její dlaně ještě mnohem vřeleji než včera.

„Dovolte, abych poceloval vaše dětské čelo,“ řekl pak hlasem zastřeným pohnutím. „Myslíl jsem na vás dnes celý den i na tu podivuhodnou náhodu, která mne svedla s vámi. Ale smíme my, smrtelníci, vůbec mluvit o náhodě? Já za sebe v ni nevěřím. Tolikrát v životě poznal jsem moudrost vyššího řízení, že se mi slovo náhoda jeví slovem rouhavým a zpupným.“

Domluvil rozechvěle a opravdu políbil Metu na čelo.

„A kde je vaše matka?“ zeptal se pak. „Žel, s vaším otcem nemohu již mluvit, ale po jejím slově toužím velice.“

„Ó!“ řekla Meta pouze a ukázala na dveře do pokoje.

Emanuel Barda vešel a ona zůstala v kuchyni opřena o zed', v srdci nikdy necitěný úžas, promíšený nevybouřeným rozčilením a v celém těle podivné, mrazivé, nevysvětlitelné zklamání.

„Ó, ó, co je to? Kdo je to?“ šeptala téměř slyšitelně do houstnoucí tmy. „Líbá na čelo, v kravatě má rubín, mluví slavnostně, ale něco schází... Ten jeho polibek byl takový pastorský... a naposledy, naposledy přišel přece za mámou...“

Přikradla se po špičkách až ke dveřím pokojovým a přiložila ucho ke klíčové dírce. Nebylo toho však naprosto třeba, Emanuel Barda mluvil stále stejně zvučně a vzrušeně jako na ulici.

„Ano, hned jsem poznal vaši dceru,“ řekl právě. „Vždyť ona dorůstá pomalu již let, kdy jsem se seznámil s vámi. Byla jste tak mladá, tak mladá! Kdybych já měl syna, byl by teď jistě také podobnější mému mládí, než jsem mu já sám. Jsem nesmírně dojat, myslím-li na to vše, chtěl bych, abyste cítila, jak jsem dojat...“

Nastala krátká pomlčka. Pak řekla matka něco velmi tichounkého, čemu nebylo rozumět, ale Meta cítila napětí tisíckrát očekávaného okamžiku i z toho hlasu, jehož slov nepostřehla.

„Za ní přišel, za ní!“ napadlo ji znovu a na její mladinké tváři objevily se dvě rýhy od smutných očí až ke rtům, jež se snažily usmívat. Ale závistný kmit mžikem přešel.

„Za otčíma byl by snad dobrý dost!“ pomyslila si, vztyčujíc hlavu v celé své truchlivé hrdosti. „Byl by to první stupeň k mému povýšení.“

A zase bez námahy slyšela hlasitou odpověď lahodného hlasu Bardova:

„Ne, milostpaní, neoženil jsem se. Nemám ženy, nemám milenky, nemám nikoho. Sám jsem žil, vzpomínal, stárnul.“

„I já jsem byla vždycky sama,“ řekla paní Peková tichounce.

A Meta slyšela zcela zřejmě kroky Bardovy, jak se blíží od stolu k oknu, u něhož seděla její matka.

„Teď políbí na čelo ji,“ představila si bleskně, a její úsměv byl již zcela takový, jaký býval za večerních hovorů.

Ale on mluvil bez přestávky:

„Zcela sama? Nerozumím vám. Včera, když jsem spatřil vaši dceru, pochopil jsem jasně, co jsem zpola neuvědoměle tušil léta a léta předtím. Pochopil jsem, jaké nesmírné zadostučinění musí cítit žena, jejíž svědomí není zatíženo nejmenším hříchem, při pohledu na své dítě.“

„Ó – ano,“ odpověděla paní Peková a byl to podivně ostrý zvuk. A v té chvíli se zdálo Metě po prvé v životě, že je matčin hlas poněkud podoben jejímu hlasu.

„Jistě ano!“ přisvědčil Emanuel Barda radostně, jako člověk, jenž došel souhlasu. „Ano! My lidé, kteří jsme překročili rovník, my nemůžeme cítiti jiného štěstí než uspokojení z toho, že jsme žili dle nejlepšího vědomí své povinnosti a svého přesvědčení. Jest to jediné možné blaho. Já jsem k němu došel prací a odříkáním, vy, drahá má přítelkyně, jak vidím, také. A je to tichý červánkový mír, jehož neruší ani hoře zatíženého svědomí, ani žal z přesycení...“

„Bože můj, žal z přesycení, co je to?“ myslila si Meta, naslouchajíc tomuto hlasu, který se zachvíval jako hlas dojatého kazatele.

A matka řekla harašivě:

„Máme přece jen každý svůj žal z minulosti. Jde s námi věrně jako stín. A roste, když se slunce nachýlí...“

V pokoji nastalo ticho, velice dlouhé se zdálo naslouchající Metě. Rozmýšlela ještě chvilku, potom vstoupila odhodlaně.

U růžových chryzantém seděla dosud matka, ale její tvář byla již zatopena tmou. A vedle ní stál vztyčen Emanuel Barda a poslední světlo stačilo jen k tomu, aby vynikl jeho veliký, vážný skřípec.

„Rozsviňte nám, drahé dítě,“ řekl chvatně, sotva Meta vešla, a bylo zřejmo, že cítí ulehčení při zvuku vlastního hlasu.

Lampa u Peků byla velmi nuzná, Meta přinesla tedy svícen, starý měděný svícen, a ubohé světlo jediné svíčky se plápolavě zachvělo nad stolem. Host se zkoumavě rozhlédl. Měl velmi bystrý pohled, a zadíval-li se na něco, pochopil každý, že uvykl přísnému odhadu.

„Není naposled soudním exekutorem?“ myslila si Meta co nejposměšněji, jen aby nemusila vzpomínat svého žalného zklamání. Byla by si v té chvíli ráda namluvila, že je Emanuel Barda špatně oblečen a že se chová nezpůsobně, ale třeba byl její hněv sebeprudší, vlastním očím přece jen nemohla nevěřit: oblek byl bezvadný, rubín drahocenný a v celém vystupování tolik poklidné jistoty, kolik propůjčuje pouze zlatě zakotvené sebevědomí. A ať mluvil, co mluvil, jeho hlas byl vždy teplý, příjemný a jevil největší uspokojení.

„Tak málo věcí zde vidím, které jsem kdysi znal,“ řekl nyní a obrátil svou pevně rozlehlou tvář k paní Pekové, „ale chápu, že jste se rozloučila s předměty dřívějšího života. Jen malicherní lidé věší srdce k neživým tretům a lkají o ně. Já, na příklad, jsem rozený nomád. Z bytu do bytu nepřenáším víc než své knihy a své šaty...“

„Nemáme vskutku mnoho památek na bývalý domov,“ přerušila jej Meta, lačně sledujíc každé hnutí na jeho tváři, „až se všudy dobře rozhlédnete, poznáte, že nám ze všeho zbyl vlastně jen tento svícen.“

„Ó Meto!“ zavzdychla paní Peková od svého okna. Měl to býti varovný výkřik, ale nevyzněl.

„Tento svícen jsem poznal ihned,“ odpověděl host, „stával u vás v předsíni a rozsvěcoval se, jen když odcházeli příliš pozdní hosté...“

Ale při posledních slovech se mu neočekávaně zachvěly rty a podivná, téměř křiklavá červeň zbarvila mu tvář až po vysoké čelo. Nebylo pochyby, že se vzpomínka přihlásila dravě, že zabouřila celou silou. Emanuel Barda pozbyl rázem své blahovolné důstojnosti a jeho poněkud příliš krotké oči vzplály pod velikými skly.

„Ó, nyní přece nadejde rozhodný okamžik!“ pomyslila si Meta bleskně. „Chci-li mít bohatého otčima, měla bych se včas vytrazit...“

A jakýsi podivný okamžik nadešel opravdu. Emanuel Barda přistoupil znova k paní Pekové, uchopil její ruku, políbil ji a byl tak dojat, že na chvíli ani svých rozechvělých rtů neovládl.

„Odpusťte mi, má drahá, drahá přítelkyně!“ promluvil pak přerývaně, zatím co křiklavý ruměncem rychle zmizel a po obličeji se mu zase rozestírala sebevědomá, ale dojatá důstojnost. „Hle, když jsem šel dnes k vám, jako hlas svědomí šla se mnou touha poprositi vás za odpuštění. A nejen to, i poděkovat vám, z celého srdce poděkovat. Ale máme všichni tolik falešné pýchy! I já, člověk, který se vždy snaží odolat svodům marnivosti a sobectví, i já bych snad byl podlehl pýše, nebýt tohoto svícnu. Ale co pravím? Nebyla to mrtvá věc, byl to hlas vašeho dítěte, jenž mne vyburcoval! A nyní vás prosím, odpusťte mi všechn neklid a zmatek, který jsem kdysi vnesl do vašeho života! Je to největší provinění mého mládí a nikdy jsem na ně nevzpomněl bez nevole. Co by ze mne dnes bylo, kdybyste vy svým vyspělým rozumem a svou mravností nebyla zabránila mé nerozvážnosti? Nic, to cítím velmi určitě. Vášně vyvane, břímě zůstane a zatížené svědomí nemůže býti cestou ke štěstí...“

Vztyčil vítězně hlavu a mluvil ještě chvíli, obrácen nyní více k Metě než k její matce, a stále tepleji a přitom sebevědoměji zvučela jeho kazatelská slova:

„Vy, která jste mladá, šťastná, naivní, vy ani netušíte, jaké vášně a zlé žádosti mohou zmítati lidským srdcem. Jak teprve byste mohla znáti jejich následky! Ale já, jenž jsem poznal život, ve vážné chvíli vám pravím, že veškeré zlo tohoto světa pochází z náruživosti a z rozhyčkanosti. Jen v ctnosti a kázni jest lidské štěstí, jen člověk mravný a ctnostný může dojíti hlubokého opravdového uspokojení. Pravím to jako zralý člověk při vzpomínce na mladistvé bludy. A cítí-li takto muž, oč hlouběji ještě musí tuto pravdu cítiti žena!“

Při těchto slovech pohlédla Meta na matku. U stínu vysoké chryzantémy seděl pitvorně schoulený stín lidský a hlavu měl skloněnu mezi suchými rameny jako po ráně.

„Matinka zajisté cítí – neobyčejné uspokojení,“ řekla Meta a její ostrý hlas zakvílel téměř hořem a posměchem a pýchou.

„Ano, neobyčejné uspokojení,“ potvrdil chraptivě stín u okna. A Emanuel Barda opět uchopil ruku své bývalé lásky a políbil ji uctivě a obřadně.

„Jsem dnes šťasten,“ řekl pak, naplňuje celý pokoj vlnami svého jímavého hlasu, „neboť poslední výčitky jsem si odehnal. Často jsem starostlivě na vás vzpomínal, má drahá přítelkyně! Nechci ve zlém mluvit o žádném mrtvém, tím méně o člověku, jemuž jsem chtěl kdysi způsobiti zlo, ale váš zesnulý choť snad opravdu nebyl mužem, který by cítil odpovědnost za budoucnost své ženy a své dcery. Tušil jsem vždy, že vaše poměry jsou poněkud stísněny, a včera, když jsem se setkal s vaším dítětem, viděl jsem rázem, že nevyrůstá v blahobytu. A v té

chvíli mne moje nabyté bohatství začalo tížit více než kdykoliv dříve. A věřte mi, ono mne tíživá nemálo! Neboť co znamenají peníze člověku, který pochopil význam mravnosti v životě? Jakousi zbytečnost, která přesto zavazuje, pranic víc...“

Meta vysoko nadzvedla svou bezkrevnou nepříjemně protáhlou tvář a oči jí zajiskřily, když je upřela na dojatého hosta.

„Ó,“ pomyslila si a zachvěla se lehounce ode rtů až po špičky svých hezkých nohou, „tak to tedy skončí! Tak! Emanuel Barda sáhne do náprsní kapsy, vytáhne velkolepým gestem nabitou toboleku a bude urovnávat naše poměry... Tak to tedy skončí...!“

A její chvění zesílilo v odporné mrazení. V tom okamžiku představila si naprosto jasně vše: i velkopanský pohyb, jakým nabídne host své peníze, i vzletné věty, které při tom pronese, i nažranou spokojenost, jíž bude míti na tváři, v očích, ba i v blýskání mohutného skřipce. Ale stejně zřetelně, určitě po nejmenší odstín představila si také sebe. A viděla již, jak studeně a důstojně odsune onu nadutou toboleku a jaký bude její pohled a její hlas, až řekne: „Jsem dcerou svého otce. Ale vy jste proc, vy jste mu ovšem nikdy nemohl rozumět! Zakazuji vám tedy vyslovit vůbec jeho jméno a obtěžovat mne jakýmkoli způsobem...“ a řekne to tak, že tento zbohatlý mravokárce rázem pochopí rozdíl mezi rasou a rasou, mezi pýchou a chlubností!

A věděla zároveň, že toto bude vrcholný okamžik jejího života, v němž dostoupí své výše, triumf, který ji musí odškodnit za léta pokoření, za všechnu nedůstojnou práci doma, za všechny bědné obědy, za všechny bezvýsledné procházky, ba i za stud a posměch, jaký cítila při matčiných výkladech, a především za celý tento hrozný den... Ach, ona strašně milovala peníze! A ještě tisíckrát intenzivněji než ve chvílích hladu a ponížení cítila v tomto okamžiku, že jsou prahem i klíčem k životu, po němž touží. Ale právě proto milovala se v této vteřině nejzbožnější láskou, jaké byla schopna, a obdivovala se sama sobě dokonale, že cítila, jak je dovede odmítnout povýšeně a ironicky, podává-li je život prostřednictvím takové nechápavé nadutosti a urážlivé blahovůle, jakou pro ni teď znamená Emanuel Barda!

Několik vteřin bylo ve světnici drtivé ticho.

Host se opíral jednou rukou o stůl, zatím co jeho druhá velmi pomalu a jaksí bezradně mířila k náprsní kapse, a na jeho ozářeném čele rozbrázdilo násilně povytažené obočí dvě křivé, hluboké vrásky. Bylo zřejmé, že je dojat a že přemýšlí stejně usilovně jako Meta.

„Ne!“ řekl pojednou a jeho sahající ruka klesla rázem podél těla jako při sokolském povelu. „Penězi se na světě pranic nevyrovnává, pranic nezachraňuje! Kdybych byl nezkušený a nezušlechtěný, choval bych se nyní jako australský strýc

ve frašce a všechnu jemnou památku na sebe bych vyhladil z vaší paměti. Ale já bych příliš trpěl, kdybych cítil, že vaše vzpomínky na mne jsou takto zatíženy. A dnešní den, tak hluboce duchovně radostný pro mne, nesmí býti zkalen...“

Jeho čelo se vyhladilo, oči zvlhly a skřípec jiskřil. Bylo jasno, že jeho radost je dokonalá.

Meta stála nehybně, pleť kolem úst jí zežloutla a trvalo ještě vteřinu, než pochopila, že svůj vrcholný okamžik očekávala marně.

A právě v této vteřině se Emanuel Barda poroučel.

„Není-li nám již přáno setkati se v tomto životě, prosím vás o jedno: zachovejte mou památku ve stejné úctě, jako já zachovám vaši,“ řekl, ukláněje se hluboce stínu u okna. „Je tak slastno vědět, že nám odpustila ušlechtilá bytost, které jsme kdysi ublížili, že na nás vzpomíná daleko světského ruchu a rmutu se srdcem klidným a vyrovnaným, v bezelstné záři šedin...“

A tentokrát naposledy dojatě a obřadně políbil ruku paní Pekové.

Ona také povstala, vzala ze stolu měděný svícen a svítila Emanuelu Bardovi ke dveřím.

„Drahé dítě,“ řekl ještě, když šel mimo Metu, „važte si této dokonalé matky jako dosud, ctěte ji jako dosud a nezapomínejte, že není v životě jiného štěstí než to, o němž vám mluví její příklad: štěstí mravnosti.“

Sklonil se, jako by ji zase chtěl políbiti na čelo, ale Meta otevřela tak rychle dveře, že ji veřej ochránila, a za touto záštitou dívala se hořícíma a posměšnými očima, jak přechází Emanuel Barda práh jejich obydlí a jak mu svítí matka na cestu starým, památným svícnem, držíc v něm vysoko čadící svíčku, jež pitvorně osvětluje stařecké vrásky na její ušlechtilé vybledlé, ctnostné tváři.

Myšky

I.

Pan Emil Parma, berní, poslední z rodu Biedermayerů, jak říkávali jeho mladí praktikanti, byl oblíben i vážen, neboť byl družným a příjemným společníkem a nedovedl nikomu říci nevlídného slova ani v úřadě, ani v soukromí. Šatil se velice pečlivě, malinko starosvětsky, ale trochu i koketně, nosíval vždy dlouhý černý kabát, zlaté buclaté knoflíčky ve škrobené náprsence, nezvykle širokou černou kravatu a v ní jehlici s granátovým svým monogramem. K jeho měkkým, růžovým lícím slušely polodlouhé, zcela bílé vlasy, které si často uhlazoval želvovinovým hřebínkem. A voněl vždy nějakou drahou brilantinou a měl jednu tenkou, lesklou hůlku se stříbrným držadlem, kterou nosíval do úřadu, a druhou mohutnější, ale také elegantní z citronového dřeva, s níž chodíval na procházky za město.

Jenička, jediná jeho dcera, říkala mu od malička „majoránku“. Zapomnělo se dávno proč, ale jisto bylo, že toto oslovení vymyslela pouze něha bez nejmenší neúcty.

On se jen usmíval a zářil, když malé děvčátko po prvé zažvatlalo toto jméno a hladilo mu vlasy. Usmíval se i později, když vlasy zbělely a Jenička vyrostla.

Lahodný nádech dětinství zůstával v jeho světlém prosluněném, čistotném obydlí. Hrál v tiché radosti večerních chvil, tkvěl na vážných, poučných hovorech pana berního, chvěl se nad pečlivou, šukavou domácí prací jeho ženy, rozjasňoval Jeniččino mládí doma a šel s ní i do světa. Denní starosti ho nikdy zcela nezastřely, ba i smutek, který konečně i k Parmům cestu našel, byl jím proměněn a jiný než u ostatních lidí.

Jenička chodila již do třetího ročníku učitelského ústavu, když její matka zemřela. Truchlila o ni tak, že i profesoři napomínali ji k mírnosti a družky že s ní chodívaly střídavě na procházky, nechtějíce ji nechat o samotě. Ale již po několika týdnech utišila se tato dravá bolest prací i myšlenkou na majoránka, který potřeboval veselého, povzbuzujícího slova, a kterého přece musila opustit několik dní po pohřbu v těžkém, bezmocném hoři. Ani nevěděla jak, a začala se těšiti na prázdniny. Napřed jen na útěchu, kterou dovede dát, na sdílnost dvojího zármutku, který roztaje společnými slzami, ale později též na milý byt domácí, který nepochybně potřebuje již péče, na kamarádky z dětství, na večerní procházky do širokého kraje nekonečnými švestkovými alejemi, na celou slavnostní prázdninovou volnost.

Přijela domů a s tatínkem se rozplakali hned na nádraží, objímajíce se jako zarmoucené děti. Byl stále ještě pobledlý a zasmušilý a první dni si ani netroufali promluvit o něčem jiném než o ztrátě, která je stihla, o laskavých očích, které zhasly, o bdělé starostlivosti, které již nebylo. Majoránek si říkal „zničený stařec“, ač mu bylo sotva padesát let, a na Jeničku nepohlédl, aniž by se mu tvář neproměnila těžce zadržovaným pláčem.

Zdálo se, že není ani přechodu mezi dobou jeho prudkého žalu a jistým dnem, když se z kanceláře vrátil nezvykle brzy, zavolal Jeničku do salonu a posadil ji do hnědého rypsového křesla. Usedl pak na vydutou pohovku naproti ní a oznámil jí stručně, ale obřadně, že se mívá oženiti ještě před nastoupením své dovolené, tedy tento měsíc, vlastně tento týden, totiž v sobotu o osmi hodinách ráno. A ve svátek mariánský že bude mít tři ohlášky najednou. A jí že to oznamuje ve středu k večeru, den před oním svátkem.

Jenička pozvedla prudce hlavu a svaly na jejím bílém krku rýsovaly se ostře v náhlém strnutí. Chtěla zalkat: „Majoránku, ó majoránku!“, ale ani její rty se nepohnuly.

Teprve po chvilce, násilně vydechujíc, nehlasně zalomila rukama a řekla tiše, vyčítavě:

„Tatínku, proč jsi ke mně neměl více důvěry a dříve mi to neoznámil? Má-li člověka potkat neštěstí, ať je aspoň připraven.“

Pan berní se nezarazil, jen malinko se začervenel a důvěrně, měkce se usmíval.

„Dcerunko moje,“ řekl, „já jsem sám nevěděl, že všechno půjde tak hladce a rychle. Ty jsi mladá, máš na všechno mnoho času, ale já již nejsem mlád a musím pospíchat. Já vím, že jsi rozumná a že mne máš ráda. Půjdeš opět do světa a brzy se snad i vdáš – nenechala bys přece svého majoránka jako sirý pahýl? Kdo by o mne pečoval, kdybych onemocněl, kdo by penzi po mně bral, kdybych zemřel, kdo by s tebou na plesy chodíval a o výbavu se ti staral? Vždyť já i kvůli tobě, i kvůli tobě.“

„Ó,“ řekla Jenička a sotva mohla mluvit pro slzy a hořkost, „je to přece jen ukrutnost! Vždyť ani nevím, koho si chceš vzít, kdo se sem vetře na mamínčino místo.“

Ale tu otec zvažněl a velmi nelibě pokyvoval bílou hlavou.

„Nikdy jsem se nezahodil,“ řekl přísně, „nikdy! Tvoje zemřelá maminka byla dcerou po hejtmanovi, tvoje budoucí maminka je dcerou po majorovi. Taková skromná a dobře vychovaná, že se dnešního dne jen zázrakem podobná dívka najde. Z hamižnosti se nežením ani z potřeštění hříšného, vždyť ona je chudá a téměř o deset let starší než ty. Jsou vdovci bláhoví, kteří i šestnáctiletou holčičku chtějí, ale moje nevěsta je plnoletá. Sama paní okresní hejtmanová mi dělala námluvčího, tak schválila mou volbu. Ona Žofinku od malička zná, je to její

neť. A ona mi také poradila, abych tě zbytečně napřed neplašil, den před ohláškami že je času dost.“

Jeniče stále ještě tekly slzy po zbledlých lících, ale studená tíže, která ji ochromovala v první chvíli, měkla každou minutou v jejím dětském srdci.

„Tak tedy za tři dni chceš mít svatbu a již vím s kým! Se Žofinkou Černých, znám ji od vidění. Ona šije šaty a dělá klobouky, nevěsty chodívá strojit i nebožky do rakve. Ale je jí sotva pětadvacet a veliké hnědé oči má. Těma tě, myslím, obloudila. A paní hejtmanové je milejší mít neteř paní berní než švadlenou. Tak tomu je, majoránku, tak.“

Místo odpovědi povstal pružně z pohovky, rozevřel náruč a přivinul laskavým, širokým pohybem Jeničku na prsa.

„Dítě mé, práce dělá každému čest, i tebe jsem dal vzdělat, abys přece sama dovedla chleba vydělávat, kdyby toho bylo někdy třeba! Někdo musí šaty šít a někdo děti učit, není každému přáno přímo císaři pánu sloužit! Všechno záleží na dobrém srdci a na dobrém vychování, kdo je má, k tomu se ani nešťestí neodvází.“

Žofinka je hodná jako ty a ráda tě má již teď. Ušila ti krásné růžové šaty na sobotu, i o klobouk se ti postarala, abys nepřišla do rozpaků. Jen žádného strachu neměj, všechno bude dobré, velice dobré! A hodná zůstaň a poslouchej svou druhou matku – žádný člověk nesmí býti sobcem.“

Potom oblékl svůj nejnovější dlouhý kabát, dopnul pečlivě světlé rukavice a dojat vyzval dceru, aby s ním šla na hřbitov, oznámit nebožce mamince, jaká změna nastane v jejich životě.

U hrobu oba hlasitě zaplakali a oba políbili podobiznu, vypálenou na porculánové desce, zasazené v pomníku. Byla zhotovena v posledních měsících matčina života a ukazovala tvář vyhublou, rozrytou utrpením, a oči, které se již odvracely od života na této zemi.

„Trpitelko moje, vid', že jsi spokojena?“ šeptal pan berní pohnutě. „Příliš jsi mne vždy milovala, než abys chtěla mojí samotě. Žehnej mně a naší dceři a žehnej i své nástupkyni, anděli můj!“

A setřel batistovým šátkem slzy ze své tváře i ty, jež ulpěly na smutné podobizně.

„Mrtví k mrtvým, živí k živým!“ řekl pak nezvykle hlubokým, slavnostním hlasem a odvrátil se od hrobu.

A Jenička ucítla, že mluví jakousi strašlivou, nevývratnou pravdu, hlubší než hoře, vážnější než smutek.

Potom šli letním podvečerem přímo ze hřbitova k rodinné večeři u hejtmanů.

Jenička ani nevěděla, jak se ocitla v osvětleném pokoji ruku v ruce s majoránkem, který nebyl ani rozpačitý, ani nedůstojný, když se uklonil se

zřejmou vděčností paní hejtmanové, dvorně políbil ruku své přeštlé nevěstě a představoval jí dceru.

„Jak je mladá a hezká,“ řekla Žofinka, a začervenala se skorem tak jako Jenička, když si podávaly ruce. Měla černé, posmutnělé, ustrašené oči a laskala jimi všechny lidi, kteří k ní byli vlídní. Když pohlédla na svého ženicha, přivřela je poněkud tenkými víčky a její nejistota byla směsí díků a prosby o záštitu. Ani trochy vypočítavosti neb obluzování v nich Jenička nespatriila.

Ještě týž večer styděla se za svá slova, ještě týž večer při loučení políbila Žofince vzpírající se ruku a v své prosté, radosti vždy otevřené duši si slíbila, že ji bude míti ráda.

A majoránkovi již nezazlívala, že ho okouzly tyto smutné, horečné oči.

„Takový je život,“ myslila si ještě v polosnu, když před ní táhly události tohoto dne, odděleny již od skutečnosti mátožným přísvitem, „dává – bere, bere – dává každému živoucímu tvorů... i mně již mnoho dal. Ale mnoho, mnoho je mi ještě dlužen.“

II.

Jenička Parmová nebyla z nejlepších žákyň svého ročníku, ale z nejoblíbenějších. Nikdy v ní nebylo vzdorných neb vzpurných myšlenek, nikdy nejmenší neúcty k sebebručivějšímu profesoru. Uměla znamenitě kreslit a také v ručních pracích vynikala. Půl ročníku dávalo si u ní pracovat výkresy i zhotovovat vzorníky. A splácelo jí tuto ochotu. Jenička měla neobyčejně bystré uši, zaslechla i nejtišší náповeď z poslední lavice a měla obratné, skorem žongléřsky hbité ruce, bylo-li třeba zachytnouti bludný papír, na kterém třídu putovalo rozřešení početní úlohy.

I v posledním roce zůstala klidná, maturita jako by ani neměla hrůzy pro ni. Vrátila se z prázdnin malinko osmahlá a usmívavější než jindy. o neočekávaném sňatku majoránkově vypravovala kamarádkám tak mile, že zaplašila rychle a navždy všechny soustrastné pohledy, které ji z počátku vyhledávaly. A o své mladé maceše mluvila teplým měkkým přízvukem, jakým matky vykládají dětem o hodných a smutných sirotcích, které nakonec potkalo zasloužené štěstí.

Když se vrátila z vánočních prázdnin znova do ústavu, bylo její vypravování ještě prohrátější a přitom určitější. Jako by pokaždé do nejmenších podrobností viděla před sebou celý veselý domov, v němž nyní hospodařila Žofinka stejně pečlivě jako dříve vlastní matka: záclony jako padlý sníh, na každém stolku pokrývku, jednu umělejší druhé, za okny vybrané květiny: begonie, azalky, cyklámy, jakých v celém městě žádný jiný pěstitel neměl. A k tomu Žofinku, ještě poněkud pobledlou a někdy i plachou, s očima, které se rozradovaly a mírně

usmály při každém přátelském hovoru, při jejích šelmovstvích i při majoránkových vážných řečech o rodinném životě a o dobrém vychování. A někdy také Žofinku zcela proměněnou, veselou, jako by se silného vína napila, s šumícím smíchem a s prudkými pohyby, jak hladí rukama, z nichž pomalu mizely sledy desítiletého šití, tatínkovu bílou hlavu. A tento obraz jí byl nejmilejší.

Družky naslouchaly Jeniččiným výkladům a nevěděly, mají-li ji považovat za povrchní, nebo za zvlášť harmonickou, prostou povahu, která se rychle smiřuje s každou skutečností a nedá se zlomiti žádným neštěstím.

Před Velikonocemi, když se již obecné napětí ve třídě vystupňovalo v ustavičné ustrašené očekávání posledních rozhodných týdnů, nemohla jediná Jenička zakrýti své lhostejnosti. Musila se dosti pracně přizpůsobovati tónu a náladě ve třídě, musila sama sebe vždy malinko vyburcovat, než dovedla pronést větu, svědčící o bázni z maturity. Těšila se domů více ještě než kdy jindy a měla dávno před černou středou spočítány hodiny do chvíle, kdy zase vystoupí na známém nádraží. Ale když se těšila nejvíce, dostala od majoránka podivný dopis. Otvírala jej opatrně, aby nepoškodila bankovky, kterou vždy přikládal k psaním, jež ji volala domů. Zнала tak dobře tyto milé chvíle, kdy držíc v prstech vylovenou desítku, pročítávala s úsměvem tatínkovo psaní plné rad a napomenutí cestovních a přitom plné touhy po ní a radosti z brzkého shledání. Tentokrát však jeho list neměl vložky a nevolal ji domů. Otec psal o velmi důležité době, která nastala jeho dceři, a o tom, že se nesmí nyní vyrušiti z učení cestou, která je vlastně zbytečná. Pobízel ji k největší pilnosti a na konci podotkl v delší doušce, že již mluvil s okresním školním inspektorem o budoucím Jeniččině místě. A že obdržel závazné sliby. O důvod víc, aby se učila co nejsvědomitěji a odvrátila od sebe i od něho možnou nějakou blamáž.

Jenička dočetla, četla znova, četla zase. Byla by nejraději složila list nově a co nejemněleji, aby slova v něm nabyla jiné souvislosti, věty nového smyslu. Zdálo se jí na chvíli, že si s ní majoránek zahrál na žertovnou skrývačku, přenechávaje jejímu vtipu a bystrozraku vypátrati její pravý smysl a potěšit se jím. Ale věděla zároveň, že se utěšuje svrchovaným dětinstvím, a zaplakala si hlasitě.

Nemohla hned ani jasně pochopiti, odkud vyčetla tolik cizoty z otcových krasopisných vět. Vždyť dopis byl vlastně velmi starostlivý, výlučně věnovaný péči o její přítomnost a budoucnost. Bylo ale přece podivné a nepochopitelné, že mohla nadejít chvíle, kdy nebude stát o to, aby přijela k němu, aby pobyla doma. Odpověděla mu pokorně a smutně. Ještě se poděkovala, jak dávno byla zvyklá, za rady a napomenutí. A ke konci napsala i známý dodatek: že líbá nastotísíkrát jeho i maminku.

Ale od té chvíle byla tišší a o domácím štěstí nevypravovala již tak sdílně. V této době také po prvé zcela vážně myslívala na budoucnost. Jako by teprve nyní

pochočila, že nastane jiný, docela jiný život, že skončí známý svět a odejdou známí lidé, že se promění všechno, práce i pohova, myšlenky i zájmy. Slýchávala doma od dětství, že není možno ušetřiti z úřednického platu dívce věno a že hřeší rodičové, kteří se nepostarají o dceru, spoléhajíce na milost boží a na šťastnou náhodu. A jí že posílají do učení, aby zajistili její budoucnost a mohli kdysi klidně umřít. Ale tato budoucnost zdála se Jeničce až do nedávna k neodhadnutí daleká jako zámořská krajina, známá nanejvýš z mrtvých knih a z nevýrazných obrazů, o kterou se možno konečně zajímat i tehdy, ví-li člověk, že jí nikdy nespatří vlastníma očima. Měla sice družky, které nemyslily na nic než na své budoucí působení, které již teď milovaly školu a praktické vyučování, které soukromě studovaly kdejakou pedagogickou knihu a půjčovaly si vzájemně tlusté sešity plné výpisků a vlastních zkušeností, ale ona se až dosud málo starala. Ne, nepředstavovala si sebe nikdy na stupni vesnické školy, s křídou v jedné a s houbou v druhé ruce, nepřemýšlela dosud jak nejlépe možno zachovati kázeň mezi sedmdesáti vzpurnými dětmi a doopravdy je něčemu naučiti. Vídávala se jedině doma, v slunečném pokoji plném květin a čistoty, nebo v kuchyni, kde plál ohnivý odlesk na vydmutých dlaždičkách a na staromódním měděném nádobí, a kde se připravovala majoránková zamilovaná jídla ve vůni lahodného koření, za příjemného sykotu od plotny.

Nikdo o tom určitě nemluvil, ale Jenička až do onoho dopisu nepochybovala, že se po maturitě vrátí domů a bude pomáhati matce. Až kdyby se stalo (ale takové hrůzy přece jen se nedějí!) a tatínek zemřel, bude času dosti vzpomenout na své vysvědčení a uplatnit je nějak.

A teď: „Mluvil jsem již s okresním inspektorem o tvém budoucím místě.“ To znělo opravdu velice jasně a Jenička pochočila rázem, čeho nepochopila za celý rok: doma nebylo pro ni místa. Žofinka byla silná a zdravá, nepotřebovala pomocnice. A majoránek již nestál o její smích a o její lichotky, když měl mladou ženu.

Poslední měsíce byly truchlivé, Jenička se učila jako nikdy jindy. Všechna dlouho odmítaná bázeň jí zaplavovala v přestávkách, kterých si dopřávala mezi učením, a krušila srdce zároveň s lítostí. Ještěže jaro bylo nesmírně krásné a že okno jejího pokojíku mělo vyhlídku do sadu. Otevřela-li je večer, tu sladká vůně rozkvetlého šeříku, prostoupena kořenou vlnou letící sem z kaštanové aleje, vyplnila úzký prostor, spojila jej s celým krásným světem a těšila podivuhodně Jeniččino srdce. A tak se někdy dalo zapomenouti na učení i na hoře, místo strachu a drásavých myšlenek přišel tesklivě vábivý polosen plných slibů a vonné naděje. Nevěděla, več doufá, nemyslila na to, kdo slibuje. Ale život, krásný mladý život volal a vábil tisícerou možností. Její myšlenky bývaly pak jako modlitba a bujná písnička zároveň. Modlitba i píseň beze slov, sladěné v toužnou radost.

Dni ubíhaly se strašidelnou rychlostí, nepochopitelně záhy nadešel i předvečer nejobávanějšího. Jenička si uvařila černou kávu a umínla si, že nebude spát po celou noc, že probere ještě jednou celou pedagogiku a nejtěžší místa z matematiky. Ale o jedenácté poznala, že bude lépe, nechá-li počtu a bude-li se učit dějepisu. Při dějepisu nebylo možná nevzpomenout na zeměpis a na všechny hrůzné prázdnoty v jeho znalosti. Odsunula knihy beznadějným pohybem a zaplakala zoufale.

„Jestli se zázrak nestane, jestli se bůh sám nesmiluje, bude zítra můj poslední den! Doma o mne nikdo nestojí a cesta do světa bude zatarasena. A hanba půjde s mou památkou. Propadnu, beznadějně propadnu ze čtyř nejdůležitějších předmětů... Ale já alespoň o této hanbě nebudu vědět... Utopím se, utopím...“

Zhroutil se nad knihami, kterých již ani neviděla pro slzy. K půlnoci ulehla a usnula skorem okamžitě, tak byla unavena hořem a vědomím své malosti. Za bílého rána probudila ji domácí paní a podivila se upřímně tomuto mladému zdravému spánku v takový den. Bylo půl sedmé, ani pomýšlení již na nějaké učení. Jenička oblekla bílé batistové šaty, umístila dvě modré stuhy mezi temnězlatými prstenci u růžových oušek, vzala knihy a poznámky a šla do ústavu.

Svatojakubský kostel byl otevřen, zastavila se tam. Nemohla zůstat na celé mši, ale chvílku, kterou tam pobyla, modlila se nejstarší dětské modlitby k Panně Marii i k andělu strážnému tak úpěnlivě, že je mohl pozorovatel sledovat slovo za slovem na jejích rtech. Když odcházela vhodila do všech obětních schránek po dárku a zbytek svých peněz rozdělila žebrákům v předsíni.

Vyšla do letního slunce hbitě a pružně, jako by ani nemyslila na hrůzu, které jde vstříc. Po její teplé, vzrušené tváři ohlíželi se studenti i vážní pánové a jejich pohledy byly uctivé a laskavé.

Prošla květinovým trhem a koupila si kytičku bílých karafiátů za poslední desetník. Měla takovou radost, že jej našla v přehrádce své tobolky mezi poštovními stvrzenkami a starými tramvajovými lístky, že by byla hlasitě zaplesala.

V ústavním dvoře čekaly již spolužačky, jež měly býti zkoušeny zároveň s ní. Máša byla tak bledá, že mohla každým okamžikem omdlíti, Karla s Annou seděly na lavici u školníkovy bytu a učily se. Učily se nesmírně ještě v této poslední čtvrt hodině, ani se na Jeničku nepodívaly, když je pozdravila. Ale Máša jí šla vstříc a řekla cizím, dutým hlasem:

„Jano, já svého ponížení nepřežiji. Řekni odpoledne mým rodičům, ať dají hledat v řece.“

A Máša byla z chloub celého ústavu!

Jenička bleskně vzpomněla svých nočních myšlenek a zachvěla se.

„Ó Mášo,“ přerušila ji prudce, „ve vodě budu já, ne ty! Já jsem v noci cítila, že žádné své hanby nepřežiji...“ a mráz jí projel celým tělem.

„Tobě nikdo neublíží,“ odpověděla Máša závistivě, „všichni tě mají rádi, i suchý ředitel se na tebe usmívá. To proto, že jsi taková hezká... i dnes jsi nepochopitelně hezká!“

Jenička se vzpružila a usmála se na Mášu, jako by ji políbila. Potom jí upravila límeček, přihladila jí vlasy vzadu, načechrala je vpředu a dala jí jeden ze svých karafiátů. A třebaže byl karafiát smetanově bílý, Máša se již nezdála tak strašidelně bledá, když si jej připevnila na sepranou halenku.

Také Janě upravila Jenička účes, nešetříc vlastních hřebínků a vlásniček. A Karle opatrně kolínskou vodou smyla z obličeje stopu po sazích, pranic nedbajíc, že jí odsunuje knihu.

„Dívky!“ povídala, prohlížejíc napřed sebe v kapesním zrcátku a potom ještě jednou pozorně všechny své družky. „Musí-li již naše hlavy pod gilotinu, ať je jich aspoň katanům líto!“

Mnoho mladých očí se při tom rozesmálo. Jenom bezděčně, jenom na vteřinu, ale přece. A nebylo již tolik hrůzy na ústavním dvoře.

Maturita dopadla velmi dobře. S jakým radostným, trošinku pohrdavým úsměvem hovořily o ní všechny dívky po několika hodinách, když držely svá ještě vlhká vysvědčení v rukou a poučovaly dychtivě naslouchající družky! Kdyby byly věděly, kdyby byly tušily, jak kolegiálně milý dovede být zkoušející profesor, jak všem těm pánům záleží na dobrém prospěchu v ústavu, jaké prosté otázky umějí zvolit a jak ty nesnadnější nadhazují zároveň s odpovědí, nikdy, nikdy by nebyly tyto poslední měsíce žily jako jezevci, jako karmelitánky!

Karla s Annou se roztančily a vážná Máša jim k tomu hvízdala pouliční valčík.

Ještě týž den přijel pro Jeničku otec. Balila své věci a neviděla ho, dokud nestál před ní. Vykřikla radostným překvapením a ve větách, v nichž rázem kypěl zase smích a bujnost, vypravovala mu o svém úspěchu.

Byl velmi potěšen a usmíval se na ni úsměvem, v němž bylo trochu pýchy i úcty. Ale podrobnosti, jichž měla plnou hlavu, laškovně povídání o zajímavých obracech a náhůdkách při zkoušce nebavilo ho ani trochu. Byl zamyšlenější než jindy, trochu i roztržit při tomto vypravování. Častěji a častěji uhlažoval své krásné bílé vlasy a při chůzi se přimil ještě více než dříve se zvláštní, nápadnou křepkostí v každém kroku. Pánským módám ve velkém městě věnoval mnohou pozornost, půl hodiny si vybíral kravatu a nejdražší rukavice.

Když se v podvečer před odjezdem procházel s Jeničkou nádražním parkem, vypadal opravdu velmi důstojně, a přitom přece i trochu švihácky.

„Jak jsi mlád, majoránku,“ řekla mu Jenička.

Sklonil se k ní a na jeho dobré, pěkné tváři bylo náhle nesmírně mnoho jasu. Všechnu radost, kterou do ní chtěla vkouzlit svým vypravováním a svou něhou, uzřela na ní nyní rozkvéstí touto jedinou krátkou větou.

A opakovala znova laskavě a přesvědčivě:

„Jak jsi mlád, majoránku.“

„Ano, ano,“ rozzářil se, „sám to cítím! Bohudíky, jsem mlád a musím být mlád, vždyť mám mladou ženu, Jeničko! Ó vzornou ženu, Jeničko, učiněného anděla! Tak je hodná, že mne i přemluvila, abych jel dnes pro tebe, ač tolik tesknivá, je-li sama. Ale má tě tak ráda! Již teď se stará, jak tě po prázdninách vypraví do světa, jaký nábytek ti dá s sebou, aby nezůstalo v bytě příliš prázdnou, a kolik prádla budeš potřebovat.“

„Stále na to myslím,“ řekla tiše, „a představuji si budoucí život. Jen kdybych alespoň příliš daleko od domova nebyla a kdybych měla s kým promluvit. Mně je tak teskno, jsem-li sama.“

Tu opakoval rozmluvu s okresním inspektorem. Slib byl opravdu závazný, místo skorem jisté na dvojtřídce sotva tři hodiny od města vzdálené, nadučitel velmi slušný, jeho žena bez poskvrny a vesnické honorace také dost, farář i správce.

Jenička naslouchala, naslouchala, v jasném letním soumraku rostla slova v obrazy, zřetelněji a zřetelněji vystupovaly z nich jednotlivé postavy a v mysli snuly se příhody, rozvíjel se celý život.

Seděla zamyšlena pod velikým červeným bukem, jehož stín ji skorem dělil od okolního světa, a před ní v posledním světle stál majoránek, rozhovořený, vznícený, stále ještě s odleskem veliké radosti na zruřovělé tváři, a mluvil k ní o jejím budoucím životě v bystrých, konejšivých větách.

„Těšíš se přece?“ zeptal se nakonec.

Nevěděla hned, co by odpověděla.

„Ano,“ řekla pak pomalu. „Dlouho jsem se netěšila, ale nyní, když nezbyvá nic jiného, nyní se těším.“

A ruku v ruce šli spolu na nádraží.

III.

Prázdniny rychle mýjely, vyvanulo i první opojení z úspěchu.

Bylo již rozhodnuto, že Jenička bude učitelkou v Lučinách, a majoránek, jenž to považoval za svou osobní zásluhu, rád o tom hovořival se ženou i s dcerou, vždy otcovsky starostlivě, v ruce okresní mapu, na níž červeně vyznačil cestu do Lučin. Nezdála se býti příliš daleká, ale trať v těchto končinách byla divně větvena a vlak jel do Lučin déle než hbité koně. Půldne trvala tato jízda a třikrát bylo člověku

přesedati, než se octnul na lučinském nádražíčku, z něhož byla dobrá hodina do středu vesnice.

„Co na tom,“ těšil však otec, „jsi mladá a dáš-li se do kroku, za tři, čtyři hodiny můžeš být doma pěšky – budou-li polní cesty suché...“

Vždycky, mluvil-li o Jeniččině budoucím životě, končil řeč svou radou nebo povzbuzením, proti němuž nebylo možno nijak se ozvati. Ale ač býval nyní více doma než kdy jindy, nikdy si nepovšimnul, že Jeniččin smích zní tlumeněji a že její něžnosti již nepřekypují dětinstvím.

Do úřadu teď tak dochvilně nespěchával a vracíval se z něho o mnoho dříve. Již o jedenácté klepala jeho hůl o rudé dlaždičky v síni a on mířil přímo do kuchyně. Pozdravil tam Žofinku hlubokou poklonou, políbil jí ruku v záloktí. A se zájmem, který vyjadřoval vrcholné uznání, přihlížel k její práci. A často i pomáhal. Pečlivě, rukama vypěstovanými do posledního půlměsíčku u nehtů, upravoval salát nebo prostíral na stůl. K Žofinčinu talíři stavěl vždy vázičku s růžovými poupaty nebo s těžkými rezedami. Krásné ovoce přinášel denně ze zahrady a upravoval je na révové listy tak, aby nejkrásnější kusy ležely po ruce Žofince. A ona viděla všechno to, usmívala se letmo a její chřípí se chvělo divným pohnutím.

Večer sedávali pak dlouho v zahradě, v besídce, kterou pan berní nově upravil, vyzdobil vystřiženými obrázky a opatřil lampou s růžovým stínítkem. Jenička chodívala s nimi, ale bývalo jí vždy dusno v tomto těsném prostoru, v zarůžovělém světle, za hovoru, který se těžko ujímal. Odbíhala ráda a bývala pak kárána. Žofinka zavolala ji pokaždé, sotva že jednou zahradu obešla.

„Neodcizuj se nám, Jeničko,“ vyčítala, „tvé dni doma jsou beztoho sečteny!“ Vzala ji za ruku a posadila ji znova vedle sebe. A Jeničce se často zdálo, že se tato suchá ruka chvěje a že tiskne její prsty příliš silně, ale skorem bezděčně.

„Ano,“ přisvědčoval pak otec, „poslední dni doma, takořka poslední hodiny. Každá taková hodina stává se doživotní vzpomínkou a hřeje nebo studí podle toho, jak se člověk choval...“

Ale když pak skutečně nadešel poslední večer a Jeniččin nábytek stál již urovnán na voze, který jej měl časně ráno odvésti do Lučin, vyprosila si přece chvílku samoty.

„Musím se rozloučit,“ řekla a vytrhla se Žofince skorem násilně.

Prošla zahradou, prošla domem. V rudém večerním světle svítily temnými, smutnými záblesky všechny předměty. Jenička se rozhlížela s podivnou tíhou, která nebyla bolestí. Vzpomínky z dětství se jí vracely a lehounkými otřesy prochvívaly jí hrud'. Viděla nebožku maminku procházet se drobnými kroky ve všech těchto prostorách, nikdy bezúčelně, vždycky s pozorností upjatou k něčemu malinkému, ale důležitému v tomto tichém, milém obydlí, které se Jeničce navždy sdružilo s představou domova.

„Opouštím, opouštím, všechno opouštím,“ říkala si nyní, těkajíc smutnými očima po květinách a rodinných podobiznách, a bylo jí jako by jich neměla již spatřiti.

Otevřeným oknem svého pokoje viděla do zahrady temně prostoupené starými jabloněmi a skupinami malinových a rybízových keřů. A pohlédla-li až k besídce, spatřila Žofinčinu temnou hlavu skloněnou k vyšívání a majoránka, který držel krabičku s perličkami, nakláníje ji poněkud, aby je snadněji mohla nabodnouti na jehlu.

„Jsem ráda, že alespoň oni jsou šťastni,“ myslila si Jenička teskně, dlouho na ně pohlížejíc. Po chvíli viděla oba vstáti a pochopila, že jdou pro ni. Zachvěla se malinko a šla jim vstříc.

Setkali se v zahradě, majoránek nadzvedl její hlavu a pohlížel jí pátravě do očí, jako by hledal slzy.

Nenašel sice žádných, řekl však přece pohnutě: „Neplač, Jeničko, ještě se neloučíme, víš přece, že pojedu zítra s tebou. Musím vidět, kam tě dávám. A daleko také nebudeš. Domů smíš přijít kdykoliv, vždy tě uvítáme s otevřenou náručí, já i maminka...“

Jenička rychle sklopila hlavu. Cítila v té chvíli jasně, že netruchlí nad rozloučením, že truchlí nad jeho snadností.

„Já vím, že smím přijeti domů,“ odpověděla bez hořkosti, ale s lítostí, již se nedala utlumit. – „Ale což, nebudu-li chtít?“ dodala v myšlenkách a sama se poděsila této bleskné neblahé představy.

Rozešli se záhy, neboť bylo třeba přivstati si, a majoránek šel spát již o deváté, neopomenuv naříditi budíčky a napomenouti dceru, aby dávala pozor na sny této poslední noci, v nichž může být předpověď do budoucnosti.

Jenička poslušně ulehla, ale usnouti nemohla. I lampu nechala hořet, cítíc, jak se její sirobný stesk bojí temnoty.

Po chvíli vešla Žofinka do jejího pokoje. Šla po špičkách až k jejímu lůžku, usedla na pelest a dívala se dlouho, dlouho do Jeniččiny tváře. Její černé oči výrazněji zářily divným pohledem, zpola zkoumavým, zpola závistivým.

„Ty se opravdu netěšíš do světa?“ zeptala se tichounce.

„Nevím,“ odpověděla Jenička ještě tišeji.

Žofinka ji prudce objala, složila hlavu tak pevně na její hrud', až bolela, a zaplakala bez slz, zavzlykala bez vzdechů. Nehlasný nářek probíhal celým jejím tělem a její studené dlaně spjaly se kolem Jeniččiny šíje mrtvě a chladně jako okovy.

„Ty šťastná, ty mladá, ty svobodná!“ pronesla teprve po chvíli cizím sípavým a vášnivým hlasem. „Tobě patří svět a život! Budeš mít volnost a budeš mít lásku a všechno bude tvoje, po čem si sáhneš! Ale jsou lidé, kteří dobrovolně vešli do

žaláře a konec je s nimi na vždy! Je-li jim zoufale, musí si rty rozkousat, a chce-li se jim smát hořkým smíchem, musí jej udusit a otravovat se jím...”

Jenička užasla hlubokým, ale mrazivým údivem. Na šíji cítila dosud pevně studené dlaně a do myšlenek se jí vedrala neodbytná představa, že jsou to tytéž ruce, jež kdysi mrtvoly do rakve strojily, když výtěžek ze šití nestačil k živoření.

Pohlédla na svou macechu vážně a chmurně. Nikdy dosud neměla její dětinská tvář takového výrazu.

„Ty tedy nejsi šťastna?“ zeptala se přísně. „Jako v žaláři se tu cítíš? Myslila jsem, že máš tatínka ráda jako on tebe, a ty zatím rty hryžeš do krvava a otravuješ se hořkým smíchem. Nikdy, nikdy nebylo horšího nevděku! Já jsem všechno tiše snášela a moje hoře bylo bolestnější, než jsem sama sobě přiznala, ale mlčela jsem, protože jsem měla ráda vaše štěstí. A ty místo abys se těšila z pohodlí, z blahobytu, ze spokojeného života, máš kdoví jaké hříšné myšlenky, ba ani vděčnosti v tobě není...”

V té chvíli nebyla jí macecha již chudým smutným sirotkem, který došel po zlých útrapách zaslouženého štěstí, byla chladnou, rouhavou vetřelkyní, která se posmívá místo díků a spílá místo pokory.

Žofie se rychle vzpamatovala pod Jeniččiným pohledem a opětovala jeho nepřátelský chlad.

„Jsi jeho skutečná dcera,“ řekla a rty se jí vzdmuly malinkým úšklebkem, „hodná jak on a pošetilá jak on. – Ale mne nesud', dokud ti život očí neotevře...”

Pronesla poslední slova drsně a neočekávaně, jak přišla, vyšla opět z pokoje.

Jenička probděla poslední noc v lítosti, která ji neodvratně zatopovala. Vzpomínala na otcovo násilné mládí, na všechny jeho naivní pozornosti a něžnosti, kterými plýtvat v naději, že mu získávají lásku. Nádech žíravé směšnosti ležel teď na veškerém jeho konání. Plakala nad ním a plakala nad svou vlastní sirobou. Jeho bláhovost a její opuštěnost jevily se v nezničitelné souvislosti a to byl nejhorší všech smutků.

Ráno, sotva slunce vzešlo, odjížděl vůz s jejím nábytkem do Lučin a o hodinu později stála již před domem bryčka, aby tam dovezla ji a majoránka.

„Jsi příliš bledá, Jeničko,“ řekl dceři, když vstupovali do kočáru, „jistě jsi měla zlý sen. Vylož mi o čem.”

„Kéž sen!“ vydechla Jenička, zadržujíc pláč a odvrátila se rychle, aby jí neviděl do utrápené tváře.

Ale on si naštěstí nepovšimnul jejích slov a půvabně kýval Žofince do okna poslední sbohem.

Kolem desáté hodiny přijeli do Lučin.

Silnice protínala vesnici zároveň s potokem, který přicházel z opačné strany, široký a nehybný. Před každým stavením bylo položeno silné prkno nebo hrubě tesaná kláda, která byla můstkem, takže potok vypadal, jako by tekł pod širokou mříží. A v mezerách této mříže bylo plno hus a kachen krásně lesklých na slunci a tak krotkých, že se ani trochu neplašily při hrčení kol a praskotu biče.

Byl to veselý pohled. Ani chalupy nebyly smutné, zářily čistou omítkou a před každou stál ořech nebo jabloň bohatá, až se větve prohýbaly. A daleko za ně rozbíhaly se zahrady, trávníky a ovocné sady.

Jenom člověka nebylo nikde.

Prostřed dědiny, rozšířené v obloukovitou náves, stála škola.

„Tak tedy, dcero má,“ řekl majoránek slavnostně, pomáhaje Jeničce z vozu, „já jsem s dojmem spokojen, je tu idylicky krásně. Slyšíš cepy? Bože můj, cepy! Není krásnějšího zvuku na světě. Já bych se roztančil, jakmile je slyším.“

Také Jeničce bylo neočekávaně volno. Rázem ucítla proud neznámého světa a její mládí okřálo náhlou dychtivostí.

„Všechno je tu milé,“ řekla a rozzářeně vešla do školní budovy.

Školní dvůr byl upravený, veliký, obklopený ze dvou stran zánovními hospodářskými budovami, a přístavek jedné z nich tvořil Jeniččin budoucí pokoj. Jeho dvě okna obepínalo psí víno a obílené stěny měl drobounce stříkané modrými tečkami.

„Hle,“ řekl majoránek, „teď se městští malíři poučují na vesnicích! Budeš bydlet jako v opravdovém saloně.“

„Je to milé,“ opakovala Jenička, proběhla pokojíkem, určila vozkovi, kam co postavit, a vyšla opět na dvůr.

Přímo proti ní zelenala se zahrada, obehnaná vysokým laťovým plotem, za nímž ještě výše vzpínal se plot jiný mnohem krásnější: jedna rozkvetlá slunečnice vedle druhé. Z daleka kmitaly se vysoké zahrocené stříšky modrých úlů a půlkruh, vysázený růžemi, na jejichž tyčkách zářily stříbrné a temně zlaté koule.

Jenička se tam chtěla rozběhnout, ale náhle se zarděla. U laťového plotu stál mladý muž a zdaleka se na ni usmíval. Potom popošel několik kroků až k ní a podal jí ruku. Byl hezký, měl šeděmodré hluboké oči, vyhublou, předčasně vážnou tvář hladce holenou a rty přísně stažené, jakmile se přestaly usmívati.

„Kolega Vojtěch Urban,“ představil se, „člověk na odchodu. Může-li vám posloužit něčím ze svých zdejších zkušeností, učiní tak rád.“

Jenička byla na rozpacích a vzhlédla k němu skorem provinile.

„Tady je krásně a vy zajisté odcházíte velmi nerad,“ řekla sklíčeně a zdálo se jí, že by jej měla odprosit za to, že nastupuje na jeho místo.

On na ni udiveně popatřil a zvážněl nadobro.

„Já nikomu iluzí neberu,“ řekl pak skorem ostře.

„Ostatně kdo ví, kde je lépe. Stýkám se s několika kolegy v okolí, ale když začneme porovnávat, nevíme nikdy, kdo má koho litovat a kdo komu závidět. Milujete-li opravdu školu a děti a nemáte-li příliš daleko domů, snad to zde nějaký půlrok vydržíte. Zatím se možná najde něco lepšího. A ke zkoušce se musíte také připravovat, je vlastně neocenitelným dobrodiním, že se s ní nedá žertovat.“

Jenička poslouchala a nevnímala zpočátku ani, kolik hořkosti znělo z jeho hlasu.

„Budu se velice snažit, abych milovala školu a děti,“ řekla důvěrně, „i celý svůj budoucí život a lidi v něm.“

„Lidi?“ opakoval Urban protáhle, přivřel jedno víčko a násilně povytáhl ret. Byl trochu komický touto neočekávanou grimasou a Jenička se opravdu rozesmála.

„Bože můj, nebudu přece ani na Sahaře, ani na Kamčatce,“ řekla vesele.

Její hravé kaštanové oči obrátily se k slunečnicím.

„Ostatně,“ dodala, pátrajíc laskavým zrakem za laťovým plotem, „mám tak ráda květiny a stromy, že mi snad i tesknice zmírní.“

Pokrčil rameny.

„Snad vám nadučitel dovolí chodit do zahrady,“ řekl, „mně nedovolil. A přece, ztratilo-li se mu jablko, nepodezřívá hned kluky, ale napřed mne.“

„Takový je?“ podivila se Jenička.

„Takový. O třídu se vám nestará, dokud po něm ničeho nechcete. A chcete-li něco, je to také prosté: nevyhoví vám a nestará se dál. Ale přejdete-li jednou síní, aniž byste měla střevíce jako na plesu, nebo zazpíváte-li si hlasitě ve svém vlastním pokoji, objeví se po pěti minutách on nebo paní nadučitelová a vy uděláte dobře, nebudete-li naslouchat jejích výkladům.“

Nedomluvil ještě, když se od zahrady ozvaly tiché, šoupavé kroky.

„Poznáte jej ostatně ihned,“ zašeptal Urban.

Nevysoký, tlustý, asi padesátiletý člověk přistoupil k nim. Dýchal dosti obtížně a svažštělé, nízké, ale až k temeni prodloužené čelo lesklo se mu potem, ostatní tvář blahobytem. Byl oblečen jako v zimě v krátkém hrubém kabátě, pod kterým se křížily cípy vlněného šálu.

„Nu tak, mladý pane, pomlouváte mne alespoň vtipně?“ zeptal se Urbana v odpověď na pozdrav.

Urban se nachmužil.

„Slečna si přála několik informací,“ odpověděl studeně.

„Slečna?! A tak! A tak! Slečna Jana Parmová...!“ a teprve teď se tlustý pán obrátil k Jeničce, která se hluboce ukláněla.

„Pro informace se chodí ke mně,“ pokračoval ne nevlídně, ale posměšně, „třeba vždy a všude zachovávat pořádek, to ví jen málo žen! Vy jste první učitelka, kterou

nám páni poslali do Lučin, až dosud jsme se ubránili. Jsem zvědav, věru velmi zvědav...“

Podal jí ruku měkkou, masitou, chladnou, a nespouštěl z ní potměšilých, výrazných očí.

Jenička zase cosi nadšeného promluvila o tom, jak bude milovat své budoucí povolání.

„Jen milujte, milujte,“ řekl nadučitel odměřeně, „ale nemluvte mi o něm příliš, každé takové slovo je zbytečné. Bud' mají lidé talent k učitelství, nebo ho nemají. Poznám to po těch, které mi sem pošlou, hned první týden, a zařídím se podle toho. Ale mlčky, slečno, nejraději mlčky. My učitelé namluvíme se z povinnosti tolik, že k zotavení musíme mlčet. Já jsem naučil mlčet všechny lidi, kteří tu kdy sloužili pode mnou, ba naučil jsem mlčet i svou ženu, a to bylo nesnadnější. Vás také naučím...“

Zamžoural ještě jednou a měl se k odchodu.

„Chtěla bych s tatínkem udělat vám a paní nadučitelové návštěvu,“ řekla Jenička o mnoho nesměleji.

„To můžete,“ odpověděl vážně, jako by udílel úřední povolení, „ale nezdržujte mi ženu příliš. Ona nyní vaří, to je tak důležité, jako když našinec vyučuje. Návštěvy velmi vyrušují... a pořádek s opatrností jsou základem zdraví i prospěchu...“ A již se nepodíval na žádného z mladých lidí a odešel zase tichými, šoupavými kroky.

„Věříte již, že s ním není příliš radostno?“ zeptal se Urban.

Jenička se nejistě, ale pobaveně usmála.

„Ano,“ pokračoval Urban ještě hořčeji, „zpočátku se člověk leccemus usměje, nad čím potom zatíná pěsti. Když jsem ho viděl po prvé v letním žáru oblékat trikot a šál, bylo mi to také směšné. Když jsem po prvé slyšel, jak káže o zhoubnosti průvanu a o možné otravě švestkovým jádrem, smál jsem se zcela nepokrytě. Ale když jsem to viděl a slyšel po sté, přestal jsem se smát. On je podezíravý, nesmírně úzkostlivý, a přitom jizlivý. Tyto vlastnosti jsou v jeho duši sloučeny k nerozeznání...“

„A vy jste bud' velice nespravedlivý, nebo velice nešťastný člověk,“ přerušila ho s úsměvem, ale hned se zalekla těchto směšných slov, zapálila se do nachova a krotkým i bázlivým pohledem zpytovala, zda se neurazil.

On však nepřestal hleděti na ni stejně přátelsky jako dosud.

„Nejsem, ubránil se oběmu,“ řekl, „jsem však člověkem, který zhořkl malichernostmi, a to je zlý typ. Vy máte radostné oči a nejste tak těžkopádná jako já, snad vás tu čeká jiný osud. A potom: budete mít hned z počátku o radost víc, než jsem měl já. O potěšení a útěchu, které já jsem získal trpělivostí.“

Nachýlil se k Jeničce a zašeptal jí u samého ucha:

„Máte ráda myšky?“

Jenička se otrásla a všechno její dětinství bylo rázem v jejích třpytivých, ustrašených očích.

Urban se hlasitě zasmál, celá tvář se mu rozveselila, i přísné rty.

„Myšky jsou nejhezčí a nejzajímavější domácí zvířata,“ řekl hned na to přesvědčivě. „Nevěřte nikdy, že jsou jimi psi, kočky, nebo dokonce kanáři. To vše je havěť bez originality. Ale šedá myška, která k vám přijde na růžových, nesmírně něžných tlapkách, ostýchavě, a přece potutelně, ta ji má. Chodívá k vám napřed jen špehounsky a pozdě večer, ale později, chováte-li se k ní dosti přátelsky, nemůže vás ani již vidět samotného. Vyběhne třeba v pravé poledne a jen mrká, brzo-li se jí dostane drobečku. Později i vaše nejtišší zahvízdnutí uslyší, a než se nadáte, ocitne se až na vašem stolku a dívá se pozorně, jak vám práce jde od ruky. Jednu jsem směl i po kožíšku pohladit a ona neutekla, jen se malinko zachvěla jako z vděčnosti. Druhé dvě byly starší, rozumnější, ale ne tak přítulné. Těm jsem musel vždy celou kostku cukru obětovat, než dovolily, abych se jich dotknul, a sotva dochroustaly, nestál jsem jim ani za pohled...“

„A to se dělo tam?!“ vykřikla Jenička a ukázala na otevřené dveře svého pokojíku jako na vchod do mordýrny.

„Tam, ovšem tam. Bydlil jsem tam já a tři myšky. Já odcházím, vy nastupujete, myšky zůstanou, a budete tomu kdysi ráda, byť byste se teď děsila sebevíc.“

Jenička chtěla rozhorleně odporovat, ale tatínek k nim přistoupil a přerušil hovor o myškách.

„Nábytek je rozestaven, drobné zařízení musíš si obstarat sama,“ řekl Jeničce. „Ale nyní se připrav, je nejvyšší čas návštěvy dělat.“

„Ó,“ řekl Urban a podíval se na hezkého pána v šedivých kozinkách a se stříbrně kovanou holí, „kam vlastně všude chcete jít?“

Pan berní vytáhl safiánový zápisník a horlivě jej prolistoval.

„Pan nadučitel, pan starosta, pan farář, pan správce, pan první radní, celkem pět důležitých návštěv. Místní honorace, členové školní rady, budoucí představení a, jak doufám, i budoucí přátelé mé dcery.“

Mluvil měkce, a přece důstojně, a nepochyboval, že pouhým přízvukem poučí mladíka, který se nezdál míti dosti smyslu pro nejběžnější slušnost.

„Musíme si velmi pospíšet, máme-li být dopoledne hotovi,“ dodala Jenička.

Urban pohlédl na hodinky.

„Nejpozději za půl hodiny budete opět zde a já se s vámi setkám, ač můj vlak odjíždí před dvanáctou a nádraží je daleko. Potom povím slečně ještě leccos, k čemu nebylo nyní času. A potom se také lépe dorozumíme.“

Řekl to s podivným důrazem a doprovodil je až k domovnímu prahu.

„Jaký zvláštní mladík,“ řekl majoránek nelibě, sotvaže osaměl s Jeničkou. „A jaký posmutnělý! Vždyť on je ironický, proto je nespokojený. Mládež si často takto škodlivě nerozumí.“

V.

Urban se procházel po zprahlé prázdné návsi sám a sám. Větve známých jabloní a ořechů kývaly mu tiše sbohem.

Když po půlhodině spatřil Jeničku s otcem přicházeti směrem od panského dvora, zazářila jeho přísná tvář letným uspokojením. Vytáhl z kapsy hodinky a nesl je Jeničce vstříc s úsměvem poněkud trpkým, ale vítězným.

„Všechno jsem věděl napřed,“ řekl chvatně. „U starostů mlátí, u radních vějí, farář dohlíží na mlatce a správce také. Nemají naprosto času, pravda? A paní nadučitelová vaří, jako by primici strojila, a pan nadučitel vám již na dvoře řekl, že nemá rád návštěv. A doma to zdůraznil prvními desíti slovy, pravda?“

Mluvil prudce, jako by chtěl vynutit ostrou odpověď.

Berní posmutněle přisvědčil. Byl zklamán ve své úřední i otcovské hodnosti a nelibě si připomínal některé podrobnosti svých návštěv.

„Nebylo to opravdu příliš hezké,“ řekl trochu popuzen, „všude se k nám chovali, jako bychom přišli nevhod. Ba musíme si postěžovat: říkali nám to přímo. Ti lidé jsou ovšem venkované, sedláci, ale přesto, myslil jsem, že zdvořilost a dobrý mrav...“

Jenička se usmívala jeho rozhořčení i snaze, s jakou se Urban namáhal vyvolati její stesk.

„Bylo to všechno takové, jak pravíte,“ povídala mu, když je doprovázel, „ale přesto byla naše pochůzka velice zajímavá. Lidé při důležité práci jsou krásní. Stála jsem dnes po prvé ve stodole mezi mlatci a líbilo se mi, že k nám hlavy nepozvedli, ani ze zvědavosti ne. A u radního jsem po prvé viděla, jak se věje obilí. Lidé, kteří nadhazovali, i lidé, kteří rozvívali, byli slavnostní jako při obřadu. A on, jenž prostovlasý a v režné košili stál mezi nimi, byl jako skutečný vladyka. Bylo zcela přirozeno, že neměl pro nás času. – O mnoho set let jsem byla rázem v minulosti...“

„Jaké štěstí, že zdejší sedláci nemají dosud parní mlátičky a tak málo fukarů,“ řekl Urban, „byla byste jinak viděla zcela moderní dělníky, ale patrně bez uspokojení.“

„Mýlíte se. V panském dvoře hučela mlátička dunivěji než lokomotiva před odjezdem, již u samé brány neslyšel člověk vlastního slova a stodoly ani lidi neviděl pro žlutavé mraky, ale mně se i to velice líbilo. Byla bych stála třeba hodinu v hluku a v syté vůni a dívala se na zlaté kotouče, které se drobným

prachem rozprchávaly až k nám, ale přišla nějaká rozčilená žena a prohlásila nám velmi důrazně, že pan správce Veleta nebude dnes mluvit s nikým, s nikým, i kdyby vrchnost sama na návštěvu přijela...“

„Jak vypadala ta žena?“ zeptal se Urban s náhlým zájmem.

„Ó,“ řekla Jenička a usmívala se ještě ve vzpomínce bujným mladým úsměvem, „těžko popisovat! Snad jí bylo třicet roků, snad čtyřicet, snad padesát. Léta po ní nepoznáš, ale stáří ano. A oči úzké, mžikavé, slídivé, a hlas takový směšný, jako má každý, kdo chce poroučet a neumí to. A šaty velmi naškrobené, ale špatně vyžehlené, na hlavě tuhý šátek, který stínil až i bradu, a na ruce veliký černý starosvětský koš, takový, s jakým před dvaceti lety chodily kuchařky do trhu. Jenže ten její byl prázdný. Bůh ví, odkud se vracela...“

„Bůh ví,“ opakoval Urban jako roztržitě a zase povytáhl ret ke křivému úsměvu.

„Byla to krátce velmi nepříjemná osoba,“ přerušil otec nezvykle ostře jejíh řeč, „patrně služka, která je dlouho v domě a která nabyla trochu víc práv, než se sluší. Prohlížela si nás od hlavy k patě, ale přímo se nepodívala, jen tak očima kroužila kolem nás. Chtěl jsem se jí ovšem zeptat, má-li paní správcová pět minut času, abych jí představil svou dceru, neboť byl bych velmi rád viděl, jakou bude mít radost, že dostane společníci ve své samotě, ale ta osoba se rozhorlila dřív, než jsem se k otázce dostal, a když dokončila, zmizela bez pozdravu. K Veletům bude tedy muset Jenička zajít sama, ale musí také říci, proč jsme tam nepřišli spolu. Ať je pro neuctivost pokárán, kdo zaslouží!“

Urban se úkosem podíval na uraženého pána, který tak marně provedl Lučinami svůj lahodný úsměv i svůj nový černý kabát.

„Paní Veletová nestojí o lidi a pochybuji, že se s ní slečna spřátelí. Je to podivná paní a ví, proč se straní světa,“ řekl zamyšlen.

Došli k vratům zájezdního hostince, budovy staré, nahlodané vlhkem, s těžkými mřížemi v malých oknech, s nízkým, opuštěným podjezdem do sirého dvora.

„Třeba se nám rozloučiti,“ řekl Urban a podával Jeničce ruku váhavě, skorem zasmušile.

Stiskla ji přátelsky a bylo jí líto, že se loučí s tímto člověkem před hodinou ještě neznámým, s člověkem, na jehož minulý život navazoval její budoucí, a s kterým se proto cítila spjata zvláštním neosobním, ale pevným poutem. Hleděli si chvíli do mladých očí plachým a důvěrným pohledem.

„Jistě se v životě ještě uvidíme,“ řekl Urban teple. „Budu teď učitelovat ve vašem rodném městě, vy tam dojista přijdete co nejdříve a ono není tak veliké, aby se v něm lidé nesetkali. Vyměníme si pak své zdejší zkušenosti a vy již budete moci posoudit, jsem-li opravdu nespravedliv...“

Naklonil se k ní a dodal potichu, zase u samého jejího ucha:

„Nebojte se myšek, bojte se lidí. Ano, lidí se bojte...“

Nedořekl a oči se mu zase zamžily trpkým a posměšným poloúsměvem.

A Jenička řekla dojatě a zvědavě:

„Pobudte ještě s námi. Můžete přece s tatínkem jeti bryčkou až do města. Oba budete mít veselejší cestu a já se ještě leccos od vás dovím.“

Řekla to bez rozmyslu, ale když slova dozněla, byla velice ráda, že je pronesla. Cítila teprve teď, jak se bojí samoty s otcem, jeho šťastného, důvěřivého úsměvu, i posledního sbohem, které jí řekne s veškerou dětinskou krutostí posledních měsíců.

Parma skutečně velmi důtklivě ihned opakoval dceřino pozvání a Urban je okamžitě přijal.

Prošli ztemnělou jako sál velikou nálevnou s vysokým stojanem plným drobných skleněných lahviček na kořalku. Stály tam těžké dubové stoly a lavice podél mohutných stěn, na nichž dosud visely zbytky obřínkových věnců, mísíce vůni zvadlého jehličí s výparem lihovým. Hustý vzduch jako by se znatelně pohyboval v páchnoucích vlnách kolem malých visutých lamp.

Ale nebylo tu žádných stop po veselosti, jediný dozvuk písně nebo tance nezdál se tu žít, jen pustý stesk a marně omamované hoře.

Přistoupil k nim hostinský, uvedl je do panského pokoje a vykázal jim místo u jediného pokrytého stolu pod obrazem císařovniným. Byli by raději seděli venku, ale on jim vymluvil tento úmysl velmi důrazně.

„Zařídil jsem tuto světnici, aby měli páni kde sedět a nešlapali mi v zahradě zbytečně trávu,“ řekl přísně. „Jednou za uherský měsíc přijdou lidé z města, ale na škodu se neptej! Loni jsme nesklidili ani pět puten švestek a hroznů jsem již tři roky neviděl, aspoň zralých ne. Zloději!“

„Tady jsou lidé dnes opravdu jaksi nevlídní,“ řekl Parma sklíčeně, sotva že hostinský vyšel, a lítostivě pohlédl na Jeničku.

Ale ihned, jako by odvolával tento pohled a přerušoval vlastní starostlivost, jal se velebiti venkovskou prostotu i dobrodiní tiché samoty.

„Ano, ano,“ mluvil důrazně, „mladý člověk nepotřebuje nic jiného než veselou mysl a všude je mu dobře. Jakmile začne se škarohlídstvím a se světobolem, nebo dokonce s ironií, může být knížetem a žít v Paříži, radosti nemá v sobě ani kolem sebe...“

Urban se podíval na Jeničku, ale ona se nyní neusmívala. Malinko zhořkly její rty a prohnuly se bolestně v dětské tváři.

„A především musí být člověk hodný k lidem, má-li mu být dobře na světě,“ pokračoval berní v hovoru a soudcovsky přísně hleděl na Urbana, „nemyslit o každém hned ‚nepřítel‘ a podezírat lidi bůh ví z čeho, jen proto, že jsou jinačí než my. Nedůvěra je selská nectnost. Všichni vesničané jsou nedůvěřiví, já ze své úřední zkušenosti bych o tom mohl do večera vykládat. Já jsem pro svrchovanou

shovívavost, pokud jen předpisy dovolí, a přece i na mne lidé někdy zanevrou. Musím-li konečně poslat daně vymáhat, oni nepochopí, že jsem skutečně musel, o celé státní správě se neuctivě vyjadřují a mne doživotně pomlouvají.“

Po celý oběd mluvil pak o tomto vymáhání, on šedivý berní, jenž ctil každý předpis a věřil nejprostší vírou v spravedlnost i péči pána, jemuž sloužil.

Urban oživnul tímto hovorem. Zajímal jej úpadek sedláků, jen v Lučinách nasbíral řadu příkladů. Znal historii pozemků i chalup i jejich majitelů. Mluvil o špatném hospodářství, o přílišné úzkostlivosti spojené s vrchovatou lehkomyšlností, ale ať líčil život půllánika, který za málo roků propil majetek svůj i ženin a své tři nedospělé děti poslal do Ameriky s holýma rukama, v nichž nebylo ani síly ku práci, ať vypravoval o staré výměnkářce, jež otrávila dětem i vnukům celý život proto, že podezírala soud z nespravedlivého nálezu, neb o vesnické lékařce, která lidi i zvířata léčila stejným zaklínáním i stejným lektvarem, jeho hlas zůstal chladný, referentský, jen malinko posměšně podbarvený.

Jeničce bylo úzko. Lučiny podivně oživovaly v její představě, ale lidmi nepřátelskými, skorem odpudlivými a naprosto cizími.

„Myslila jsem, že sedáváte stále jen doma mezi knihami a myškami,“ řekla mu nakonec s truchlivým pokusem o žertík, „a vy zatím znáte celé Lučiny dnešní i bývalé.“

„Neznám víc, než co člověk vidí, i nechce-li,“ odpověděl. „Neměl jsem tu opravdu jediného přítele a moje pokusy o práci v lidu rychle selhaly. Nebyly ostatně příliš opravdové. My nejsme Rusové a cosi v nás, bůh ví zda hrdost, marnivost, nebo přeceňování inteligence, se stále vzpouzí skutečnému splynutí s lidem, s opravdovým vesnickým lidem. Nedělám se lepší, než jsem. Nikdy bych neřekl opilci: bratře, a špína jest mi stejně odporná jako hloupost.“

„Ale práce ve škole je přece jen radostná,“ řekla Jenička s prosebným pohledem. Toužila teď celou duší po jediném povzbuzujícím slově.

„Ve škole je všechno vážné a nic radostného,“ odpověděl příkře. „V přeplněné třídě pomine brzy nadšení. A kdyby nepominulo, bylo by jenom na škodu. Zběhlost je tam platnější než nadšení i s pedagogickými vědomostmi dohromady.“

Jenička hluboce sklopila hlavu.

Otec, který dlouho mlčel, protože rád mluvil pouze s lidmi, jimž mohl přisvědčit a říci něco příjemného, neodolal teď a pronesl rozhorleně:

„Každý úřad nese v sobě i své uspokojení i rozum, kterého je k němu třeba. Toto je staré slovo a moudré slovo. Je mnoho nespokojených a nešťastných lidí na světě, ale těm se nesmí věřit. Já jsem poznal, že hodný člověk nebývá nikdy

nešťastný. Smutek se žádnému nevyhne, neboť proti smrti není léku, ale neštěstí si připravují lidé sami, buď lehkomyšlností, nebo pýchou...”

A jeho nejpřísnější pohled zasáhl Urbana, když pronášel tuto nejdražší ze svých zásad.

Jenička ji slyšela již bezpočtukrát, ale dnes jí nevěřila jako jindy.

Byla zmatenější a zmatenější. Představy minulé noci se nepřetržitě mísily s dojmy dnešního dne. Přehlušeny na okamžiky mladou dychtivostí po poznání, nedaly se přece nijak uspat.

A když popatřila na otce, zostřil se zármutek v drásavou bolest.

Viděla jeho kdysi tak milované oči a zdálo se jí, že v nich spatřuje jen zákmitou toužné netrpělivosti po Žofince. Slyšela jeho vážná, důstojná slova a po prvé v živobytí se jí zdálo, že je v nich víc dětinství než moudrosti. A vnímala z nich jen snahu přehlušit každou pochybnost, vyhnout se každé odpovědnosti, zavřít oči před poznáním a zakrýt sobě i jí všechno, co se jako předzvěst příštího utrpení dere do tohoto hovoru.

Všem třem bylo neveselo.

Kolem Urbanových hořkých rtů hrál zákmit mladistvé pohrdavosti, zatím co berní pronášel svou libomudrckou řeč.

Neodpověděl na ni vůbec.

Jeho oči hledaly opět Jeniččinu tvář a zpytavě se do ní nořily.

Viděl zastrašení a dětinskou úzkost v jejích zorničkách a bylo mu líto všeho, co řekl.

„Ne,“ pomyslí si, „dcera tohoto otce není z mého světa. Jakým právem jsem na ni házel své smutky? Jen spřízněným lidem máme právo stěžovat si...”

Umlkli nadobro, zaplatili a chystali se k odchodu.

Bylo teď třeba vyplnit nějak zbývající hodiny, které se nesnesitelně prodlužovaly.

Neradostně rozhodli se pro procházku a Urban shledával v paměti všechna místa v okolí, která by lákala. Ale nenalezl žádného. Vrstva únavné nudy a osamělého stesku ležela na všech jeho vzpomínkách. Chodíval-li krajem, chodily s ním, nebylo místa, kde by je byl setřásl.

Konečně navrhl chlum za dědinou, borový hájek na zříceninách hradu, jehož jméno se dochovalo v dějepise.

„Není to přece daleko?“ zeptal se majoránek úzkostlivě, s neovládanou netrpělivostí. Jenička cítila, jak nesmírně rád by již byl doma, a třebaže ji v té chvíli pářily slzy pobledlá víčka, zapřála si prudce, aby skutečně byli již pryč, on i Urban, aby skončilo toto trapné odpoledne, aby byl zítřek a aby začal opravdu nový život, sebeneradostnější, sebedrsnější, ale jiný.

Těžce se zvedli od stolu.

V téže chvíli se prudce otevřely dvěře a do pokoje vstoupil rychle a poněkud hlučně silný, vysoký, vousatý muž.

V ruce držel panamský klobouk s jasně fialovou, křiklavou stuhou a z jeho snědé, směle klenuté, žádné vráskou nezhyzděného čela zářila radost.

„Vítám vás!“ řekl a podával Parmovi volnou ruku prostě a srdečně, jako by vítal druhá z dětství.

„Vítám vás!“ opakoval a poklonil se Jeničce uctivě a radostně, jako by ji pozdravoval za celý kraj.

„Jaromír Veleta, zdejší správce,“ představil se. „Bylo mi právě sděleno, o jakou vzácnou návštěvu jsem byl připraven. Chvátám, jak mohu, abych odčinil nedopatření, které jsem nezavinil.“

Mluvil jímavým, zvučným hlasem sebevědomého veselí a celá místnost jako by se byla rozzářila jeho příchodem.

Pan berní přijal nabízenou ruku, potřásl jí bezděky mnohem vřeleji, než bývalo jeho zvykem při prvním setkání, a projevil potěšení z tohoto seznámení.

Chtěl něco dodat o nezdvořilé osobě, která jemu i jeho dceři tak vzpurně zamezila přístup do bytu správce, ale potlačil svou poznámku. Pocítil rázem, že by bylo nemístno postavit vůči této srdečnosti jakoukoliv nepříjemnost. A tak jen znova, opravdově zaujat a potěšen, ujistil Veletu svou radostí.

„Vždyť je to v tomto hnízdě první člověk, který je k nám opravdu vlídný,“ myslil si. „A jak je zdvořilý, i návštěvy splácí...“

A choval se k správci v této truchlivé, začmouděné místnosti jako ve svém saloně.

Tíha vyvanula.

Veleta hovořil bystře a pořád veseleji. Jeničku opravdu nyní vítal jménem celé vesnice. Má sobecký zájem o ni. Má také dcerušku, s kterou zítra půjde po prvé k zápisu. Jak se těší, že ji svěří mladé učitelce! Vždyť dětství tolik potřebuje radosti a veselí! Byl by ji nejraději hned vzal s sebou a ukázal, ale bůh ví, kde se toulá. Užívá své poslední volnosti. Již půl roku neslyší od přísné maminky nic jiného, než že po prázdninách bude konec rejdu a hrám.

Usmíval se jasně rudými rty i radostnými očima, a jako by cítil potěšení, které vyvolal svým příchodem, oživoval prudčeji, vyptával se na podrobnosti cesty, bytu i budoucí činnosti, nabízel své služby a skončil řeč takovým prostým a teplým ujištěním svého přátelství, že přehlušil v Jeničce i v jejím otci mnoho trudných dojmů z Lučin.

Jediný Urban nezúčastnil se hovoru. Neusedl ani znova, stál jakoby stále k odchodu připraven, zamračenější než dříve a netrpělivý. Jeho snadně proměnlivá, přetvářky neschopná tvář znervózněla nevysloveným odporem a nezastřeným nepřátelstvím.

„Půjdeme tedy na Hrádek?“ zeptal se konečně, přerušuje Veletovi větu.

Veleta se mu podíval přímo do tváře, jako by jej teprve nyní doopravdy upozoroval, a usmál se zvolna a shovívavě.

„A to je vše, co jste si vymyslel?“ zeptal se, jakoby žertovně. „Vždycky k zříceninám, vždycky pryč od lidí a vždycky neschůdnou cestou? Ó, zádumčivý mládenče!“ a pohrozil mu prstem jako hošíkovi.

Urban se do temna zarděl.

„Nepřeji si vašich žertů, nepřeji si!“ ozval se tónem, který neměl daleko do hádky a byl v zlém odporu k milé tváři Veletově.

Pan berní se zřejmě znepokojil, ale Veleta se srdečně rozesmál, obrátil se nadobro k Urbanovi, potřásl mu rukama, které jako by rázem zmizely v jeho dlaních, ztratily vůli a oddávaly se těmto mohutným otřesům.

„Slunce sice již mnohokrát zapadlo nad naším hněvem,“ zvolal svěže, „ale svět nechť se nad ním neuzavře! Vy si ještě nesčíslněkrát vzpomenete na Lučiny i na mne. A jistě i politujete... Ne mne, to bych si vyprosil, ale sebe. Těch let, v nichž jste si užíral mládí domýšlivými hloupostmi. I toho, že jste jiným lidem radost otravoval...“

Pustil jeho ruce, a nevyčkav odpovědi, obrátil se zpola k Janičce.

„Vidíte, že otravuje?“ zeptal se v smíchu, který mu do nachova zbarvil osmahlou tvář. „Jak lituji, že jsem vaším prvním vůdcem v Lučinách nebyl já! Cítím teď svatou povinnost opravit dojem, který zavinil on.“

„Skutečně, skutečně,“ přisvědčil Parma horlivě a Jenička, sama o tom nevědouc, přisvědčila také smutným pohledem a ještě smutnějším úsměvem.

Veleta se nadobro odvrátil od Urbana, zahleděl se na ni jasnými veselými očima a v jeho výrazu, v jeho tónu, v celé jeho mužné, veselé, vyspělé bytosti byla rázem taková jistota vědomého ochránce i taková radostná pýcha z ní, že se sdělila Jeničce i jejímu otci bezprostředním citovým vzplanutím.

„Dávám svou dceru pod vaši ochranu,“ pronesl Parma slavnostně, jak mluvíval vždy v důležitých chvílích. „Vy a zajisté i vaše paní budete jí nejlepšími přáteli, které může najít...“

„Děkuji vám,“ přerušil jej Veleta neméně slavnostně. „Děkuji vám za důvěru, vzácný pane!“

A podali si znova ruce, stiskli si je nad Jeniččinou světlou hlavou.

Čtvrt hodiny na to vsedal již Parma s Urbanem do bryčky, která je odvážela daleko od Lučin.

Ani řeči nebylo již o společné vycházce, o posledním dohovoru, o smutném loučení. Všechno pohltila Veletova přítomnost.

„Važ si pana správce,“ šeptal otec Jeničce roztržitě, líbaje ji naposledy na čelo, „a přijed' brzy domů. Víš, že by se maminka rmoutila, kdybys na ni zapomínala...“

V Urbanových očích pohasl již teplý přátelský svit. Jeho zachmuřený vyhýbavý pohled nejevil nejmenšího zájmu o zevní věci. Byl uražen a jeho mladá opravdovost trpěla stejně jako jeho ješitnost.

„Sbohem,“ řekl Jeničce studeně. „Uvidíme-li se kdy, vypravujte mi, prosím, o myškách.“

Potom se dým těžkého prachu zvedl za rozjetými koly a Jenička osaměla s Veletou před zchátralým hostincem v cizí smutné dědině.

Nedovedla se již opanovat a zaplakala hořce dlouho potlačovanými slzami. Zaplakala nad sebou i nad otcem, nad sirobou i nad klamem.

Kočár se rychle vzdaloval a ona cítila, že v něm neodjíždí drahý majoránek dětských let, laskavý druh a uctívaný otec zároveň, ale kdosi jí navždy odcizený svým bláhovým přeludem, marnivý dobrák, naivní sobec a snad i někdo, kdo s ješitnou důvěrou v srdci jde vstříc neodvratnému neštěstí.

„Sbohem, majoránku!“ zavolala polohlasně a věděla, že toto jméno vyslovuje v životě naposledy.

Její nový společník řekl však teplým, konejšivým hlasem:

„Neplačte, vždyť u nás je milo, není-li člověk pošetilcem jako Urban. A tatínka přece uvidíte co nejdříve. Již příští neděli můžete zajeti domů. Rád vám půjčím kočár.“

Osušila rychle slzy a podívala se na něho s hořkou opravdovostí.

„Ne,“ řekla tiše, „nepojedu domů ani tuto neděli, ani kteroukoliv jinou. Není tam místa pro mě.“

Veletovi se zajiskřily veselé oči, zaplály na okamžik blizounko u jejich zaslzených zorniček a jeho dlaň objala tišivým dotekem její ruku.

„Ubohá dívenko, opuštěná,“ zašeptal měkce, „já nechci vyzvídat co se vám stalo a kdo vám ublížil. Až se spřátelíme, povíte mi to sama. A my se spřátelíme. Jste pod mou ochranou, nezapomínejte na to. A opravdový přítel je víc než domov. Neměla jste nikdy přítele?“

„Ne,“ odpověděla smutně. „Měla jsem vždycky ráda lidi kolem sebe a družek vždy dost. Ale je-li člověk smutný, cítí, jak je to málo...“

Rty se jí zachvěly hořem, ale oči již důvěrně a vděčně spočinuly na statečném, vlídném muži, který pochopil její stesk a snažil se jej zmírnit.

Doprovodil ji až ke škole a při rozchodu si slíbili, že se budou vídati denně.

VI.

A skutečně nový život byl by býval příliš drsný a příliš chladný bez Veletova radostného, živého přátelství.

Jenička pocítila je vděčně hned první den a později nebylo snad ani chvíle, v níž by nemyslela na vysokého správce, na jeho vždy bdělou pozornost, na jeho jasný úsměv a hřejivý hlas.

I ve škole na něho vzpomínala, až tam, zdálo se, sahal jeho vliv a zpříjemňoval její krušnou práci.

Snažila se sice milovati všechny děti své třídy, všechny opálené, do lysa ostříhané hochy, kteří vzpurné, kostrbaté hlavy se zřejmým odporem skláněli k tabulkám a ryli kamínkem, jako by se předstihovali, kdo zaskřípe nejdéle a nejpronikavěji, i všechny dívenky v kratinkých vrapovaných jupičkách, s copánky pevnými a tuhými jako kousky palachu, které nosily do školy své dřevěné panenky rybího tvaru a neodpouštěly slečně učitelce, že je nechce vidět a pohrát si s nimi.

Snažila se, ale doopravdy ráda měla jen Jarmilku Veletovou, jediné panské dítě z celé vesnice, děvčátko s dlouhými brvami, jež jako umělé podmalování zvětšovaly a bystrily jeho světlemodré oči, s pletenci kaštanových vlasů, rudými stužkami propletených, s bílým, pečlivě zoubkovaným krejzlíčkem kolem krku.

Jarmilka mívala vždy kamínek dokonale zahrocený, slabikář ve dvou obalech, ručky do temněružova vydrhnuté. A odpovídat uměla ke všem otázkám s úsměvem nadšeným a s očima sklopenýma, jako by se opojovala svými úspěchy a trošinku se za ně i styděla.

Jenička pomalu, pomalu chápala, že je skutečně učitelkou, a den ze dne se udivovala svou třídou. Všechno její úsilí, její radost i žal vyvrcholovaly teď v této veliké, nízké světnici se starými ztemnělými lavicemi před odprýskanou černou tabulí, kam ji postavil osud nikdy nežádaný.

Nejraději měla onu tak zřídka soustředěnou, ale pak podivuhodně zmnoženou pozornost všech dětí, z níž cítila po prvé v životě zřejmý vliv své osobnosti, okamžiky prchavé, však proto tím dražší, kdy se šířilo její sebevědomí a vzrůstalo v radostné poznání podmaňující moci.

V těchto kratinkých chvílích se jí zdávalo, že se v každinký její nerv vrací vlastní dětství a tvoří překrásnou jednotu, lahodné splynutí se všemi bytůstkami, které k ní vzhlížely, zatím co její inteligence právě v tomto citovém dětinství byla zostřena a její výmluvnost prostější i výraznější.

Ale toto štěstí bývalo jen minutové.

Nepostřehnutelně a neodvratně přerušilo se vždy její spojení s dětmi. Proměnily se rázem ve vrtošivou, neovládatelnou četou, v níž každyčké žilo a zlobilo svým způsobem a unikalo každému vlivu, kromě násilí. A k němu neměla Jenička ani vůle, ani síly.

Bývala pak stejně nešťastná jako bezradná. Necítila již blaživého dětství, cítila jen svou nevyspělost, která se projevovala stále zřejměji, a svou kolísavou

nezkušenost, která se nedala zastříti ani šestiletým očím.

Namáhala se a namáhala, křičela i prosila, ale hučivý šumot kolem ní mohutněl ve zřejmou vzpouru, a třeba že ji hrdlo bolelo nepříjemně zvýšeným hlasem, zanikala všechna její kárná slova i prosebná napomenutí ve zbudnělém sebevědomí mladých Lučičanů.

Urbanova hořká slova o zběhlosti, která je platnější než nadšení s pedagogickými vědomostmi dohromady, pronikala ji stále hlouběji. A smutně si doznávala, že nemá žádného z těchto darů.

Jenom Jarmilka Veletová byla jí útěchou i v nejhorších půldnech. Jako by chtěla vědomě napravit hříchy všech spolužáků, tak byla pozorná, přítulná, ochotná. A někdy dokonce obrátila tmavou hlavičku dozadu a zvedajíc ukazováček s dokonalou důstojností zasykla takové výstražné, ba výhrůžné: psst, že se na vteřiny utišil hlomoz a děti na ni popatřily s větší úctou než na učitelku.

A odpoledne jak odpoledne vycházely ruku v ruce spolu ze třídy. Ale Jenička nezabočila do svého pokojíku ve dvoře, doprovodila Jarmilku přes celou náves až k místům, odkud bylo vidět široký, čtyřmi vysokými topoly vroubený vjezd do panského dvorce i sytě červenou střechu správčova obydlí.

A tam pokaždé již čekal Veleta a chvátal jim vstříc.

Jenička se těšila celý den na tuto odpolední chvíli, kdy uvidí jeho svěží a zářivý úsměv, celou jeho milou tvář s velikými hnědými vousy, vždy jako prosluněnými temně rudými záblesky a s očima až dětinskýma teplotou a úsměvem.

Vyptával se jí na nesčetné podrobnosti školního života, a postřehl-li únavu nebo smutek na jejím obličejí, vypravoval jí historky zábavné a zajímavé, vzpomínky ze svých studentských let i směšné drobné příhody, jaké přinesl poslední den.

Jarmilka odběhla dávno domů k svačině a oni dva chodili stále spolu polními cestami kolem dědiny, podzimním ztichlým krajem, v němž se stříbrnými pruhy vlnily dýmy z ohňů na brambořištích, v blednoucím, smírném světle vzdáleného slunce.

Někdy se rozhovořila i Jenička. Vypravovala nejčastěji o tom, jak se tatínek změnil a jak opravdu nikdy již nepojede domů, aby ho nemusila vidět pokořeného nebo snad směšného. A jindy mluvila o svém osamocení. Jak chladný a nepřístupný je nadučitel a jak podivná je jeho žena. Ještě nikdy s ní nepromluvila, ač je tu již tolik dní. Jen jednou se jí zeptala, neví-li, jak se připravují kotlety s vínem, a když řekla, že neví, přeměřila ji se studeným pohrdáním a mlčela dále. Pouze večer, chce-li čísti trochu déle, uslyší zaťukání na okno a velmi ostré napomenutí, že třeba dávatí pozor na oheň a pálit zbytečně petrolej, že je hříchem. A jak se vždy poleká a poslušně hned zhasne, ale usnout nemůže a jen naslouchá, jak škrabají a šustí myši, a jak je jí pak smutno a jak se bojí...

„Nadučitelová vás tedy hlídá?“ zamračil se Veleta.

„Hlídá,“ přisvědčila s teskným úsměvem. „Od rána do noci je v kuchyni a z kuchyně přehlédne celý školní dvůr, i do mého pokoje vidí. Můj život ji nezajímá ani trochu, ale můj pořádek nade vše. Kdyby mne někdo mimo školu třeba zavraždil, bylo by ji to lhostejné, ale prach z mé okenní římsy vlastnoručně stírá vlhkým hadrem. A nadučitel pak vypravuje dětem, jak zhoubo je utírat jej za sucha, kolik smrtelných nemocí si tím lidé již přivodili...“

Vypravovala zpola teskně, zpola humorně, zastrašena životem, který tu vedla, a přece ještě ne zcela přesvědčena, že je opravdu takový, jaký kreslí vlastní slova.

A Veleta naslouchal, naslouchal, tvářil se vlídně i soucitně a nakonec vždy prohlásil, že nikdy ještě neslyšel tak krásně vypravovat, jako vypravuje ona.

Vůbec nikdo dosud nepověděl Jeničce tolik příjemných slov jako tento nový přítel. I každou její bílou halenku ocenil i lesk jejích rusých vlasů v hasnoucím slunci, ba i na stopy, které zanechávaly její městské střevíčky v silničním prachu díval se s milým zájmem.

A když si stěžovala nejvíce, poslouchal nejpozorněji. Neusmíval se pak, ale napětí bylo přímo vryto v jeho tváři i v pohybu jeho silných prstů.

Byly to tytéž prsty, které se dovedly o chvílku později položití kolem jejího zápěstí s konejšivou něhou anebo s největší starostlivostí přihladit na její šíjí vlasy, které rozcuchával studený podvečerní vítr.

A kdysi, když se vraceli pod nebem ocelově kalným, na němž svítil jen ostrý rudý pruh západní, řekl jí naléhavě:

„Nastanou deště, bude pršet až strach. Není přece možno, abyste tyto dny žila tak sama. Budu na vás zítra čekat a dovedu vás k nám. Jarmilka bude mít bláznivou radost a já nemenší, až budeme spolu pít čaj. A zahraji vám a zazpívám nejkrásnější písničky. Již mnoho roků jsem nikomu nezpíval, ale vám budu.“

Jenička okamžitě radostně přislíbila. Nezapomněla, že ji otec přikázal zajít k paní správcové, a denně na to myslívala. Ale Veleta se nikdy nezmínil o takové možnosti, nikdy dříve ani nevzpomněl své domácnosti. A v Jeničce tkvěla přece po celou dobu trocha zvědavosti, zbylá z první návštěvy v panském dvoře, i touha po bytu, po opravdovém bytu rodinném, v němž se na každém předmětu zachycuje odlesk radostně sdruženého života.

Usmála se na Veletu, poděkovala a řekla, že přijde velice ráda. A potom se opět rozmluvila o svém ztraceném domově. Jaký čistý vzduch v něm vál, jak voněly květiny a leskly se bílé záclony a jak světlé koberce jako zahradní stezky vedly z ložnice do jídelny a z jídelny do salonu. A nyní že musí bydlet sama, kdesi na dvoře, v pokojíku o čtyřech těsných stěnách, které neviděly dosud ničeho než její únavu a její tesknotu. Živoucí tvor tam nevstoupí kromě ní a tří myší. Ty se tam

probíhají, jako by jim patřil, nejen večer, ale i za bílého dne, tři strašliví tvorové, z kterých jde strach jako z pitvorných trpasličích strašidel.

Veleta se usmál a slíbil odpomoc.

„Otrávím Urbanovo dědictví a vás již nikdy, nikdy nenechám o samotě,“ slíbil. „Budete k nám chodívat každý den, světnici dám upravit, klavír naladím, prožijeme krásný podzim i krásnou zimu...“

„Jak hrozně by mi bylo bez vás,“ řekla mu Jenička vroucně, „budu vám doživotně vděčna za všechny laskavosti.“

Rozloučili se u první vesnické chalupy a Jenička spěchala domů, neboť nebe se zcela zatáhlo a vítr dul, jako by chtěl Lučiny rozmetati a jejich trosky zanésti daleko na jih.

„Můžeš strašit podle chuti,“ povídala severáku vesele, „nebojím se tě! Mám kam jít, ó chvála bohu, mám kam jít mezi lidi, kteří mne mají rádi!“

A večer se nebála ani myšlenek, ani myšek. Bylo jí po dlouhé době opět radostno a do jejích snů jako by zdaleka zněly veselé písničky, zpívané milým, teplým hlasem.

VII.

Druhého dne za studeného deště šla k Veletům.

Míjela lučinské domky ve vůni ořechového listí, které tlíc páchlo těžkým podzimním smutkem, šla opatrně úzkými cestičkami podél chalup, na nichž modře malované obruby zčernaly vlhkem a vypadaly jako smuteční lemování.

Neviděla zpod svého deštníku z Lučin nic jiného než tyto nevlídné pozdravy, ale cítila je v této úzkosti zvlášť živě a pronikavě. Cítila, že jde cizím, zcela cizím krajem, nepochopitelným jejímu mládí i jejímu citu. Daleko, daleko byl zájem prvních hodin.

Den po dni tu plynul, s nikým ji nesblížil a zakalil i chudičké iluze, s kterými sem přišla. Vzpomněla průvodu truchlivých a nepříjemných lidí, který kdysi vyvolalo Urbanovo vypravování, vzpomněla chladného žalu, který tenkrát pocítila z těchto osudů prostých, a přece zkřivených, zakrslých bez rozmachu, ztracených bez lítosti. Všecky byly a zůstaly lhostejny jejímu dvacetiletému srdci, které toužilo po jiném vzrušení, než mohlo přijati z ovzduší těžké, hrubé práce, v němž žili zdejší lidé, nepochopitelní a vzdálení jí právě tak jako ona jim. Nepřicházely k ní matky ani otcové, aby se poptali po svých dětech, cítila, že jí je svěřili bez lásky a bez důvěry, že jim neznamena víc než ztělesnění přísného zákona, který se nedá obejít, a je tedy plněn přesně, ale svrchovaně chladně. A cítila také den ze dne bolestněji jakousi neurčitou vinu, tušila, že nedorostla dosud svého místa, že jí

svěřili úlohu, s níž nebyla, že kdosi rozhodující, bezcitný a bezmyšlenkovitý vykázal ji působnost, po které nevolala žádná její touha ani vloha.

„To proto, že dnes je tak hrozně a že Jarmilka nebyla ve škole,“ myslila si truchlivě, „proto cítím všechno ještě trpčeji než kdy jindy... Jaké štěstí, že právě dnes jdu tam...“

Za dědinou na křižovatce silnice a polní cesty očekával ji Veleta. Nechráněn před deštěm tam stál a rozhlížel se. Ucítla jeho do dálky upřený pohled a zrychlila krok, až se vítr celou silou opřel do jejího deštníku, rozevlál jí šaty a zabouřil, jako by ji poháněl přímo k němu.

„Přišla jste, přišla,“ zajásal, když jí ruku tiskl, „a já jsem se bál, že vás již nevidím! Celý den jsem se bál, že nepřijdete, děťátko moje opuštěné! A my vás čekáme všichni tři, žena se těší a Jarmilka plesá.“

Chtěla ho skrýti pod svůj deštník, ale on se smál její starostlivosti a odsunul stříšku, až se mu praménky lily po klobouku i po šatech.

Vypadal vedle její drobné postavy jako dobrácký obr, kterému neublíží žádný živel. Ale potom jako by se náhle rozmyslil, schýlil se až k ní, zdrobněl celým zjevem, dal se radostně chránit a skorem vésti.

Takto zamířili ke čtyřem topolům, prošli širokou dvorní branou se smytým šlechtickým znakem na barokovém průčelí a pak celým dvorem, který byl v této odpolední chvíli tichý a prázdný, vyplněný jedině pleskáním těžkých kapek o dlážděnou cestu, která jej úhlopříčně protínala a ústila ve vratech domu s červenou střechou.

Bylo to nízké a chmurně holé stavení, do jehož prvního patra vedlo jen několik sešlapaných schodů. Ve výklenku uprostřed stála dřevěná socha Jana Nepomuckého. Hvězdičky kolem jeho hlavy byly nově zlaceny a kmitaly se, neboť u jeho nohou plála rubínová lampička v krvavě probodnuté tmě.

Veleta s chlapeckým chvatem spěchal o dva schody napřed, slavnostně otevřel první dveře v dlouhé chodbě a drže obřadně kliku, očekával Jeniččin vstup.

Pokoj, do něhož vešli, byl nevysoký, prostranný a velmi temný, třebaže měl tři okna. Visely na nich však neprůzračné jutové záclony a na vyšlapané podlaze křižovaly se tmavé skrčené koberce, utkané z odložených šatů a nepotřebných hadříků.

Rákosové židle s poškozenými sedadly a rozviklanými opěradly stály tu kolem kulatého empirového stolu s nachýlenou deskou osleplou prachem, skříň, jejíž křídla nepřiléhala, zabírala celou jednu stěnu, a na druhé nebylo víc než parohy zdobený stojan na pušky a několik podobizen, ověšených vybledlými papírovými růžemi, jejichž harašivé úponky dosahovaly téměř podlahy.

Veliký kout mezi dvěma okny vyplňoval starý klavír se zažloutlými vyceněnými klávesy a kupa not rozházených po jeho desce i pod ní. Ale i ty byly uprášeny.

A podél všech čtyř stěn stály hrubé proutěné koše naplněné padavkami. Jen starosvětský černý ruční koš, který se zdál Jeničce jaksi povědomý, byl prázdný a jeho otevřené víko křičelo velkou tmavou skvrnou na obílené stěně.

V celém pokoji byl jen jediný modernější a nepoškozený předmět, obraz nad klavírem, Švabinského „Splynutí duší“, v širokém mahagonovém rámu, umístěný nápadně, viditelný z každého místa a vyzývavě cizí v tomto zanedbaném prostoru.

Jenička popošla nerozhodně do středu světnice, rozhlížela se po nábytku, po stěnách, po oknech i po podlaze, jako by přece konečně musela spatřit něco jiného než to, co viděla, a nevěděla, jak by zastřela své rostoucí zklamání.

A Veleta, zářící ještě před chvilkou prostřed nepohody radostnou silou, jako by pojednou vyhasl a tvář se mu svraštila hněvivými rozpaky a jízlivostí.

„Nelíbí se vám u nás, nelíbí,“ zasípal, nespouštěje z Jeničky blýskavých očí, „jak by se vám také mohlo líbit na tomto smetišti!“

A jako by chtěl rázem všechno napravit, přestavil zbytečně dvě židle a narovnával stolní desku, až zaskřípěla pod jeho silnými, hněvem řízenými dlaněmi.

„A já jsem přece poručil, aby všechno uchystala,“ mluvil mezi sevřenými zuby, „poručil! Privil jsem: o půl páté čekejte, ty i Jarmilka. Jarmilka ať má kytičku a bílé šatičky a ty uprav světnici i sebe, uvař čaj, upeč dort... a z toho všeho se nestalo nic, nic...“

A náhle nechal úklidu, rozevřel dvěře a zavolal hlasem, kterým uvykl rozkazovati ve volné přírodě, až zadunělo celým domem:

„Okamžitě pojd'te sem obě!“

Nastalo několik těžkých chvil. Jenička nevěděla proč. Ale srdce jí zabušilo v trapném očekávání, neklidně, ustrašeně.

Nikdo však nepřicházel.

Veleta prošel několikrát pokojem, pokaždé, když došel k oknu, zabubnoval, pokaždé, když šel mimo Jeničku, chystal se něco říci, ale jako by nemohl ovládati svých kroků, spěchal dál a zase zaklepal na okno, přehlušuje dešť zvukem zlobným, skorem zlověstným.

Konečně stanul. Byl bled, jasná, vždy trochu dětinská záře jeho očí zmizela nadobro a jeho silné rty, jako zduřelé vztekem a lítostí, sebou trhly několikrát, než propustily hlas.

„Neuvítala vás,“ řekl konečně, tlumě násilně hněv, „ale ručím vám, že to napraví! Jenom neodcházejte, prosím, sečkejte ještě pár minut.“

Vyšel a Jenička osaměla prostřed pokoje, v plášti i v rukavicích, připravena k odchodu a vášnivě po něm toužící.

Ale netroufala si pohnouti se z místa, stála jako přimrazena hněvivou prosbou Veletovou.

Dešť vytrvale dopadal na okna ucpaná mechem a vatou, a nasládlá, zahnívající vůně jablečná plazila se od podlahy.

Odkudsi zvenčí, z druhého konce chodby, zazněly hlasy. Jeden z nich mohl být Veletův, ale byl k nesrozumitelnosti proměněn pánovitou úsečností. Z pomlček, které ji přerušovaly, dalo se soudit, že mu kdosi tichounce odpovídá. A v jedné takové přestávce promluvil najednou zřetelně Jarmilčin tenký, opravdový hlásek:

„Já za to nemožu, tatínku. Nikdo za to nemože. Kytička byla krásná, ale už jí není. Přišel k nám jakýsi pobuda a vyhodil ji na hnůj... maminka ho viděla a velice se polekala, až jí hlava leknutím rozbolela a musela celý den plakat. A proto mne ani do školy nepustila...“

Následovala nesrozumitelná odpověď, otvírání skříní a šustění přehazovaných předmětů. A pak již trojí krok v předsíni.

Veleta vstoupil. Vedl Jarmilku za ruku a usmíval se obvyklým, důvěru vzbuzujícím úsměvem. Ani trochu hněvu nebo rozpaků nebylo již na jeho uklidněné tváři.

Jarmilka se poklonila, přikrčujíc kolínka neobratnou poklonkou. A potom se provinile, rozpačitě obrátila dozadu. Ale hned zase vzhledla k Janě a oči ji pod dlouhými řasami zaplály smavým a důležitým pohledem, jakým děti vítají milovaného člověka.

„Pojď blíž a raduj se taky, maminko, slečna učitelka přece přišla k nám, i když pro ni nemáme pukétu!“ zašeptala rozkošnický, zapomněla na poklonky, objala Jeniččiny nohy a přitiskla k nim hnědou hlavičku.

„Bože můj, jak vás miluje mé jediné dítě!“ zaznělo vtom ode dveří a k Jarmilce vztáhla se drobná tvrdá ruka o krátkých nehtech a pleti jako kyselinou spálené.

„Má žena,“ řekl Veleta na půl úst.

Do pokoje vešla nestará paní, dosti vysoká, však shrbená poněkud předklonem širokých, hubených ramen, s tváří zažloutlou od vysokého čela až po zapadlou bradu, pohledu těkavého a nejistého. Její hlas zněl nepřírozeně, přeskakoval bez přechodu z vysoké polohy do temného zbarvení, a duněl pak zbytečně důležitě a skorem směšně.

Jana překvapením sotva pronesla jedinou zdvořilou větu.

Byla to táž žena, s kterou se setkala již jednou, táž, která před několika týdny přívalem nevlídných slov a horších ještě pohledů zabránila jí přístup k Veletovi. Ani oblečena nebyla nyní o mnoho lépe než tenkrát. Koše sice nenesla, ale její prací šaty leskly se stejně vrstvou škrobovou a šustěly drsně. Žlutý kartounový šátek, který patrně celý den nosila na hlavě, měla nyní smeknutý kolem krku tak,

že odhalil světlé, u kořenů šedivějící vlasy, které dělila pěšinka, šířící se na temeni v malinkou pleš.

„Má žena často churaví,“ mluvil Veleta, jako by ji v pokoji nebylo, „a také dnes postonávala. Až nyní se zotavila, uklidí nám tady a uvaří nám čaj.“

Žena za jeho řeči nahrbila ramena ještě trochu víc, sklonila bradu, až zakryla uzel žlutého šátku, a nepromluvíc slova, jala se upravovati pokoj.

Jenička zmateně odporovala, marně však. Paní Veletová pevnýma, práci zvyklýma rukama vynesla ze světnice všecky koše s padavkami, otřela prach na stole i na klavíru, narovнала koberec a prostřela konečně bílou stolůvku. Z pod skloněného čela zaletěl k Jeničce často její těkavý pohled, dotkl se jí letmo a pátravě, ale hned opět zmizel za víčky, zatím co se její rty pokaždé pevně sevřely a zapadly mezi dásně zřejmě bezzubé.

Veleta po chvíli mlčky usedl ke klavíru a tiše, broukavě, jako by zkoušel, zahrál neurčitou melodií. Očí z Jeničky nespouštěl a měkký, skorem snivý úsměv, zpola vyvolaný hudbou, zpola tímto pohledem, vykroužil mu rty do mladistvé svěžesti. Hrál chvílku tichounce, ale potom se rozjařil, jeho úhoz zesílil a neurčitá melodie přešla v křepký módní valčík.

Jarmilka okouzleně stála vedle tatínka a sledovala jeho ruce s takovým zájmem, až se jí vlastní drobné prstíky začaly bezděčně pohybovat na klavírní desce.

I Veletova žena, hotova konečně s úklidem, stanula za mužem a zbožně, jako by na okamžik zapomněla okolního světa, naslouchala hudbě. Její vybledlé oči se zvolna zvedly, naplnily zbožným přísvitem a spočinuly konečně dlouhým pohledem na obraze nad klavírem. Byl to pohled, jakým lučinské ženy vzývaly v neděli Pannu Marii Lurdkou na postranním oltáři.

Veleta, nepřerušuje hry, prudce obrátil k ženě hlavu.

„Čaj!“ poručil úsečně a hrál dál.

Ona plaše, jako krutě probuzený člověk zamžikala, vyšla beze slova po špičkách z pokoje a vrátila se po chvílce opravdu s třemi plnými šálky na plechovém tácu. Postavila je na stůl a pohybem stejně neobratným jako nepříjemným zvala k nim muže i hosta.

„Posluž slečně,“ řekl Veleta, nevstávaje od klavíru. „Dones jí šálek až k židli, tak se nyní servíruje v dobrých domácnostech.“

Na žlutých lících paní Veletové naskočil ostrý ruměnec, ale šálek zvedla přece a nesla jej hostu.

Jana rychle povstala. Nevolnost v její hrudi vzrostla, když se její ruce setkaly s rukama této podivné ženy.

Čaj čpěl silným laciným rumem a byl hnědý jako tabákový odvar.

Paní Veletová pobízela k němu svým nepříjemným, snad v loutkovém divadle odposlouchaným hlasem:

„Račte si u nás pochutnati, slečno učitelko, můj muž si tak přeje. Neračte tedy pohrdnout touto maličností.“

„Mluv o něčem lepším, než je tvůj výrobek!“ nařídil Veleta znova.

Posadila se tedy ze široka vedle Jany a rozpovídala se důraznými patetickými větami.

„Není krásnějšího požitku než pít čaj, zatím co hudba hraje a venku se stmívá,“ mluvila, srkajíc hlasitě ze šálku. „Já jsem byla za mlada v panském domě, tam každý večer takové sedánky bývaly. Mladý pán, ženich starší milostslečny, hrával na klavír – ne tak krásně jako můj muž, ale zato samé smutné věci – a rodina seděla kolem a jen čaj, jen čaj. Byla to vzácná rodina a já jsem byla jako jejím členem. Když jsem se vdávala, každý mi svatební dar dal, a vzácný. Paní bílé povlaky kompletní, starší slečna modlitební knížky ve slonové kosti vázané, a mladší, ta mne měla nejradši, takový andílek jako ze svatého obrázku, ta mi koupila tento krásný obraz nad klavírem. ‚Nechť se ti vyplní jeho příslib, dobrá Karolínko,‘ napsala vlastní ručkou na zadní stranu. A mně v celém životě žádný dar nebyl tak milý jako tento. A když jsme se po svatbě nastěhovali do Lučin, můj muž jej vlastní rukou přibil v tomto saloně, a když mi krásné písně zpíval, vždycky se na něj díval, zároveň se mnou. A já jsem cítila, co všechno je na tom obraze namalováno. Splynutí duší, ó splynutí duší!“

Mluvila ještě chvíli vybranými slovy falešného přízvuku a mžourala zapadlými očima jako by chtěla buď zakrýt, nebo vynutit slzy.

Janě jí nebylo ani trochu líto. Byla tak nehezká a směšně nepříjemná, že umlčovala soucit i zájem. Nebylo ani možno představit si vedle ní Veletu, jeho vznětlivou pružnost, jeho laskavost, jeho vrozenou eleganci.

On skutečně jako by cítil cosi podobného, nepřisedl k nim, ale popošel k nejzadnějšímu oknu, otevřel je a díval se ven, Jarmilku maje po boku a tiše s ní hovoře.

„Zahrej ještě něco, Jaromíre! Zazpívej dnes třeba ten rokokový valčík, který jsi zpíval po naší svatbě každý den,“ poprosila jeho žena v náhlém přívalu dávných vzpomínek. Povstala a vztáhla k němu ruce, jako by ho chtěla obejmout.

Obrátil se zvolna v siném soumraku.

„Něco lepšího zazpívám, ale až zítra, dnes jsi mi důkladně pokazila náladu,“ odpověděl nevšímaje si ani dost málo ženina pohybu. „Nyní popros slečnu, aby zítra opět přišla. Pozvi ji co nejuctivěji.“

A když žena nevyhověla okamžitě, řekl tvrdě, ale s nádechem dobráckého žertu:

„Kdybys mne byla uposlechla dnes hned, nemuselo být nedorozumění. A žádná nepříjemnost se nemá opakovat, to přece ty sama říkáš.“

Pohlédl na ni velmožně a ona okamžitě přistoupila k Jeničce a pozvala ji nejhlubším altem na zítřek.

Veleta ovšem doprovázel Jeničku domů a hned ji obestřel zajímavou rozmluvou.

Přestalo pršet a na dvoře bylo plno ruchu. Z osvětlených stájí vycházely děvečky s nadojenými krajáči, u šafářova obydlí stál zástup mužů a žen, čekajících na výplatu. Utvořily se dvě řady, špalír skorem pravidelný, kterým museli projít.

Veleta si nikoho nevšímal ani na pozdravy neděkoval, jen k Janě mluvil a v polotmě hledal její oči.

Úzkost se v ní ozvala, neboť směs šeptajících hlasů za ní zdála se jí podivná a skorem nepřátelská. Nepromluvila slova a s tíživým údivem si teprve nyní připomínala, že vlastně nepromluvila po celé odpoledne, že je strávila u Veletů jako němý člověk, který pozbyl schopnosti projevit svou vůli.

Od šera u vstupní brány odstínila se pojednou ženská postava a popošla k lucerně, jež hořela na jednom ze sloupů. Na rukou držela dítě asi dvouleté, zatočené jako miminko v pruhované chůvce. Když se Veleta s Janou přiblížili až k ní, zastoupila jim cestu, a vztyčivši nehybné tělíčko k výši své hlavy, stanula strnule před nimi.

„Podívejte se slečinko, jak vypadá malý Jaromírek!“ vykřikla drsně.

„Mařko, táhni!“ zavolal na ni Veleta klidně a pohrdavě jako na psíka.

A ona opravdu ustoupila, ztratila se znova ve tmě a šum vzadu se rozvířil v špatně tajený smích.

Ale Veleta jako by ničeho nebyl viděl ani slyšel, pokračoval v hovoru. Vypravoval Janě o svém jinošství. Měl značný talent hudební a baryton tak krásný, že bylo všem lidem zjevno, jaká bude jeho budoucnost. Ale otcova zvůle poslala ho na hospodářskou školu místo na konzervatoř. Odporovat nemohl, nechtěl-li se nuzovat po celý mladý věk, a to opravdu nechtěl. Nechal tedy hudby nadobro, zanedbával ji po leta a leta, jako by se jí vymstíval za křivdu, která byla spáchána na něm. A zpíval-li kdy kamarádům, zpíval nejhorší odrhovačky podle vzoru vykřičených komiků, nejčastěji hloupé kuplety, nejraději parodie písní, které kdysi nejvíc miloval. Ani když první bolest přebolela, nedovedl se již vrátit k nadšení svého mládí. Všechno bylo poníženo, zahlušeno, talent zakrslý, chuť k učení pryč. Jenom sem tam někdy v podvečer usedal ještě ke klavíru, a byl-li jist, že ho nikdo neslyší, přehrál si pár taktů kdysi milovaných, zazpíval si sloku vzpomínkovou...

Tichý, chladný večer ležel nad Lučinami a jejich ztichlou silnicí chodili tentokrát do pozdního večera.

Veleta mluvil tiše, hlasem zbarveným pohnutím jako nikdy dříve. Mluvil, jako kdysi zpíval, uchvácen skrytou silou, podmaněn moci, která proměňovala jeho drsnost.

Jeničiny oči se naplnily palčivými slzami.

„Jak je nešťastný,“ pomyslíla si a se strašidelnou určitostí představila si nyní Veletův život: hlodavý smutek ze zničeného talentu, děsnou poušť v Lučinách, neutěšenou domácnost, směšnou, hloupou ženu...

„Jak hrozný je život a jak nešťastní jsme my oba, můj příteli,“ pronesla tiše z hlubin svého dětinství a horoucího soucitu.

Přivinul ji těsně k sobě, až ucítil její slzy na horké tváři.

„Já nejsem již nešťasten,“ řekl lačně, „od oné chvíle ne, co znám vás. Blahoslavený den vás sem přivedl! Jenom opustit mne nesmíte, nesmíte, miluji vás nade všechno.“

Políbil ji, až se jí zatajil dech.

Ale pak se mu vymanila, ubíhala jako v horké mlze neohlédla se ani jednou.

VIII.

Potom prožila řadu pustých, přesmutných dní.

Z domu vůbec nevycházela, uzavřela se před lidmi, ustrašena a pobouřena. Srdce její jako zmámený pták kroužilo kolem jediné sálavé vzpomínky, ale její svědomí odlétalo od ní vyděšeno.

Nikdy nebylo v první třídě lučinské horší kázně a menšího prospěchu.

Děvčátka již bez ostychu vytahovala panenky a ze slabikářů jim strojila kolébky, a učitelka jen volala: „Sklid'te to dívky, snažně vás prosím,“ ale zdálo se, že ani sama neví, co mají uklidit, zda knihy, nebo loutky, a že jí na tom nezáleží, poslechnou-li hned, nebo za čtvrt hodiny. Chlapci hráli pod lavicí o kuličky a ona toho nepozorovala, dokud někdo nepožaloval. A potom bývaly vášnivé obžaloby a křiklavá hájení, hluk, kterému nestačila třída, který se dral na chodbu, vyplnil celou školu a ještě na ulici zastavoval chodce.

Nadučitel musel často zakročít a jeho dŕtky bývaly tiché, ale zlomyslné.

Po špičkách vyšel ze své třídy, jako kočka prošel síní, ale potom otevřel dveře nejprudším rozmachem a dvěma kroky octnul se na stupni vedle Jany, která leknutím pozbyla poslední duchapřítomnosti.

„Tady patrně zase není učitele,“ řekl tichounce jako pro sebe, rozhlížeje se krátkozrakýma očima po třídě, a Janě se zdálo, že labužnický tiše okouší tuto zlomyslnost, než se svým sípavým, ale tučným hlasem překrmeného člověka rozkřikne na neposlušné děti. Ale klid dovedl zjednat několika slovy, a rákoska, kterou vždy nosíval pod kabátem, dopadávala jen na stůl. Přesto šířil hrůzu mezi dětmi, ku kterým se nikdy nesnížil ani žertíkem, ani osobní otázkou, ale s kterými mluvil vždy stručně, věcně, a přece posměšně. Nerozuměly zpravidla jeho posměchu, on dobře věděl, že nerozumějí, a chtěl tomu.

Teprve když zjednal Janě ve třídě pořádek a vyzkoušel jako mimochodem, s rychlostí dokonalého praktika, polovinu dětí, obrátil se k ní s malou poklonkou a úředně, jako by ji po prvé uváděl do třídy, představil ji žákům.

„Zde vaše slečna učitelka. Chovejte se k ní nanejvýš způsobně, neboť jest to – jak se říká ve světě – mladá dáma. V Lučinách chvála bohu předtím nikdo neviděl nic tak křehkého...“ a pak následovalo zpravidla kázání zdravotní.

Byl stále krajně pořádný a právě tak úzkostlivý a varoval pokaždé od prachu a průvanu důtklivěji než od lenosti a špatných mravů. Dvojitého trikotu nyní neodložil, vycpaného ptáka nebyl by za nic na světě vzal do holé ruky, ba i všechny lahvičky s červeným inkoustem, kolik jich v lučinské škole bylo, opatřil výstražným nápisem: „Jed!!!“

Neusmál se nikdy, ani při posměchu ne, a šířil kolem sebe chlad a úzkostlivost jaksi soustavně, jako by vážný životní úkol plnil.

Jenička se ho bála rostoucím strachem, ač k ní nebyl ani hrubý, ani příliš nespravedlivý. Cítila pouze, že jí naprosto pohrdá z výše svého mužského, stavovského, ba i vesnického sebevědomí, a děsila se jeho poznámek, které ničily její poslední sebedůvěru.

Viděla-li ho návsí kráčet s farářem, s radním, nebo se starostou, byla přesvědčena, že mluví jen o ní a o její neschopnosti, a skrývala se před lidmi v Lučinách jako před rozenými nepřáteli.

Z domu nevyšla od onoho večera a s Veletou slova nepromluvila, ale každého rána nalezla ve třídě jeho dopis. Jarmilka je přinášela v slabikáři a kladla ještě před vyučováním s pyšným, nevinným úsměvem vedle třídníku. Byly to krátké listy a všechny skorem stejné. „Vy nepřicházíte! Proč nepřicházíte? Čekám vás denně, čekám Vás každou hodinu, čekám Vás každou minutu. Jsem zoufale nešťasten a nikdo mne nepotěší, jenom Vy jediná! Tedy dnes o půl páté zcela jistě, zcela jistě...“

Janu vždy zamrazilo, když spatřila známou obálku, ale neodolala nikdy a přečetla dopis ještě dříve, než se s dětmi pomodlila. A roztržité bývaly i její otčenáše.

A denně viděla také Veletu, jak se dlouho a dlouho prochází před školními okny, kterých nesměla zastříti. A zdálo se jí, že přímo na ni dopadá jeho vyčítavý pohled a nedovolí jí hlavu odvrátit a výklad soustředit a myslit na něco jiného než na jeho lásku.

Byla přesvědčena, že každou takovou myšlenkou žije něco nesmírně těžkého i hříšného a že jen úplná samota může jí být záštitou od zla a strašného osudu. Všechnu jasnost, kterou vychování a klidné srdce dalo její povaze, cítila nyní unikati ze své bytosti. Kdesi nesmírně daleko bylo dětství i mladost, učení v ústavě i kamarádky z města, nebožka maminka i majoránek se svou druhou

ženou. Ale i příchod do Lučin a první týdny v nich byly již vzdáleny a jako léty odloučeny od dneška.

Všecky příjemně důvěřivé procházky s Veletou ve svěžím podzimním kraji, všechny sdílné, zdánlivě tak prosté hovory s ním, cítila teď jinak než v době, kdy je žila. Chápala již jejich něhu ostrou a podmanivou, cítila, jakým kouzlem ji obestřely od prvního okamžiku. Ale chápala je až nyní, až bylo pozdě, až jediná záchrana spočívala v tom, nikdy se již s ním nesetkati a snášeti osaměle svůj stesk a své kruté hoře.

A při tom vzpomínala na jeho osamělost, na jeho smutnou zpověď, na jeho směšnou ženu a veliká lítost s ním ji neopouštěla.

Když skončila vyučování, zamkla se ve svém pokojíku na dva západy, ale srdce ji táhlo ven, na známá místa ke křižovatce, kde věděla, že ji očekává. A v uších zněl jí znova a znova jeho marnivý hlas a celým tělem koloval žár jeho polibku.

Bývaly to nekonečné dlouhé večery, kdy sedávala samotinká před knihou, v níž nedovedla čísti, nebo před haldou dětských sešitů, k nimž nemohla upoutati pozornosti. Jako by jí míle a míle dělily od celého světa, tak opuštěna, ba zavržena se cítila.

A tenkrát po prvé bylo jí úlevou, zaslechla-li tichý, ale vrývavý šumot od podlahy a spatřila-li drobné tvory, opatrné a graciézní, jak se lehounce jako chumáčky zhuštěného kouře odlišují od šera pod skříní a vstupují do světla.

Znala již své myšky, všecky tři dovedla rozeznati.

Jednu největší a nejsmělejší, která přicházela vždy první a s ocáskem přísně nataženým šla zvolna od skříně ke kamnům, kde malinko nadzvedla hlavu s nehybnými očima, i druhé dvě, které se zdály pokaždé čekati na tuto pravidelnou zastávku svého vůdce a vyrazily pak současně z různých koutů, rychle jako dva prudce vržené míčky proběhly celou světnici, setkaly se u stěny pod oknem a obrátily se odtamtud zase ke kamnům. Tam potom zůstaly nehybně státi, ocásky k tělu přimknuté, hebounké hřbety nahrbené a boltce napjaté, všecky tři stejně ostražitě, vyčkávající a slídivé.

Hrůza z nich již Jeničku nekrušila jako v prvních večerech, kde je zaháněla úzkostlivými výkřiky, kdy kolikrát do úsvitu bděla strachem z jejich blízkosti. Myšky měly své dávné právo na tuto osamělou světničku, nedaly mu promlčet, přicházely sem denně i přes zjevné nepřátelství a dočkaly se večera, kdy i Jenička sáhla po kostce cukru, položila ji co nejdále od sebe, ale neodolala a dívala se přece, jak napřed největší myška na ni klade růžové drápky a chtivě ohlodává její hranu, jak potom přiběhne druhá, jak se zahryzá přesně proti ní a jak se rychle sbližují jejich hlavy. Třetí, osamělá, stála zatím stranou a výraz její, nepřístupný lidskému poznání, ničeho o tom neříkal, vyčkává-li ze strachu, nebo z trpělivosti. Byla to nejstíhlejší a nejhbitější myška ze všech, tlapky měla lasturovitě, kožíšek

s perlovým nádechem, a třebaže byla nejméně vtíravá, byla přece nejdůvěřivější, nebála se přijít až k samému stolu a prohlédnout si z blízka lampu i člověka.

Jana poznala, že je to myška, o které Urban nejvíce vypravoval, a zamilovala si ji také. I její čtveráckou vypočítavost pochopila a kladla cukr pro ni samotnou na stůl až k samé lampě. A potěšením bylo jí pozorovat, jak si zvířátko umí najít cestu k němu, jak lehce dovede projít kolem knih a lahviček s inkoustem, jak obezřetně protáhnout ocásek mezi pery a tužkami.

„Jenom vás mám, myšky moje milé,“ říkávala teď Jenička, „celý svět mne opustil. Jediný člověk mne má rád a k tomu nesmím, nesmím...“

Venku běsily podzimní větry a z kamínek zněla jakás zoufalá, potřeštěná kletba. Jinak se nedělo pranic, soumrak i večer i noc, vše bylo stejně mrtvé a smutné po mrtvých a smutných dnech.

Ale kteréhoš jitra scházelo Veletovo psaní na Jeniččině stole a tento den zdál se horší všech ostatních.

Z okna také marně vyhlížela. První sníh lítal po Lučinách, ale na žádného známého člověka nepadal. Jana stála u kamen místo u tabule, a ruce ji přece zábly, jako by škola neměla střechy a ledové vločky padaly přímo na ně. A její oči viděly z celé třídy jen Jarmilku a naléhavá otázka z nich nemizela.

„Tatínek hned časně ráno odjel do města, ale vrátí se ještě dnes,“ sdělila jí Jarmilka po vyučování. Nebylo pochyby, že pochopila otázku.

„Neptala jsem se tě!“ řekla Jana a nikdy by nebyla věřila, že její hlas může být tak zprahlý.

Odpoledne téhož dne dostala návštěvu.

Najednou stáli dva lidé na školním dvoře a těžko bylo v první chvíli pochopit, jak se tam octli a ještě k tomu spolu.

Byla to Žofinka s Urbanem.

„Pan Veleta byl dnes u nás a pozval nás!“ volala však Žofinka hned od prahu a bouřlivě líbala Janu. „I tatínka chtěl vzít s sebou, ale ukázalo se, že to nejde. Starý člověk, příliš sychravo mu bylo! Ale pan Urban, náš nový přítel, najednou po Lučinách zatoužil, a tak jsme přijeli v správcově ekvipáži, a hrozně se těšíme na veselý večer! Dávno jsem se chtěla podívat, jak hospodaříš, ale nebylo možná. Muž je stonavý, dna ho pokouší, snad se v besídce nastudil. Neveselé večery míváme. Kdyby pan Urban někdy nepřišel, zapomněla bych snad vůbec mluvit...“

Posadili se a Žofinka stále vykládala. I v přítmí bylo vidět, jak jí blýskají černé oči, kdysi tak smutné. Byla všechna proměněna a smích jí nedošel, drobný a zvučný. Vypravovala novinky z města a znělo to, jako by mluvila o Paříži. Za čtvrt hodiny pověděla Jeničce, že se utvořil ruský kroužek, strýc hejtman že si koupil automobil a dvě známé slečny že se zasnoubily.

Mluvila a obracela se stále k Urbanovi, dovolávajíc se ho, jako by se byl za několik týdnů s celým městem seznámil a stal se tam svrchovanou autoritou.

„Vid'te? Vid'te?“ volala za každou větou, skláněla se k němu celým tělem a rty kladla skorem až k jeho uchu.

On pokaždé malinko uhnul a jeho suchá ramena byla již jako nervózní stálým uhýbáním.

Janě se zdál ještě vyhublejší a bledší než při prvním setkání, přísný rys kolem jeho rtů jako by ještě zostřel. Jenom oči měl temnější a ne již tak chladné jako po prvé.

Byl zamlklý a světlici si stále prohlížel. A najednou řekl uprostřed Žofincina výkladu jasně a ostře:

„S kým jste se tu spřátelila? S nimi – nebo s ním? Třetí možnosti tu pro vás není.“

Nedíval se při tom na Janu, ale jí bylo, jako by jí přímo do srdce hleděl.

„Napřed s ním – potom s nimi,“ řekla, sklopila hlavu, a strašně se jí chtělo vášnivě zaplakat.

Pozoroval ji chvíli, potom se usmál mdle a křivě.

„Veselý je život, ó veselý!“ řekl. „Nu, pozdravujte tu nejmenší, snad se spolu ještě shledáme, dřív než se kdo nadá. Bude-li jaká možnost, vrátím se sem a vrátím se rád a vy můžete na lepší. Tatínek zná hejtmana, hejtman zná inspektora, v městě se uprázdní místo a do Lučin zase bude moci, kdo bude chtít. A chtít bude jeden člověk, který nedbá o kariéru ani... ani o nic jiného.“

Mluvil skoro jako ze sna, čelo schýlené a víčka přivřena.

Jana kradmo pohlédla na macechu.

„Pan Urban je nedůsledný,“ pronesla Žofie z vysoka, ale hlasem ne zcela jistým, a letmý plamínek jí zúžil oči. „Když jsme se po prvé setkali, lkal nad Lučiny až k ustrnutí, teď je chvíli v městě a mívá sentimentální záchvaty a touží po návratu. Ale nikdo mu nevěří, že by se opravdu vrátil, nikdo!“

Pohodila mrštně hlavou a zasmála se, až se jí krásné bílé hrdlo chvělo.

„Každý člověk mívá sentimentální záchvaty, dokud si sám nerozumí,“ pokračovala v perlivém smíchu. „Znám to. Nejednu noc jsem proplakala a kdysi jsem i Jeničku pobouřila...“

Přistoupila k ní a ruce jí ovinula kolem šíje jako v oné nezapomenutelné noci před odjezdem. Ale dnes byly její ruce horké a místo pláče jí smích zvedal hrud'

„Mně již není smutno!“ vykřikla náhle zpěvně a zatočila Janou v tanci. „Život je krásný, i majoránek má mnoho ctnosti! Já mu teď tak říkám a on je blažený. Také mazání chystám a oviny ždímám, všechno, jak se patří. Vždyť já nejsem tak nevděčná, jak ty si myslíš. Jenom žádné tragédie nedělat ze života, jenom to ne! A zvláště má-li člověk co dohánět! Deset roků jsem jehlou píchala a poplakávala,

jedenáctý jsem v besídce seděla a plakala, ale v dvanáctém je mi všechno směšné, všechno, všechno...”

„Snad se nezamilovala do Urbana?“ pomyslna si Jana a se stejným odporem jako kdysi odsunula macešiny ruce.

Po chvílce přišel Veleta pro všechny tři. Bylo zřejmo, že hned cestou toto pozvání smluvili, že je přijali za sebe i za Jeničku a že je marná každá výmluva.

Veleta byl tak prostý a srdečný jako kdykoli dříve. Pyšně nesl svou hezkou hlavu s osmahlým čelem a jako rozený pán celých Lučin, který sobě rovné hosty vítá a provádí, choval se k Žofii, ba i k Urbanovi.

I s Jeničkou mluvil, pozvání opakoval, po zdraví se zeptal, světničku si prohlédl a klidný byl na oko, jako by se byli včera rozešli po všedním hovoru.

Ale Janina přetvářka byla truchlivá, hlas jí selhával a oči bloudily, aby se jeho tváře nemusely dotknout.

Šli dědinou k panskému dvorci a lidé vyhlíželi z oken a divili se, kolik kroků a hlasů zní dnes podle potoka. Jana byla po dlouhé době opět venku, vzduch jí stoupal do hlavy a vítr ji opojoval. Potkali radního se starostou a ona je sotva poznala rozrušením. Děti ji pozdravovaly křesťanským pozdravením a ona městskou poklonou děkovala. Malý chlapec v plátěnkách div ji neporazil, jak se rozběhl přímo k Veletovi, aby mu ruku políbil, a ona si ani vzpomenout nedovedla, je-li to její žák, nebo ne.

Za vesnicí přepadaly ji vzpomínky při každém kroku. Každý kámen volal milým jménem, každý strom i každá černá hrouda. A když došli ke křižovatce, neodolala již a pohlédla na Veletu.

Jejich pohledy se po první zase setkaly.

„Zbytečně jste trýznila mne i sebe,“ řekl jí tichounce a ona teprve za zvuku jeho hlasu viděla, jak napjata je jeho tvář.

„Jaké okliky, proč a nač?“ dodal pak se zamračeným, a přece vítězným úsměvem.

Před nimi šla Žofinka, vypravovala Urbanovi cosi velmi veselého, hubovala mezi tím stále na špatnou cestu a zavěsila se konečně vláčně do jeho paže.

„Hle, i můj dávný přítel roztává,“ řekl Veleta protáhle, „doufám, že budeme dnes večer opravdu veselí.“

IX.

Hned na schodech uvítalo hosty slavnostní osvětlení, čistota a vůně. i svatý Jan ve výklenku zdál se je zdravit zdvořilým sklonem vousaté brady a Žofinka se mu za to dvorně uklonila.

Veliký pokoj s klavírem byl vůbec k nepoznání. Haraburdí z něho zmizelo, světla se kmitala v plochách nově leštěného nábytku, poslední astry plály na zdobně prostřeném stole.

A zatím, co se Jana užasle rozhlížela a nemohla hned pochopiti této změny, řekl u jejího ucha známý hlas:

„To všechno pro vás, jen pro vás. Aby se vám u mne líbilo, abyste cesty ke mně již nezapomněla.“

Zarděla se do nachova a neodpověděla. Ale Veleta ani nechtěl jiné odpovědi, jeho dětský úsměv se vrátil i jeho zářící pohled.

„Hle,“ zašeptal ještě šelmovsky, „i své staré režiséřské talenty jsem si dnes připomněl! Chtěl jsem ovšem dovésti sem i tatínka, ale nešlo to, opravdu má dnávý záchvat. A potom: mladí k mladým, staří k starým, jak on sám říká.“

„Ó, jinak to říká!“ chtěla odpověděti a vzpomněla s neobyčejnou jasností letního podvečera před otcovou svatbou. Ale místo tichého, břečťanem ovinutého koutu hřbitovního představila si vlastní svou úzkou světničku ve školním dvoře, v níž se zamykávala na dva západy, v níž proseděla nekonečné soumraky a večery sama, samotinká.

„Živí k živým, mrtví k mrtvým!“ zaznělo jásavě do těchto představ a mladá hrud' se jí prudce zvedla svobodným, radostným oddechnutím.

Hosté seděli již kolem kulatého empírového stolu, když přišla paní Veletová.

Vešla s velikou porculánovou mísou na podnosu příliš malém, a když přistoupila ke stolu, zdálo se, že jí vadí tolik nezvyklého světla, stanula na okamžik a víčka se jí několikrát zachvěla. Ale potom přemohla mžikání, rozhlédla se pozorně a poklonila se každému hostu zvlášť, hluboce, až se tolarová lysinka na jejím temeni třikrát zablýskla. Byly to důrazné poklony a mísa se při nich rozkolísala, a div že nepadla zrovna ve chvíli, kdy paní Veletová stála před Jeničkou.

„Pozor!“ vykřikla Žofinka velitelsky, neboť jí ani nenapadlo, že by tato směšná, podřízená osoba mohla býti paní takového vlídného domu.

Urban se po tomto výkřiku rozpačitě schoulil, ale Veleta se chlácholivě usmál.

„Má žena trpívá migrénami,“ řekl, „a za večerního osvětlení se tento stav vždy poněkud zhorší. Není to však pranic vážného. Až nám poslouží při večeři, lehne si do tmavého pokoje, dá si studený ovin na hlavu a vyspí do rána všechnu bolest.“

„Ano, ano,“ přisvědčila žena a již stála za Žofinkou a pobízela hlubokým hlasem k prvnímu soustu.

Večeře byla bohatá, jako by ji stoleček z pohádky vykouzil. Bylo zřejmo, že Veleta v městě vyplenil kde jaký obchod, než opatřil všechny tyto dobré věci, a paní Veletové bylo několikrát za večer obejítí kulatý stůl, než dospěli k zákuskům.

I hovor byl veselý, Veleta hostil i bavil stejně dobře. Mluvil nejvíce s Urbanem, vzpomínal jeho bývalého samotářství a lehounce kamarádsky se mu posmíval.

Žofinka byla vděčna za každý takový přátelský šleh, který stihl jejího mlčenlivého souseda, děkovala Veletovi uznalým pohledem a její drobný, bystrý smích ani nedozvučel.

I Jana cítila, jak ožívuje, jak se jí vlnami lidských hlasů, září známých očí, blahem konečného setkání vrací řeč i smích. Ona, která týdny žila jako přísný poustevník, nejen o samotě, ale téměř i o vodě a chlebě, pocítila rázem všechno smyslné blaho krásné tabule, veselou řeč příborů, jasné světlo visuté lampy, lahodu prostranného, vytopeného pokoje.

„Živí k živým,“ opakovala si znova a znova a radostné, hřejné vlnění probíhalo její pletí, ať naslouchala hovoru, nebo hudebnímu šumotu, jakým teklo víno do sklenic.

Mnohokrát za večer zazněly tyto sklenice o sebe a pokaždé tak, jako by se zvonková hra rozehrála a volala k veselí.

I Urban se konečně rozjařil a byl najednou pohyblivý a vznícený, jako by mu tady přibylo krve. Mluvil nyní více než ostatní, vypravoval hlučně a trhaně, jak nemůže a nemůže zapomenout na Lučiny, kolikrát vzpomene všech lidí v nich, jak vlastně stále ještě žije v malinké vesnické škole a jak si připamatuje večer co večer, jaké hluboké, podvodní ticho leželo tam na jeho životě.

Mluvil a nebylo možno poznat, zda lituje, nebo jáásá, že se proměnil jeho svět. Ale nikoho to ani nezajímalo, jen Žofinka, naklánějíc poněkud tmavou hlavu, dívala se napjatě na jeho konečně rozhovořené mladistvé rty.

Povstal po chvíli, jako by bez pohybu nemohl unést tolik náhlé živosti, a přistoupil k velikému kbelíku, z něhož čněly lákavě hrdla šampaňských lahví.

Ruce se mu poněkud chvěly, když uvolňovaly dráty, a zátka, která dunivě vylétla, polekala ho jako skutečný výstřel. Ale pak se ovládl a naléval s přehnanou sklepnickou zručností.

První číšku nesl Žofince a poklekl na jedno koleno, když ji podával. I Jeničku takto obsloužil, a než se kdo nadál, klečel před paní Veletovou na obou.

Bylo to neočekávané i velice komické a Žofinka zahryzla zoubky do šátečku, aby se nerozesmála příliš hlasitě. Ale Jana si trochu pozdě vzpomněla na podobnou opatrnost a smích ji vytryskl z hrdla tak bujně, až se zachvěly květiny před ní.

Jen Urban sebou ani nepohnul, klečel strnule před zestárlou, mžouravou ženou a pážecím gestem nabízel jí pohářík.

„Těž vy, nade vše vážená paní, přijměte můj hold!“ promluvil do náhlého ticha, které přikrylo výbušný smích.

Paní Veletová uleknutě povstala, tuhý barchet modrých šatů obejmul ji křivými liniemi a jako proti pokušivému přízraku vztáhla ruku proti mladému muži.

„Děkuji, pane Urban, děkuji,“ odpověděla káravě a sebevědomě, „ale já jsem staromódní, já pouze od svého manžela přijímám holdování.“

„Bravo!“ vykřikla Žofinka třeskně, vzala odmítnutou číšku Urbanovi z ruky a vypila ji douškem.

„Na vaše zdraví, paní správcová,“ pokračovala pak slavnostně. „Ať je dobré a vytrvalé! Neboť váš rod je na vymření, a jen budou-li jeho příslušnice dlouho na živu, zachová se ještě několik let!“

A paní Veletová se opravdu uklonila rozpačitě a důležitě, jako by děkovala za přípitek, zatím co Urban vstával pobledlý a rázem střízlivý.

„Takové veselé improvizace mám rád,“ promluvil Veleta pobaveně. „Hle, jaký znamenitý klaun je ukrytý v našem tichém příteli!“

„Nechtěl jsem nic směšného, ne,“ řekl Urban lítostně a zlobně. „Jsem prostě nemotorný a vůbec... Odpusťte mi,“ dodal náhle, obrátil se k paní Veletové a provinile k ní vzhlédl.

„Já jsem ráda, že jsem mohla promluvit vážné slovo,“ odpověděla mu zase tak přísně. „Jsem zkušená a vy hosté jste všichni mladí, vy ještě nedovedete rozeznat člověka od člověka.“

A hned nato začala sklízeti ze stolu, nikoho si již nevšímajíc, a jak se objevila s první mísou, tak zmizela s posledním talířem.

„Pověz mi, jak tito lidé vlastně žijí?“ zašeptala Žofinka Janě. „Po celý večer žasnu a žasnu nad Veletovou trpělivostí. Unést směšné trápení, to se mi zdá největším hrdinstvím na světě.“

„On má laskavé a statečné srdce,“ odpověděla Jenička vroucně. Ale nešeptala svých slov a Veleta je zaslechl.

„Za to vám zazpívám!“ zvolal.

Když usedal ke klavíru, obestřel jeho pohled Janinu tvář jako horký oblak.

Splnil dávný slib a zpíval písně horoucí mladosti. Zpíval vzníceně a oddaně a jeho hlas byl sálavý jako pohled, pod nímž se omdlévá.

A pro Janu nebylo již ani lidí, ani světel, ani vůně pozemského vína, jen moc tohoto hlasu.

Napřed zpíval sametově měkce jakousi dětinskou a sladkou písničku, jaká za měsíčních nocí zní z gondol a letí k nebi hlubší modře.

Jana se Žofinkou stály u klavíru a usmívaly se blaženě při těchto zvucích naivně lkavých a roztoužených. Ale potom následovala jiná píseň, píseň o lásce horoucí a drásavé, a její vášnivou melodii ztuhnul úsměv a srdce se sevřela bolem s rozkoší k nepoznání promíšeným.

A Janu zaplavil opět příval strašného osamocení i touhy vyplakané v malinké světnici. Hledala Žofinčinu ruku, aby ji stiskla úzkostí i náhlým štěstím, že se život změnil a rozhořel.

Ale Žofinka se nedívala na Janu, dívala se na Urbana. Stála schýlena, oči přivřené, až stín dlouhých řas splýval s kruhy pod nimi, a jak tak hleděla zpod skloněného čela, změnila se její tvář a bylo zřejmo, že ji rozrývá neblahý, lačný cit.

„A padne-li v spojený ten žár
slz našich mohutný pramen...“

znělo od klavíru a Žofiiny vždy trochu zažloutlé líce vzplály horečnou červení.

Tu Urban, který stál dosud po jejím boku, popošel nehlasně a sklonil se nad Janou.

„Zachraňte mne,“ zašeptal bledýma rtoma.

Vypjala se bolestně při tomto vyrušení. Píseň dozněla, však Veleta hrál dosud její melodii, jako by nemohl přerušit čarovného proudu, který vyvolala. Ale Urban nedbal a šeptal vryvně:

„Osudný byl den, když jsem odešel z Lučin! Zlá kletba jde se všemi, kdož opouštějí samotu a neodnášejí z ní nic než vyprahlé srdce. Ted' nedobrého cosi volá a vábí, zachraňte mne...“

Stál skloněn k Janinu pravému uchu, ona však vnímala pouze levým. Ne slova, jen tóny smutné a opojné.

Podívala se letmo na Urbana a cosi ji přímo odpuzovalo. Vyhlížel jako trpící chlapec, nehotový, bezradný.

Pitvorně se mu chvěly svaly kolem úst a celá jeho přeštíhlá postava se skláněla, jako by potřebovala opory.

„Zachraňte mne,“ prosil znova, „vy můžete! Řekněte, že chcete, nežádám nic jiného. Řekněte třeba jen, že se budete hlásit o místo v městě, a všechno se promění. Budu vám přítelem, bratrem, nejlepším druhem. A vyplním si srdce...“

Veleta přestal hrát a jeho velitelské oči spočinuly vyčítavě na Janě.

„Tiše ted'!“ řekla Urbanovi místo odpovědi na všechny prosby. „Vidíte přece, že on chce zpívat.“

Urban se zachmuřil ještě hlouběji.

„Musím tedy bojovat sám,“ řekl ještě temně. „Ale dovedete to i vy?“

„Pil víc než my všichni dohromady,“ pomyslíla si Jana studeně a to byla jediná myšlenka, kterou mu věnovala.

A Veleta opravdu zase zpíval.

Tentokrát mlčel již i Urban. S náboženskou přísností zněla píseň jako doživotní zaslíbení osudné moci, jako svrchovaná oběť pro ni poslední takty:

Vždyť mým kmenem je kmen Asra
a kdo z něj je, zemře láskou...“

Byli čtyři velice bledí lidé v pokoji, když tato píseň dozněla.

Jana nikdy neprožila hlubšího okouzlení. Její milý kraloval a všechny duše ovládl. Stál teď u klavíru vztyčený, mužný a krásný a jeho oči zase mluvily jen k ní.

„To byla píseň pro tebe,“ stálo v jejich temném rozzáření a ona rozuměla.

Když se po chvíli rozcházel, byli rozrušeni a mdlí jako po pouti v čárné krajině horkého pásma.

„Princezno, krásná princezno,“ šeptal Veleta Janě, „nebuďte ke mně již krutá, zahynul bych.“

Pohlédla na něho vroucně a důvěřivě.

„Jak bych mohla býti krutá,“ odpověděla tichounce, „když jste tak milý a dobrý. Nikdy se vám již nebudu vyhýbat, nikdy. Těším se na všechny dny, které teď u vás prožiju. I Jarmilku mám velice ráda.“

Zkřivil malinko rty a pustil její přítulnou ruku.

„Proč je první mládí tak nechápavé?“ vzdychl si s kosým úsměvem a obrátil se k Žofince, aby ji doprovodil ke kočáru.

Dvůr byl temný a tma se po něm valila až na silnici, vedoucí z Lučin.

„Hle, vaše paní ještě svítí, neulehla patrně,“ mínila Žofinka a ukázala Veletovi na osamělé světlo v prvním patře. „Vyřídíte jí prosím mou úctu, bylo by mne velice těšilo, kdybych s ní byla mohla ještě pohovořit o staromódních ženách...“

„Byla byste se nudila a vaše oči by teď nebyly tak krásné, jako jsou,“ odpověděl přehnaně dvorně a pomohl jí na sedadlo.

Jana usedla vedle Žofinky naproti Urbanovi a panský kočí rušně pobídnul koně do tmy.

Na osvětleném zápraží stál Veleta a Jenička ještě naposled obrátila rusou hlavu, aby ho zahlédla nadšeným pohledem.

„Byl to překrásný večer,“ šeptala Žofince jako ze sna.

Macecha se na ni úkosem zahleděla.

„Jsi jenom jednou mladá,“ řekla úzkými rty, „nebudeš mít nikdy víc, než co ti dá mládí. Potom je život již sama karikatura...“

„Někdy i dříve,“ dodal Urban, ač se zdálo, že ani neposlouchá, a Žofinka ho lehounce udeřila cípem své kožešiny.

Zavezli Janu malou oklikou až ke škole.

„My zase brzy přijedeme a zase spolu!“ byla Žofinčina předposlední slova. Posledními vyzvala Urbana, aby usedl na uprázdňené místo vedle ní.

Jana ještě ze svého pokoje slyšela rachot rozjetého kočáru a vzpomněla dne, kdy takto odjížděl z Lučin majoránek. A kdy osaměla se svou bezmocnou opuštěností.

Usmála se v blaženém zadumání.

Ztratila domov, aby našla milence. Bylo to souzeno a muselo tak být.

X.

Janino blahé okouzlení nemizelo, jiný život nastal a vše v něm bylo dobré a prosté. Spatřila svého milého v nejkrásnější chvíli jeho života a její srdce zapomnělo všech zevních malicherností, ani myšlenkou na jeho ženu se již netrudilo. Věděla sice, že je na světě, ale věděla také, že je podřízená a směšná a že nemá práva na lásku. Jejím blaženému mládí bylo to teď zcela jasné. Veleta stál vztyčen nad všechny lidi a ona jediná směla stát vedle něho. Tak tomu chtěl on, tak to cítila i ona.

Den po dni mizel a všechny byly krásné a svěží, zimy již nikdy necítila, ať si listopad doléhal, jak chtěl. I ve škole se změnila, děti ji teď již nerozčilovaly, ani neúspěchy ne. A přišel-li nadučitel se svým posměšným kázáním, vyslechla je bez pohnutí a v příští chvíli nebylo po něm stopy v její paměti.

Škola, to bylo prostě něco, co muselo být každý den překonáno, aby hodiny po tom byly tím půvabnější.

Chodívala teď denně k Veletům tak samozřejmě, jako by chodila domů. Bylo tam nyní stále velice útulno, i svatý Jan na schodech se na ni usmíval, ať tam vešla kdykoliv. S paní se někdy potkaly na chodbě a pozdravily se mlčky. Jinak ji neviděla a v nejmenším se o ni nestarala.

Sedávala s Veletou a s Jarmilkou v proměněném pokoji a milé bývaly jejich hovory. Ne již tak prostě sdílné jako kdysi na dlouhých procházkách, ale mnohem krásnější, podbarvené tajemně a sladce i v nejvšednějších sděleních. Ať mluvil Veleta cokoli, všechno mělo nějaký vztah k tomuto krásnému tajemství. Vypravoval třeba, jak poslední řepu sklízeli, ale vypravoval tak, že bylo jasno kolik vroucích myšlenek věnoval při tom své lásce. Mluvil o lidech, s kterými se sešel za dne, ale jen proto, aby je valem své dobrácké lhostejnosti odloučil od lahodného podvečera, který hřál jeho srdce.

Často i zpíval a to byly vždy chvíle nejvábější.

Zdála-li se Janě jeho tvář někdy podivně netrpělivá a jeho hlas cizí divným jakýmsi přízvukem, za zpěvu mizelo všechno, co by ji mohlo bolet. Naslouchala vždy znova dojata a opojena.

A skoro každého večera zněla pokojem čarovná píseň, jeho píseň a její osudné vyznání bledého hochy ze země Yemen.

„Kdybych byl slavným zpěvákem, jak jsem kdysi chtěl, jen vám bych zpíval,“ řekl jí kdysi. „K nikomu bych nemluvil svým nejkrásnějším zpěvem, jenom vaše srdce bych burcoval ze spánku. Neboť vaše srdce spí dosud. Ale já nejsem slavným zpěvákem a musím se starat, abychom odvezli v čas řepu do cukrovaru. Hloupá doba nastává, budu muset příští týden odjet – ale nevydržím nikde, pro tesknice nevydržím...“

Mluvil nyní často tak melancholicky.

„Vy trpíte,“ povídala mu kdysi znepokojena, „a mně je tak krásně, jako nikdy. I svým myškám musím večer vypravovat, jak krásný byl den. Čaj si vařívám, jim dám po kostce cukru a beseda začne. Již dlouho mne neviděly plakat a mně se vždy zdá, že se radují se mnou.“

„Hrajete si s myškami a vzpomínáte při tom na Urbana, ne?“ zeptal se mezi zuby. „Řeknu nadučitelovi, aby je sprovodil ze světa někdy ve vaší nepřítomnosti. Obstaral bych to raději sám, ale vy bydlíte v tvrzi.“

A zasmál se neradostným smíchem.

„Nikdy si nevzpomínám na Urbana, ale myškám nesmí nikdo ublížit, kdo je mým přítelem,“ odpověděla mu a div jí nebylo veselo z této pošetilé žárlivosti.

Ale žárlivost se opakovala a byla pořád naléhavější. Urbana nepřestával kousavě vzpomínat, i na pohledy tlustého nadučitele se vyptával, ba zdálo se mu, že i starosta chodívá příliš často mimo školu.

„Jak mne mučíte, jak mne mučíte svýma naivníma očima!“ říkával Janě a čelo se mu opravdu brázdilo vráskami a ruce se zatínaly v pěsti.

Podivný tlak sevřel jí pokaždé srdce, ale i tyto chvíle milovala.

Drahý jí byl každý okamžik s ním, milý tento pokoj, upravený pro ni, a den ze dne měla raději Jarmilku. Ve škole byla stále její chloubou a doma jejím potěšením. Zastávala maminku, svačinu nosívala jí a tatínkovi, klavír strašně důležitě otevírala a její sedmiletá hospodyňská důstojnost byla tak líbezná, že až srdce muselo poskočit.

A když tatínek zpíval nebo když měl jednu ze svých chmurných chvil, usedávala k Janě, skrčila se k jejím nohám a rozkošnický se nechala hladit po vlasech.

Jana cítila tuto mladinkou němou příchyllost a splácela ji jako dítě. Vypravovala někdy pohádky, jindy strojila loutky, jindy vystřihovala krásné hvězdičky ze zlatého papíru, to již na stromeček, který Ježíšek zcela jistě přinese.

„Neobtěžuj slečnu,“ říkával Veleta přísně, „a jdi se klouzat. Dal jsem ti umést celý chodník kolem sýpky.“

Jarmilka povstala a stejně přísně zavrtěla kaštanovou hlavičkou s rudými stužkami.

„Tatínku, to nesmím,“ odpověděla vážně jako ve škole. „Já bych se přece nemohla jít klouzat, ani kdybych neměla slečnu tak ráda,“ a zase se schoulila k Janě jako teplé, ochočené zvířátko.

„Bože můj, jak bezmocný je člověk, má-li pouze jediné dítě,“ vzdychával často Veleta trpitelsky. „Celý dům se musí podrobiti sedmiletým rozmarům. Proč vás jen musí tak nepohodně zbožňovat.“

Ale kdysi, po zvlášť krásné pohádce se smutným koncem, když Jarmilčina očka byla plná slz a Jana je chtěla políbit, odskočilo děvčátko jako luční kobylka

a rázem bylo proměněné.

„Nemáš mne již ráda?“ zeptala se Jana užasle.

„Mám velice, ale políbit vás nesmím,“ odpovědělo dítě a bůhví, co bylo v jeho hlásku, že se Jana náhle zachvěla a za nic na světě se nemohla zeptat proč.

Ale Veleta chytil Jarmilku za ruku a prudce ji vyvedl z pokoje.

„Řekni mamince, žes tu byla dnes naposledy, naposledy, rozumíš! Špehounství jsem jak tak snášel, ale urážet nedovolím! Tak doslova vyřid'!“ mluvil skřípavě, jako by jeho hlas nikdy nebyl roztál slastnou melodií a tvář mu brunátněla, když znovu přistoupil k Janě.

„A konec kňourání!“ vykřikl drsně. „Trpěl jsem jim víc, než pochopíte, nejsem pro ně stvořen!“

Smetl všechny papírové hvězdičky a vhodil je do kamen a klavír zabouchl tak, až se okna otřásla. Potom vzal klobouk i dlouhý plášť, neřekl sbohem a zmizel ve dveřích.

Výbuch byl tak náhlý, že Jana stála chvíli bez dechu u pustého stolu, kolem něhož před pěti minutami vládlo ještě tolik shody a laskavosti.

Zabořila hlavu do dlaní a podivná úzkost na ni padla. Byla tu po prvé sama bez Velety a cítila, že je v cizím bytě. I ono chvění, které ji přepadlo při Jarmilčině hlásku, pocítila znovu, a hroznou i byla najednou myšlenka, že musí projít síní a že potká snad znovu tyto proměněné dětské oči.

Seděla chvíli bez pohnutí, když se tichounce otevřely dveře a po špičkách vešla Jarmilka znovu.

Došla tichounce až k Janě, obejmula ji a přitiskla se k ní horoucně.

„Maminka zakázala, ale já vám dám pusinku přec!“ řekla s velikým nedětským odhodláním. A dala. Jana přitiskla její dlaně k pobouřenému srdci a dvě těžké, němé slzy padly na ně.

XI.

Příštího dne dostala od Velety pokorný dopis. Prosil za odpuštění svého včerejšího rozčilení tak, že nemohla přečíst jeho řádky bez nejhlubšího pohnutí. „Má jediná lásko, odpusť mi, jsem nešťastný člověk,“ psal, „nevíš, v jakém pekle žiji. Ženu znáš, víš, jak vypadá, ale to není nejhorší. Nevidělas ji nikdy rozzuřenou. Občas totiž na ni přicházejí záchvaty takového rozvztekní (nelze to nazvati jinak), že mi rozbije nervy. Nechápe mne, nerozumí mně, mému věrnému a vroucímu srdci rozumíš jen ty jediná. Neodvracej se ode mne, lásko má, miluj mne tak, jako já tebe miluji, a naše štěstí bude dokonalé. Musím odjet na dva tři dny (mám doma teď jen hrozné výstupy a hlavu z nich ubohou), ale až se vrátím, přijdu já k Tobě. Bude to tak mnohem lepší, žádný vyzvědač nebude s námi, nikdo

tě nesmí urážet. I dítě mi žena odcizila, je zase jednou nesmírně rozezlena, a já bych byl bezmezně opuštěn, kdybych neměl Tebe. Očekávej mne ve čtvrtek večer, přijdu nadučitelovou zahradou, abych zbytečné řeči zamezil. A vzpomínej na mne, jako já na Tebe vzpomínám ve dne i v noci. Jsem Tvůj, zcela Tvůj a jedině Tvůj Jaromír.“

Janino srdce bušilo temně a horečně rychle, když dočetla vroucí list.

Ale ač umdlávala tímto neznámým tepem, byla přece podivně klidná a smělá. Očekávala čtvrteční večer v napětí horkém, které vyvolávalo vidiny jako vášnivá hudba, v strnutí a rozechvění, ale bez bázně.

Myslila na svou lásku jako na čarovný les, kterým možno chodit ne dny, ale léta a léta za šumění laskavě skloněných větví. Věděla, že nemůže zbloudit, neboť ji povede ruka nejdražší. Ale i její ruka povede člověka nejmilovanějšího. Žádný z nich neví, kdy skončí tato slastná a tajemná pouť, ale že je blahem a smyslem celého života, vědí oba, a říkají si to sterými horoucími a oddanými slovy i zážehem roztoužených očí. Život mimo lásku pozbyl významu, smrt v ní ztratila hrůzu.

Myslila na Veletu a její vzrušená, vyburcovaná duše spěla k němu i přes úzkostný tep dětinského srdce. Cítila, že zavolal její osud. Zavolal hlasem zpěvné něhy, ale štěstím, k němuž volal, otrásal se všechn dosavadní svět zděděných povinností i citů.

Nechtěla přemýšlet, nechtěla vidět příliš jasně. Přivírala i duchovní zrak, aby před ním stál jen kouzelný šer pohádkového lesa, jen hudba příslibů a nekonečnost sladké pouti bez cíle, pouti ve dvou až do smrti...

Nevěděla, jak minulo úterý, nevnímala, jak prošla středa.

Snad křičela třída ještě trochu víc než jindy, snad se hněval nadučitel jizlivěji než dříve, ona nevěděla.

Snový byl její úsměv a náměsíčné její konání.

Ve středu večer seděla ve svém slavnostně upraveném pokojíku a mysli na zítřek. Lampa zářila jako vždy, lihový plamen pod samovarem brázdil její svit modravými záblesky a tři malé krotké myšky dívaly se upřeně na cukřenku.

Všechno bylo jako jindy, a přece byl celý tento známý, zabydlený prostor tajemně změněn, odlišen od celého dřívějšího života.

„Zítra, zítra přijde sem,“ opakovala si Jana bezzvučně, úzkostné srdce hnalo ji krev k hlavě těžkým šuměním, ale veliké blaho a veliké odhodlání rozlévalo se celou její bytostí.

A píseň stále sladší a tajemnější rozechvívala její smysly.

V té chvíli zaznělo zvenčí tiché zaklepání na okno.

Dvě myšky, které se procházely po podlaze, byly v okamžiku za kamny, třetí, nejsmělejší seskočila ze stolu prudce, jako by kamínek spadl.

„On!“ pomyslila si Jana bleskně. „Dnes již přišel,“ a zbledla slastným údivem. Přistoupila rychle k oknu a srdce jí zabušilo až o skleněnou tabuli.

Ale venku nestál Veleta, stála tam jeho žena.

Starobně schýlena a kostnatá, s prořidlými vlasy a zapadlými rty, s očima nejistýma, v jejichž pohledu bylo stejně mnoho pokory jako zloby, stála před prahem a žádala, aby jí bylo odemknuto.

A sotvaže Jana otočila klíčem, vešla čapími kroky do světnice a bez vyzvání usedla na nejbližší židli.

Byla prostovlasá, pouze kolem ramen měla ošoupaný pléd a na ruce pod ním starosvětský košík s víkem, jako by se v této večerní chvíli vracela z trhu.

Seděla chvíli mlčky a mžikala bezčasýma očima, ale pohledu od Jany neodvrátila, a kmitavá záře v jejich zorničkách byla pořád podivnější.

Světnice se naplnila těžkým, studeným tichem.

„Tak já se zase vracím z jedné potřebné cesty,“ řekla Veletová pojednou a její patetický hlas jako by se bortil tíhou chystaného sdělení.

Sňala z ruky koš a jako maně odsunula jeho víko. Byl v něm veliký prázdný polevník a vůně nezvykle silné polévky ještě teď z jeho dna lahodně vystupovala. Potom byl v koši ještě balíček dětského prádla, několik hrubých barchetových kabátků a dva povijany jako z popruhů ustřižené.

A pak se rozmluvila:

„Prádýlko jsem si zase vzala nazpátek, protože chlapeček Anče hned umřel, a já nikdy nevím, kdy a kde ho zase bude potřeba. Ráno se dítě narodilo, a když jsem tam odpoledne přišla, zrovna mu oči zatlačily. A ta holka radost měla, že je mrtvé, a hned chtěla vstávat, tak tak že jsem ji přinutila, aby zůstala ležet a vypila slepičí polévku, kterou jsem jí přinesla. Poslechla a poděkovala se. ‚Kámen mi ze srdce spadl, panímámo,‘ povídala mi, že je chlapeček mrtvý, já bych měla život zkažený a jemu by bylo na světě zle. Už by to byl pátý Jaromírek v Lučinách, a hanba pro mě, hanba pro vás...“

Umlkla na chvíli a zase se zadívala na Janu svým nejistým, a přece tak upřeným pohledem.

Jana si vzpomněla na ženu s dítětem v náručí, která kdysi pod lucernou zastavila Veletu, když šel s ní, i na špalír, kterým tenkrát prošla, i na smích, jenž zašustil celým dvorem.

„To tedy byl čtvrtý Jaromírek,“ pomyslila si a musela se opřít o stůl. „A ten, který kdysi tak horlivě ruku líbal, snad byl třetí nebo druhý...“

„A vy pokaždé... slepičí polévku uvaříte a prádýlko donesete?“ zeptala se v neodolatelné, jí samotné nepochopitelné zvědavosti.

„Pokaždé. Kdo by se o holky postaral, když ne já? Stupeň máš do nebe i k jeho lásce, říkám si, když jdu. Po první mi bylo, jako by mne na popravu vedli, ale došla

jsem přece a všechno jsem opatřila. A když se po druhé neštěstí stalo, bylo mi ještě hůř, protože tenkrát jsem vytrpěla hrozného strachu i o muže. Ta druhá holka totiž měla milého od malička, takového obra, že se před ním celá dědina třásla, a ten každý večer pod našimi okny chodil a ‚Zabijú! Zabijú!‘ křičel... Ale nezabil, a rok na toto jsem zase jiné posloužila, a na podzim také, a dnes tedy také...“

Mluvila, mluvila a hlas jí přeskakoval, hned jako by v kostele kázala, hned jako by miminko mluvit učila, a přitom pořád hleděla na Janu, na její suché, pootevřené rty v zsinalé tváři.

„Proč mi to vykládáte?!“ vykřikla konečně Jana dutě, jenom aby ten strašlivý pohled nějak oddálila.

A tu povstala Veletová ze židle, postavila se přímo před ní a své zažloutlé ruce položila na její ramena kostnatou tíhou.

„Proto vám všechno vykládám, protože je ve mně smutek, kterého již unést nemohu. Hned, když jsem vás po prvé ve dvoře uviděla, cítila jsem, že moje vlastní neštěstí teprve přišlo. Jednou mu zabráníš, ale je-li to pravé neštěstí, ničím ho neodvrátíš. A muž opravdu od prvního okamžiku pořád jen s vámi a s vámi mluvil a na vás se usmíval, jako se kdysi usmíval na mne. A potom i ke mně vás dovedl a zpíval vám tak, jako jen mně kdysi zpíval před tím krásným obrazem. O krásné signoře, o společných slzách, o bledém otroku, to všechno, všechno já taky znám... A ještě: kytici uvij, tabuli ustroj, pokloň se slečně a posluž, naporučil... A já opravdu se pokloním a posloužím, ale srdce jako by pošlapal... A vy jste vinna, vy jste jediná příčina mého neštěstí!“

„Já?“ vydechla Jana a poslední silou setřásla ruce, které strašlivě tížily její ramena.

„Vy a jenom vy! Ty všechny holky, to nebylo nic. Muž je muž. Nudí se, teskno je mu tady, stesk si chce zahnat a myšlenky na minulost. Vzplanul a zase zhasnul, jako by sirku odhodil. A ke mně byl potom vždycky jako ženich. Ty jsi anděl, říkal a ruce mi líbal, vážil si mne, nízký stav mi nevyčítal a doma se mu líbilo. Ale od té doby, co jste přišla vy, změnilo se všechno. Uznalého slova od něho neslyším, a když jsem mu poslední dítě vyčtla, ani zaražen nebyl, ani vděčný za starostlivost. Odjel raději, aby nemusel moji smutnou řeč poslouchat. A kdo ví, co měl v úmyslu, až se vrátí, ale já do smrti takto sloužit nebudu... Tentokrát jsem mu cestu zatarasila!“

Vykřikla poslední slova, podívala se vítězně na Janu, vzala svůj osudný koš a chystala se k odchodu.

Jana jí zastoupila cestu.

„Co jste udělala?“ zeptala se strašlivě unaveně.

„Co jsem musela udělat, to jsem udělala. K panu faráři jsem šla i k panu nadučitelovi, k panu starostovi i k panu radnímu, a všem jsem požalovala svoje trápení. Dnes vědí již všichni, jaká jste, že jste mi ukradla muže a jediné dítě. Vždyť i Jarmilka se k vám přichýlila, a to již byla kapka poslední... A všichni pánové mne vyslechli a všichni slíbili, že musíte odpykat svůj hřích...“

Vyšla do tmy na dvoře a Jana se jako neživá zhroutila na židli, na které seděla před okamžikem Veletova žena.

XII.

Chvíle mizely, ale ona nevnímala času, poloviční mdloba ležela na jejím duchu i na jejích údech. Co zbylo v jejím mozku z myšlenek, nemělo dlouho obrysů a bylo jen nesnesitelně bolestnou směsí hrůzy a únavy. Cítila, že se zhroutil její život, ale nedovedla jasně postřehnout, ani čím, ani kterak. Jediná chvíle zničila vše, več věřilo její dětské srdce, a potupila vše, co milovalo. Nevěděla již, kterak prožila hodinu hrozného poznání, ba nic z toho, co slyšela ani co sama mluvila, nevzpomínala na nic určitého, ale chvěla se studenou hrůzou z postav, které před ní mátožně vystávaly, ze strašlivých hanobících otázek, které na ni doléhaly.

V tomto trosečném zmatku věděla jasně a bezpečně pouze jedno, aniž o tom přemýšlela: věděla, že musí umřít. Umřít studem a zármutkem.

V jejím srdci úpěl temný, zoufalý, hanobící smutek a potupa i žal slévaly se v něm v zhnusení, horší všeho. Chápala, že nesmí již vyjít z tohoto pokojíku, že nesmí spatřiti ani božího slunce, ani žádného člověka, nemá-li prožiti potupy nejkrutější. Z její lásky zbyl jen stud nesnesitelně palčivý a vědomí smrtící viny. A láska byla vším, co měla.

„Pranýř, pranýř,“ opakovala si polohlasně a prudké mrazení jí otráslo.

Věděla bez úvah, že musí zemřít, a věděla od prvního okamžiku také jak. Na stole před ní stála malá lahvička a od té po celou dobu očí neodvrátila. Byla to lahvička červeného inkoustu a její nálepka byla přelepena bílým proužkem s nápisem: Jed!!!! Nadučitel takto varoval děti od nebezpečného obsahu a Jana bezpočtukrát vyslechla jeho výstrahy.

A najednou stál před ní jako živý a ona vnímala jeho rozplizlý jízlivý hlas. A vedle něho stál farář a starosta s radním a všechny je obcházela žlutá žena mžouravých očí, ke každému se naklonila a bezzubými ústy šeptala hroznou obžalobu. A všichni se obraceli po Janě s výrazem nesmírného opovržení a najednou byla plná světnice lidí, majoránek tam byl i Žofinka, Urban i družky z ústavu, i Jarmilka Veletová a celá družina malých bosých hochů i čeled' ze dvora a děvčata z panské, a smích zněl dokola kolem, zlý bičující smích, který šlehal přímo srdce.

Dlouho se dívala na červenou lahvičku v nesmírném žalu.

„Jak jsem mladá!“ zaštkala hlasitě a zalomila studenýma rukama.

Potom znova zapálila líh pod samovarem a vařila čaj, jak ho vařivala denně, ale nezapomněla ani vteřinu, že je to její práce poslední. Lihový plamen mohutněl, jako by jí ještě něco připomínal.

Vzala Veletovy dopisy, přidržela je k modrému plameni a rozžatý svazek hodila na stůl. Dívala se, jak lačně proniká oheň do jeho středu, jak šíří řádek po řádku a zkrucuje papír v hnědou padrt'. Ale jeden jediný řádek byl stále znatelný, zřela každou písmenu i na spálených vláknech: „Tvůj, zcela tvůj a jedinečně tvůj Jaromír...“ a najednou zněla z dálky píseň, strašná, horoucí a zaklínací píseň a mrazení v Janině nitru vzrostlo, až zachvívalo celou její postavou jako neživým předmětem.

„Prolhaný je, zrádný je, podlý je!“ myslila si, ale nebylo to, jako by obviňovala někoho nepřítomného, každé potupné slovo, které musela vyřknout nad ním, bylo její pohanou nejvlastnější, a ortel, který nad sebou pronášelo její srdce, krutější každého jiného.

Voda zasyčela, lihový plamen zhasl, poslední kotouček dýmu zakroužil nad zčernalou hranicí. Jana přivřela oči jako v mrákotách. Jen na okamžik, potom již neváhala. Vylila obsah červené lahvičky do šálku a dolila ho čajem.

Tu při známém zvuku přiběhly tři lehounké krotké myšky a obstoupily ji jako jindy, důvěřivě, slídivě a prosebně.

Při pohledu na ně pocítila naposledy své spojení se světem, zaštkala znova a tentokrát i veliké slzy dopadly na stůl.

„Musím zemřít,“ řekla třem zvířátkům. „Nikdo nevěděl, jak jsem tu žila, jenom vy. A nikdo nebude vědět, jak jsem zemřela, jenom zase vy. Zítra je čtvrtek, ve škole mne nebude nikdo postrádat. Až večer, pozdě večer, přijde sem on a bude klepat na mé okno...“

Přestala plakat, ani lítosti nad sebou již necítila. Ztuhlými prsty napsala jenom na kousek papíru:

„Nikdo není vinen mojí smrtí a nikdo ať mne nelituje. Jsem z kmene Asra.“

A zdálo se jí, že tomu, který zítra přijde, prvnímu, kdož bude čísti tato slova, musí říci víc než nejdelší zpověď a než nejkrutější výčitka.

U jejích nohou šustěly netrpělivě myšky, dožadovaly se svého práva stále naléhavěji.

I zželelo se jí němých přítelkyň a pochopila, že jejich osud po její smrti bude zlý, že je nelítostně zahubí první člověk, který bude po ní obývat tuto světnici, a v okamžitém rozhodnutí vzala všechn zbylý cukr, pokropila jej posledními kapkami z červené lahvičky a položila na zem.

„Pro vaše dobro a pro naše věrné přátelství,“ řekla jim při tom.

A potom vypila na ráz otrávený šálek.

Byla strašlivě zemdlená, její ruce se bezděčně rozložily na stole a rusá hlava těžce na ně poklesla.

„Spát,“ bylo poslední její myšlenkou.

A v zákmitu hasnouceho vědomí se jí zdálo, že zbloudila za mrazivé noci, že její tělo tuhne kdesi ve sněhové závěži, zatím co mdloba neodvratná a smrtící obestírá její smysly.

XIII.

Bylo kalné zimní šero, když se Jana probudila. Lampa dohořívала a chvějné stíny rejdivy po celém pokoji. Pozvedla hlavu, rozhlédla se bleskně a v jediné vteřině bylo jí jasno vše, co se událo včera večer.

Věděla, že se chtěla zahubit ve chvíli největšího zklamání, jež ji mohlo potkat, v okamžiku zoufalství, nad něž nemohla prožít většího.

Ale nyní cítila jen svou mladost, své zdraví, svou nezničenou sílu.

„Žiji! Žiji!“ volalo v ní tisíce hlasů, jako by každá kapka krve měla svůj i každý nerv.

Od podlahy znělo povědomé škrabání a hlodání, a když se podívala, spatřila své myšky, jak svorně dochroustávají poslední kostky tak horlivě a s takovou chutí, že se ani nevyrušily, když povstala.

„Ani vám se nic nestalo?!“ zvolala a jakýsi nikdy nepoznaný cit: radost i bolest, posměch nad sebou i důvěra v sebe plnil její nitro.

Směšná byla její cesta k smrti, ale stačila, aby proměnila její bytost. Kde byla vina, která včera tolik páčila? Kde byla hanba, které chtěla uniknouti? Ani viny, ani hanby již necítila.

A v siném ranním šeru, u doutnající lampy, nad prázdným šálkem, z něhož se chtěla dopít zmaru, promyslíla po prvé výstup po výstupu dojemnou a pitvornou hru své sladké, hloupé mladosti.

„Skončit ji, rychle skončit!“ bušilo její srdce a pohánělo prudkým tepem myšlenky i pohyby.

Oblekla se kvapně a vyšla. Určitého plánu neměla, ale cítila celou bytostí, že musí urychlit vše, co znamená rozloučení a zúčtování s minulostí.

Venku sněžilo po celou noc a Lučiny byly slavnostně bílé neporušenou vrstvou sněhovou. Jen tu a tam vedly od chalup hluboké stopy ke kostelíku a uhodnout se dalo, odkud a kolik lidí je nyní na rorátech.

Jana prošla chvatně dědinou, minula faru, stavení starostovo i obydlí prvního radního.

„Hle,“ pomyslíla si, „touže cestou šla včera Veletová, obešla je všechny a žalovala na mne...“

A představovala si lučinské hodnostáře, jak naslouchali, jak se vyptávali, po čem všem pátrali a jak úředně soucitně pokyvovali hlavami a rozdávali almužnické sliby.

Usmívala se, jako by se usmívala něčemu, co zmizelo ve veliké dálce. Ať pomyslíla teď na cokoliv, všechno vyvolávalo tento podivný, oddalující úsměv.

Než se nadála, stála na známé křižovatce za dědinou, na místě, kde tolikrát čekával Veleta, a viděla topoly u dvorní brány i střechu jeho domu.

Hluboký, bezpečný mír ležel kolem do kola, na bílé cestě nebylo ani lidské šlépěje, ani vozové rýhy. Z toho domu dnes ještě nikdo nevyšel a nikdo ještě nevyšel do něho.

Postála chvíli u křižovatky s oním novým úsměvem na tváři, potom vešla do brány a zamířila přímo do domu.

Hned na schodech setkala se s paní Veletovou. Stála na židli u sochy svatého Jana a pečlivě stírala prach z jeho hvězdiček.

„Vracím vám návštěvu,“ řekla jí Jana pevně. „Promiňte, že tak záhy, ale mám dnes tolik práce, že musím využít každé chvíle, a nejdůležitější chci vykonat napřed.“

Úžas podobný zděšení objevil se na žluté tváři Veletovy ženy.

Sestoupila okamžitě, zamžourala, tápavě natáhla ruce před sebe a hleděla na Janu jako na zjevení.

„Můj muž není ještě doma,“ pronesla pak z hlubin své pokořené bytosti.

„S vámi, ne s ním jsem se přišla domluvit,“ odpověděla Jana tiše.

Vešly do velkého pokoje, kde viselo „Splynutí duší“, kde stál klavír, kde vzduch zdál se dosud zachvívat sladkými slovy a kouzelnými písněmi, a Jana zbledla ztlačně, když zapadly dvěře za ní a za její společníci.

Veleta... druh... přítel... milovaný muž... Viděla pyšný pohyb jeho bujné hlavy, něžnou, a přece tak pánovitou zář jeho pohledů, ucítila ještě jednou směs dětinství, tepla, klamu a zpupnosti, která tvořila jeho bytost, a na sekundy zmizel úsměv z její tváře.

Zde zpíval své čarovné písně, zpíval je kdysi své ženě, zpíval je nedávno jí. „Vlastí mou je země Yemen...“ znělo tu nesčíslněkrát, stále naléhavěji a stále horoucněji... a po dvoře i po vesnici chodily zatím Mařky, Anky, Lojzičky a hráli si malí chlápci, lučínští Jaromírkové...

Zasmála se hlasitě, až se polekala tohoto smíchu a jeho falše.

„Skončit, rychle skončit!“ bušilo zase její srdce a pohánělo rozhodnutí. Obrátila se k Veletové.

„Vám první jdu oznámit,“ řekla jí přechvatně, „že ani dne nezůstanu již v Lučinách. Snad mi dá nadučitel okamžitě dovolenou, budu-li ho usilovně prosit, snad nedá. Ale i nedá-li, odjedu ještě dnes a ráda snesu všechny důsledky. Ty nemají významu. Jedině důležité pro mne i pro vás je, že se nechci nikdy již setkati s vaším mužem...“

Veletová neodpověděla slovy, pokřižovala se jen kostnatou rukou.

„Všemohoucí se smiloval,“ řekla teprve po chvíli. „I pan farář mi včera povídal, abych důvěřovala Jemu a Jemu přenechala řízení lidských srdcí. ‚Kolikrát přes noc,‘ povídal mi jako bratr, ‚Bůh dá bloudícím vnuknutí a všechno se promění.‘“

„Ano, bloudovi často přes noc,“ opakovala Jana a zase se mohla usmát, ač jí hlas selhával slzami.

Veletová neposlouchala, alespoň neodpověděla na tuto poznámku.

„Vy pojedete opravdu pryč a ještě dnes?“ zeptala se pojednou hlasem, jakého Jana nikdy od ní neslyšela.

„Opravdu,“ odpověděla, „za každou cenu.“

Veletová náhle oživila, všechna se proměnila i čelo se jí napjalo i rty byly najednou méně zapadlé. Cosi bývalého, ztraceného jako by se náhle vrátilo a prozářilo tento obličej.

A Jana pochopila, že to, co nyní na jedinou vteřinu spatřila, byla mladistvá, dávno zlým životem vyhlazená tvář této ženy, její odvanutá radost, její pohřbené iluze. Ale okamžik prošel, čelo se znova rozbrázdilo a celá postava se schoulila.

„Bože můj, on se bude strašně hněvat, až se v poledne vrátí a nenajde vás,“ řekla sklesle. „A až se dozví, že jste odešla proto, že já jsem byla u zdejších pánů, snad se dokonce i zapomene...“

A přikrčila se ještě víc, jako v očekávání rány.

Jana se útrpně zachvěla a stiskla jí ruku.

„Řekněte mu, že neodjíždím, proto, že jste byla u lučinských pánů. Nebojím se jich již ani trochu. A mají-li právo mne vyslyšet, zodpovím se jim opravdu. Řekněte mu třeba, že odjíždím proto, že nejsem z kmene Asra. A nic již, pranic. Jenom Jarmilku ještě pozdravujte a odpusťte, že jsem ji měla velice ráda i ona mne. Nechtěla jsem vám ukrást ani muže, ani dítě, ale bylo mi strašně zima. To bylo velice vážné. Ale konec byl již velice směšný, velice směšný...“

Zadýchala se chvatnou řečí tak, že nemohla ani věty ukončit.

Veletová z ní nespustila očí a najednou se nelibě zamračila.

„Konce nebývají směšné,“ pronesla úsečně.

„Ó, někdy přece!“ zvolala Jana a zasmála se řezavě.

Přistoupila ještě blíže k žluté, ustarané, pokořené ženě a najednou měla oči plné slzí.

„Sbohem,“ řekla tichounce, „a odpusťte mi, z celého srdce vás prosím, odpusťte mi! Způsobila jsem vám mnoho bolesti a lituji toho velice. Vzlykala bych nejraději hlasitě, ale i své lítosti se musím smát. Snad není v životě ani člověka, ani citu, nad kterým by se mi teď nechtělo plakat i smát zároveň.“

„Já jsem staromódní, já takovým hlubokostem nerozumím,“ přerušila ji Veletová přísně, ale pohnutě. „Vidím však, že nejste dívka zkažená, když prosíte za odpuštění. Mně ještě žádná za odpuštění neprosila, až vy první. Zármutek se tím nezmenší, ale srdce se přece rozjasní...“

A jako bezděčně objala Janu, přitiskla hlavu k její tváři a zalila ji pláčem.

„S pánem bohem, slečno učitelko,“ promluvila těžce, „vy za to nemůžete, ani já za to nemožu, že všechno na světě lže, i slunce z jara lže i krásné písně lžou i tento čarovný obraz lže...“ a ukázala žlutou rukou na „Splynutí duší“ v mahagonovém rámcí.

Veliký, černý starosvětský koš s otevřeným víkem stál u stěny pod klavírem zrovna jako v den, kdy Jana po prvé přišla k Veletům.

Poznala jej a usmála se křečovitým úsměvem. Nemohla již promluvit, stiskla naposledy ruku paní Veletové a ubíhala z domu.

Mnoho ještě zbývalo vyřídit a její chvat rostl. Došla před nadučitelův byt a srdce jí horečně tlouklo.

I výslech musel být ještě přetrpěn a úpěnlivá prosba.

Nadučitel snídal, když ho požádala o neodkladnou soukromou rozmluvu.

Přeměřil ji svým chladným, posměšným, a přece jako blahovolným pohledem. Byl okamžitě úřední, ale v jídle se nevyrušil, i poslední sousto pozřel ještě pomalu a požívačně.

„Má milá slečno,“ řekl pak volně a ostře, „ušetřila jste mi chůzi. Chtěl jsem k vám právě zajít a promluvit si s vámi mezi čtyřma očima o paragrafech, kterých jste si asi nepovšimla, o předpisech, kterých patrně vůbec neznáte.“

„Očekávám,“ řekla Jana bledá a odhodlána.

„Tedy především chci vám říci,“ pokračoval hlasem stále důležitějším, „že si nezničím své dobré, prospěchu celé vlasti věnované hlasivky proto, že vám se zalíbilo býti učitelkou. Nemíním se již starat o kázeň a pořádek ve vaší třídě, neboť mi po ní pranic není. Kromě toho musím vám připomenout, že zanedbáváte hříšně služby boží. Zpravidla přicházíte v neděli pozdě, když již mám žactvo seřazeno. Jakmile je tomu ale tak, není vaší přítomnosti v kostele vůbec již třeba. A jinou, nanejvýš trestuhodnou věc zjistil jsem dnes v noci: zapomněla jste zhasit lampu ve svém pokoji. Vzhledem k velikému nebezpečí, kterým takto ohrožujete veřejnou budovu a majetek i život svých představených, musím vám udělit přísnou důtku.“

Vztyčil se a vypadal přímo hrozivě, když dovršil tuto větu.

„Myslila jsem, že se mnou chcete mluvit o jiných věcech,“ řekla Jana, „vím, že byla na mne včera vedena stížnost.“

A usmála se podivně, když pronášela tuto úřední frázi, hledíc do jeho otlé, rozčilené tváře.

Usilovně zamračil se ještě více, bylo zřejmě vidět, kolik námahy ho stojí toto stupňování.

„Ano,“ řekl pak mrzutě, „byla vedena stížnost. Jistá paní zde byla a plakala zde. Řekl jsem ji toto: Já se ze zásady nestarám o soukromé záležitosti, ale proto, že si stěžujete na osobu velmi špatně kvalifikovanou, proto se přičiním, aby byla odstraněna z Lučin.“

„Pane nadučiteli,“ zvolala prudce, „usnadním vám tuto práci! Vím, že jsem byla špatnou učitelkou, tak špatnou, že je mi trapno myslit na to. Byla jsem větším dítětem než mí žáci, nic jsem nemyslila a každému člověku jsem věřila i každému slovu, ba i každému výhrůžnému nápisu. Ale dnes v noci, zatím co moje lampa poklidně hořela, vyspěla jsem o mnoho let. Snad ze mne bude ještě dobrá učitelka, ale ne hned a ne tady. Musím mít dovolenou a prosím vás o ni tak snažně, jak jsem dosud nikdy nikoho neprosila. Nevím, jak bych vám řekla, co se stalo, ale něco vážnějšího než těžká nemoc mi brání zůstat zde. Nemohla bych tu dýchat, příliš bych se tu musela smát. Prosím vás, snažně vás prosím...“

Mluvila stále prosebněji, ale jeho pohled zůstal odmítavý a posměšný.

„Nemůžete mi přece zabránit,“ pokračovala horečně, „abych dnes ještě nejela domů. Pojedu a zajdu k inspektorovi a vyložím mu všechno, jak jen dovedu. Je to švagr mého strýce a přítel mého otce, snad mne neoslyší...“

„Kdo že je přítelem a švagrem?“ zeptal se nadučitel a rázem zjehl jeho hlas a velice mnoho odporu zmizelo z jeho tváře.

„Inspektor,“ opakovala Jana.

A potom se již dohodli velice snadno.

Sám Janě dvéře otevřel, když od něho odcházela, přes celý dvůr ji doprovodil, uctivé poručení vzkázal panu inspektorovi, ba i naději projevil, že se jeho milá spolupracovnice po patřičném nervovém uklidnění znova vrátí do Lučin.

„A toto byl soud!“ pomyslila si Jana, když vcházela naposledy do svého pokoje. „Ó živote, ó směšný živote, ó drahý a směšný živote!“

XIV.

Již odpoledne téhož dne byla doma. U kamen ve veliké lenošce seděl otec, flanelovou pokrývku na kolenou, bílou hlavu nachýlenou a cosi jako nepokoj a strach kolem starobně rozšířených chřípí.

„Ještě nejde?!“ řekl Jeničce místo pozdravu a pranic se nepodivil jejímu náhlému příchodu, tak byl zaujat svou myšlenkou. „Dovolenou ovšem mám, ale co je mi platná – když jí zde není? Ona, ovšem, jest anděl, i chudým dětem vánoční nadílky strojí i ve spolku opuštěných dívek jest předsedkyní, ale proč jen zapomíná, že i já jsem opuštěn?“

Pohládl svou bolavou nohu, zasténal při tom hlasitě a teprve pak podal Jeničce ruku na uvítanou.

Zahleděla se s hlubokým soucitem na tohoto starého, sešlého člověka a slzy jí vstoupily do očí.

„Tatínku,“ řekla vroucně, „přišla jsem a budu tě nyní ošetřovat. Nehodím se až dosud za učitelku, ale tobě snad mohu prospěti.“

„Dcero má,“ promluvil šedivý berní důstojně, „tento dům je tvým domovem, těší mne, že jsi přece na to nezapomněla, ač jsi ani jedenkrát nepsala, cos byla ve světě. Já jsem si kolikrát opakoval: dívka je výborně vychovaná, neštěstí ji potkat nemůže, ale ti lidé tam jsou přece jen velmi nevlídní, měl bych je jít napomenut ještě jednou. A byl bych jel, ale nemoc do toho přišla, ani pomýšlení nebylo na jízdu. Tu Žofinka, srdce zlaté, vypravila se za tebou, samé dobré zprávy o tobě přinesla a upokojila mne. Potěšil jsem se, neboť jsem poznal, že jsi v dobrých rukách. Ten správce je vskutku člověk vzácný, ne nadarmo mi slíbil, že tě vezme pod svou ochranu, ne nadarmo mi na to ruku podal. Hned jak budu moci, poděkuji mu.“

„Tatínku, odpusť mi, ale dnes je takový den, kdy se musím všemu smát,“ řekla Jana, zasmála se opravdu, ale přihrčila se zimomřivě k otci. „Nedbej toho a vypravuj mi o sobě. Tobě jedinému se smát nebudu.“

On se skutečně ihned ochotně a obšírně znova rozhovořil o tom, jak ho tato bolestná nemoc přepadla právě v době, kdy se cítil nejmladší a nejzdravější, kdy pomýšlel na zimní výlety se ženou, kdy s ní chtěl zajet do Lučin navštívit dceru a přesvědčit se, je-li tam dosti vážena. Ale k tomu již nedošlo, sama musela jeho ubohá žena jeti. Ještě na štěstí, že se v poslední chvíli Urban namanul za jejího společníka, jinak by snad byl zhynul strachem, zda se jí na zpáteční jízdě zimní nocí nepříhoda nějaké neštěstí...

„Ach, otče můj důvěřivý,“ pomyslila si Jana „tvojí pravou dcerou jsem byla až do včerejšího dne.“

„Ale nepříhodovalo se přece nic zlého?“ zeptala se plaše.

„Nikdo ji nepřepadl,“ odpověděl rychle, ale jeho radostí prokmitl znatelný nepokoj, „bez úrazu, bohudíky se mi vrátila, ale veselá nebyla, ač se pořád smála. ‚To jsem promrzla cestou, strašně, strašně!‘ volala v tom smíchu, až jsem se polekal, že se nastudila. Ale byla docela zdráva a hned na druhý den vstoupila do tří spolků. Od té doby, Jeničko, bývá málo doma. Dřív ji těšilo sedět večer se mnou

nebo třeba i s tím rozmrzelým učitelem, který k nám pořád chodíval a na tebe se vyptával, ale nyní ji to již netěší. Na mne se mračí a Urbanovi se stále posmívá, když se mu právě urážlivě nevyhne. Proto on sem teď chodíval, když Žofinky není doma. To potom tady u kamen besedujeme sami dva, ale nebývá nám veselo. On mluví pořád míň a míň a chce se zas vrátit na dědinu. A nejen že nemluví, on ani neposlouchá. A já bych tak rád vykládal, jenže nemám komu.“

„Tatínku,“ řekla dojata, „měj Urbana rád. Je to nejlepší člověk, s kterým jsem se až dosud setkala. A nemysli, že tě neposlouchá. Snad ani tvých slov neslyší, ale cítí, že je tvé srdce teplé a důvěřivé. On tě má rád a nikdy by ti neublížil. A přijde jistě doba, kdy i Žofinka bude ráda sedět u tebe a poslouchat tvou řeč. Bud' k ní jen vždy laskav a nejlaskavější tenkrát, když se směje, ne když pláče. A budeš-li, ona přijde, jistě přijde a velice tě bude mít ráda.“

Slunce se chýlilo k střechám městských domů, když mu takto vypravovala o budoucnosti, a její slova byla pořád těžší a tišší.

„Už je doma... už všecko ví... už mne marně hledá, po celých Lučinách...“ myslila si za každou větou lahodné pohádky, kterou vypravovala otci. „Ó, kéž by již skončil tento den!“

Když se zcela setmělo, vběhl najednou kdosi do světnice. Na dveře nezaklepal, pozdravu nevyřkl, ale i v němém přítmí ucítla Jana, že přišel posel s neblahou zprávou.

Poznala Urbana teprve, když stál u ní a téměř násilím ji vedl do vedlejšího pokoje.

„Věděl jsem, že jste tady,“ mluvil hlasem, který byl sotva srozumitelný chvatem a rozčilením, „dole stojí Veleta a řekl mi to. Přijel, z jeho koní se kouří, a on je bled a zuby mu skřípají i při řeči. Zapřísahal mne, abych vás poslal dolů alespoň na pět minut.“

„Ještě i to,“ řekla Jana smutně a chystala se k odchodu.

„Smím jít s vámi?“ zeptal se.

Odmítla mlčky a sešla na ulici.

U domovních dveří stál skutečně Veleta. Oči mu hořely temně zeleným žářem do večerního chladu.

„Jano!“ zvolal vášnivě a chtěl ji obejmout. „Jano, ty jsi přede mnou prchla, ale já tě nepustím! Můj kočár čeká a doveze nás, kam budeš chtít. Pojd', pojd'...“

Vymknula se mu a zadívala se na něho dlouze bez pohnutí, bez výčitky, bez úsměšku.

„Nedívej se tak a pojd'!“ řekl a zuby mu opravdu zaskřípaly. „Nejsem chlapec a nikdo mne beztrestně nesmí mít za blázna! Půjdeš násilím, nepůjdeš-li dobrovolně.“

„Nebojím se,“ odpověděla tichounce. „Žádná velká slova mne již neomámí ani nezastraší. Já jsem se dnes v noci dívala z blízka na smrt. Bylo to velice směšné, a přece tak hrůzné, že již jinak vidím život, i vás, i sebe, i všechny lidi. Měl-li jste pro mne opravdu trochu lásky, prosím vás ve jménu jejím, abyste se vrátil domů, smířil se ženou a zamyslel se nad svým životem. A ke mně již nikdy, nikdy nechodte, nebojím se vás, ale nechci vám nikdy říci nic příliš hořkého.“

A zase se na něho dívala chladně a jako z veliké dálky.

„Jano...“ začal ještě jedenkrát svým nejvroucnějším hlasem, ale neukončil věty pod tímto pohledem.

Zasmál se jen sípavě, cynicky a ustoupl o krok.

„Byl jsem blázen!“ řekl tiše, opovržlivě. „Kdybych se k vám nebyl choval se všemi směšnými ohledy jako k princezně, kdyby mi nebyly kdo ví jaké mladé pitomosti stouply do hlavy, dávno, dávno jsem vás mohl mít. Ale vaše naivní oči mi učarovaly. A teď – teď jich již dokonce ani nemáte! Díváte se jako stárnoucí žena, a to já nemám rád.“

A opět se rozesmál.

„Ano,“ pokračoval a sípavý smích zůstal v jeho hlase, „vím, jak se ženy získávají a jedinékrát v životě jsem se tomu zpronevěřil. Jsem potrestán a zasluhuji toho. Přísahám si jen, že se to nestane podruhé!“

Domluvil, podíval se ještě jednou na Janu hněvivě a urážlivě, potom se mžikem vyhoupl na sedadlo své dvoukolky. Siváci se vzepjali, jak do nich šlehl, a rozjeli se divokým tryskem.

Než Jana došla nahoru, byli již na silnici, vedoucí k Lučinám.

V síni čekal Urban.

„Je opravdu pryč?“ zeptal se.

„Opravdu a na vždy,“ usmála se mdle.

„A vy – trpíte příliš?“ otázal se zajikavě, když spatřil tento úsměv na jejím znaveném obličejí.

„Již ne,“ odpověděla zvolna.

Sklonil svou trpkou tvář k jejím vážným očím a dlouho do nich pohlížel.

„Váš tatínek má snad pravdu, že se mu nelíbí takové mládí, jako je naše,“ řekl. „My asi nikdy nepoznáme ani jeho jistoty, ani jeho blaženého klidu. A kam dojdeme se svým nahořklým úsměvem?“

„Nevím,“ odpověděla. „Vím jen, že se mi chce žít a poznávat všechno, strast i směšnost. Ničeho se nemusí bát, kdo se naučil usmívat tak jako já.“

A pevně si stiskli ruce.

Božena Benešová
Myšky
Povídky z let 1909–1913

Ilustrace na obálce Dmitriy Trubin/Shutterstock.com
Redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 ze 17. 2. 2023

ISBN 978-80-274-3056-7 (epub)
ISBN 978-80-274-3057-4 (pdf)
ISBN 978-80-274-3058-1 (prc)